

szolgálat

PAPOK ÉS SZERZETESÉK – MA

A tartalomból:

Jegyzetek a papság kríziséről

A papi szolgálat értelme

A szerzetesek és az Egyház

A monasztikus élet mai irányai

A pap Istene

A papnevelés lelki reformja

szolgálat

9. szám

1971. húsvét

TARTALOM

Papok és szerzetesek — ma	3
---------------------------	---

TANULMÁNYOK

Jegyzetek a papság kríziséről (—r —n)	5
Dr. Holicke Gertrud: Pszichológiai gondolatok a papi nőtlenségről	14
Joseph Ratzinger: A papi szolgálat értelme	17
Őrsy László: A szerzetesek és az Egyház	22
Csizmazia Placid: A monasztikus élet mai irányai	36
Szinérváry K. András: A világiak megváltozott kapcsolata a papsággal és a papokkal	44
Béký Gellért: A pap Istene	47
Kövecses Géza: A papnevelés lelki reformja	51

AZ EGYHÁZ SZAVA

VI. Pál pápa apostoli levele a világ püspökeihez (O. M.)	60
A Szentatya karácsonyi szózata	62
Egyházatyák a papságról	64
Szentírási ima a papokért	68

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

A zarándok pápa	69
Árpádházi Szent Margit (1271 — 1971) (Temel M. Amata OP nyomán)	75
Akít Krisztus szeretete sürget: Teréz anya	77
Adottságok és lehetőségek a diakonátussal kapcsolatban (Dr. Gróh Béla)	79

Dr. Pongrácz Lóránt apátfalvi plébános lelki végrendelete	81
Aranymise	83

KÖNYVSZEMLE

Néhány újabb könyv, cikk a papságról (Szabó Ferenc)	84
Bibliographia internationalis spiritualis (S. M.)	85
Krisztus papja tegnap, ma, holnap (Szabó Ferenc)	86
F. Klostermann: A holnap papja (Békési István)	87
J. Auricchio: a teológia jövője (Miskolczy Kálmán)	88
P. Israel: Mit vár az Egyház a világi intézményektől? (S. M.)	89
Hans Bemann: Der klerikale Witz (R.)	90

HALOTTAINK

Koszter atya (K. Gy.)	94
Kerkai Jenő SJ (R.)	94
Kerekes István SJ (Maron József)	95
Lösch István CM (Ruzsik Vilmos)	97
Gesztesi Ferenc (R.)	98
Pongrácz Lóránt (Plébánostársa)	98
Palotay László SJ (Gyónógyermek)	99
Tarján Imre (A „Hitélet” közleménye alapján)	100

PAPOK ÉS SZERZETESÉK — MA

VI. Pál kívánságára az őszi püspöki szinodus egyik témája a miniszteriális papság lesz. Már maga ez a tény is jelzi a kérdés időszerűségét. Nem is kell különösképpen megindokolnunk, miért választottuk mostani számunk tanulmányainak központi tárgyául a papi és szerzetesi élet mai kérdéseit. Az egész társadalom, benne az egyház mint intézmény mélyreható átalakuláson esik át, és a változás válságot szül. Az egyházi krízis egyik megnyilvánulása éppen a papi és a szerzetesi életforma átalakulását kísérő krízis, amelynek mélyenfekvő gyökere: a hit válsága.

Van-e még létjogosultsága ma a „szentet“ képviselő papnak, az egyháziak „kasztjának“? Milyen szerep vár a papokra és a szerzetesekre a megújuló egyházban, Isten egyenjogú népe között? Egyáltalán: szerepről (funkcióról) van csupán szó, vagy sajátos hivatásról és küldetésről? Mi a papi élet és szolgálat lényege? Hol a szerzetesek helye az egyházban? Ilyen kérdések merülnek fel, ha a mai válságra reflektálunk.

Mostani füzetünk tanulmányai megvizsgálják néhány alapvető kérdést. Teljességre nem törekedtünk sem korlátozott kereteink, sem a forrongásban lévő problémák miatt. Ezenkívül — mint mindig — nehézség az is, hogy egy-egy füzetünk központi témájának lelkeségi szempontú kidolgozásához elég magyar szakembert, — együttműködni kész és képes szakembert találjunk. Egyébként ezévi utolsó számunk a mai lelkipásztorkodás kérdéseivel foglalkozik: ebben még visszatérünk a papi küldetés és élet bizonyos szempontjaira.

Mostani számunk első tanulmánya a papság mai válságának okaira mutat rá, ismerteti a kontesztáló papi csoportok törekvéseit, összefoglalja a II. Vatikáni Zsinat tanítását a papságról, és végül a mélyreható megújulást sürgeti: „a metanoia nem ruhacsere“! — Németből fordított cikkünk (J. Ratzinger) a papi szolgálat teológiai (biblikus) értelmét világítja meg: „Ha a papi élet küldetésben-járás, küldöttség, akkor ez annyit jelent, hogy a pap jellegzetes létmódja a másokért való lét.“ Az újszövetségi pap Krisztus helyettese, eszköze: az igazi

cselekvő (a szentségek kiszolgáltatásában és az apostolkodás minden területén) maga Krisztus! — Őrsy László tanulmánya szerint az Istennek szentelt közösségek sajátos módon részesei az egyház szentségi jellegének. A szerzetesek Isten minden ember iránti szeretetének sajátos kinyilvánítására kötelezik el magukat fogadalmaikkal. (A béke-díjas Teréz anyáról szóló kis beszámolóink jól kapcsolódik ehhez a gondolathoz.) Nevezetesen a cölibátus „jele a szeretetnek és eszköze Isten szeretete közvetítésének. Látható, mégis a Lélek ereje van benne. Az egész világhoz beszél valami nagy szeretetről, amely rabságba ejtett egy emberi szívet.“ — A szeretetnek ehhez a „jeléhez“ ad megszívlelendő lélektani szempontokat pszichológus-munkatársunk, Dr. Holicke Gertrud cikke. Másik világi munkatársunkat, Szinérváry K. Andrást Ausztráliából arra kértük, mondaná el olvasóinknak, hogyan látja ma laikusok és papok kapcsolatát. — Csizmazia Placid O. Cist. cikke a monasztikus élet mai problémáival foglalkozik: keresve a régi szellem és az új formák harmóniáját, a jövő kibontakozás lehetőségeit vázolja fel. Ez a szép tanulmány befejezetlen: sajnos, a Pátért hirtelen agyvérzés érte. Súlyos állapota nem engedte meg, hogy levonja a végkövetkeztetéseket. De lényegében így is kerek egész. — Béky Gellért elmélkedése — papi lelkigyakorlaton hangzott el — a mai válság gyökerét érinti: végső soron minden attól függ, milyen „a pap Istene“, milyen mély a hite, milyen bensőséges imaélete. Szolid elmélkedési anyagot lehet meríteni témánkhoz az egyházatyák idevonatkozó szemelvényeiből is. — A nemrég elhunyt P. Kövecses Géza a Zsinat tanítására hivatkozva és gazdag tapasztalatából merítve a papnevelés reformjához ad termékeny indításokat.

Végül örömmel közöljük, hogy lapunkról, törekvéseinkről módunkban állt karácsony előtt beadványban tájékoztatni a Szentatyát. Január 12-i válaszában (N. 174.329/A sz. a.) Msgr. Benelli államtitkár útján értesített bennünket, hogy „élénken értékeli“ és „atyai gondjával kíséri a lelkiségnek ezt a szép kezdeményezését“, és szívből küldi a munkatársaknak és mindnyájunknak különleges apostoli áldását.

Ezt közvetítve kívánunk minden kedves munkatársunknak és olvasóinknak boldog húsvéti ünnepeket!

JEGYZETEK A PAPSÁG KRIZISÉRŐL

A náci koncentrációs táborok szörnyű miliójében senyvedő emberek, kiszakítva megszokott életük környezetéből, lassankint önmaguk előtt is elvesztették azonossági igazolványukat; „számokká” váltak nemcsak a tábori vezetés lajstromában, hanem szinte önmaguk szemében is. Kivételt képeztek a nagy szellemi erővel rendelkező személyek: tudósok, művészek, politikusok, s elsősorban a papok, akik — bár radikálisan megváltozott helyzetben — folytatták előbbi hivatásukat és megőrizték személyi azonosságukat. Ma viszont a mai egyházi életet jellemző válságtünetek között az egyik legfőbb a papság krízise: Van-e a mai papnak „azonossági igazolványa”? van-e létjogosultsága a szekularizált világban? és lehet-e igazolt helye az egyházon belül?

Ennek a krízisnek újszerűsége abban áll, hogy maga a katolikus papság van megkérdőjelezve, és a kérdés, sőt támadás a régi papi fogalom ellen nem kívülről jön, hanem belülről: hívő laikusok és papok részéről. Az 1969-ben megalakított Pápai Teológiai Bizottság egyik feladata éppen ezért az lett, hogy a papság teológiai alapjait felülvizsgálva tegye meg előterjesztését, és az 1971 őszen tartandó Püspöki Szinodus napirendjének legfontosabb pontja éppen a miniszteriális papság.

A krízis okai

Hogyan vesztette el a pap eddigi természetes biztonsági érzését? Mik az okai ennek a krízisnek? Nem tarthatunk igényt teljességre; röviden a következőkre mutatunk rá.

1) A modern szekularizált világban az ember saját sorsának alakítója lett. A technika csodálatos fejlődésével egyre inkább meghódítja a világot, s annak erőt szolgáltatában tartja. Ennek a világnak fia értetlenül áll a szakrális világgal szemben. A modern állam egymásután veszi kezébe azokat a területeket (iskolaügy, karitás, kultúra, stb.), amelyek eddig az egyházi szolgálat szerves részei voltak. A következmény az, hogy a pap szociológiai szempontból a társadalom szélére kerül. A nemhívő társadalom értetlenül áll vele szemben, de a hívők is sokszor csak a szentségek vagy szentelmények kiszolgáltatójának tartják, mintegy mágikus erőt tulajdonítva szolgálatának. A társadalomban eddig elfoglalt helyének megváltozásával, megbecsült szolgálatai kikapcsolásával csak a lelki terület marad meg számára,

és a pap, aki nem mindig talál valódi és élő közösségre, elszorult szívvel tapasztalja nemcsak a magány, de az elszigeteltség nyomasztó légkörét. Haszontalannak és frusztráltnak érzi magát. Innen érthető az a törekvése, hogy kitörjön ebből a keretből; legyen olyan, „mint a többi”; épüljön bele az új társadalomba egy más „hasznos” hivatással is; adja fel eddigi „kasztt”-státusát, lépjen házasságra és neveljen gyerekeket. Így közelebb kerül az emberekhez és nagyobb autenticitással tudja majd betölteni papi hivatását is.

2) Az egyházon belül is megváltozott a pap helyzete. A Zsinat az egyházat mint Isten népét állította elének; tagjává az ember a keresztség révén lesz; alapvetően tehát mindenki egyenlő, a különbség, a hierarchikus jelleg csak ezután jön. Az Isten népén belül a Zsinat különlegesen foglalkozik a laikusok kiváló szerepével, újra az egyház öntudatába hozva a hívők általános papságát, a hierarchiát taglalva pedig külön hangsúlyt kapnak a püspökök. A papok viszont, ha van is egy külön dekrétum szolgálatukról és életükről, kissé árnyékban maradnak. Az általános papság újrafelfedezése és ezzel kapcsolatban a laikusok fontos szerepe az egyházban érthető módon kiváltotta a papságban azt a kérdést: hát a mi helyünk most hol van? Vannak hangok, amelyek azt állítják, hogy a minisztériális papság tulajdonképpen nem más, mint a közösségnek, a „királyi papság”-nak tett szolgálat, amelyre az valakit kiválaszt. Az ilyen interpretálók sokszor tartanak protestáns ökümenikus szempontokat szem előtt és keresik: mi a lényege a papságnak és mi az, amit az évszázadok tettek hozzá, akár társadalmi renddé alakulása következtében, akár elméletileg, mint teológiai felépítményt. Ehhez kapcsolódik végül az a nézet, amely az egyházban csak lelki szeretetközösséget akar látni; elfogadja a Lumen Gentium II. fejezetét az Isten népéről, és a többről nem vesz tudomást. Az egyház a keresztségben egyenlők társasága, ahol elsősorban a Szentlélek adta karizmák a fontosak; „hivatal”-ról vagy „Intézmény”-ről beszélni meghaladott álláspont. A Szentlélek pedig ott fű, ahol akar, s nem lehet belekényszeríteni jogi keretekbe. Végeredményben tehát miért beszélünk még papi hivatásról vagy papi szolgálatról mint a szentelés adta felhatalmazásról, hivatalról vagy lelki hatalomról? Egyszerű funkció az egész, amit lehet vállalni egy időre is, következésképpen nem lehet beszélni egy életre — hát még cölibátussal — elkötelezett élethivatásról. Itt aztán segítségül hívják több modern pszichológus megállapítását, amely szerint az egész életre szóló elkötelezettség emberileg lehetetlen, sőt méltatlan is, mert megköti az ember legnagyobb értékét, a szabadságot.

3) Ezek a gondolatok már átvezetnek egy harmadik okcsoportra: a papság krízise igazában a hit krízise. Ez a hatalmas terület talán így érzékelhető: Krisztus nem vallást jött alapítani, sem tradicionális értelemben vett egyházat. Halálával a Templom elvesztette szerepét, a szentek szentjét takaró lepel végigszakadt. Ezzel megszűnt a profanum és a sacrum közötti különbség. Krisztus azért jött, hogy autentikus emberi életet élhessünk, követve az ő példáját, aki a „másért-élő” ember volt. Az igazi keresz-

tény feladat tehát az az önfeláldozó szeretet, amellyel a jelenkor égető problémáinak megoldására szenteljük magunkat: az éhség leküzdése, a fejlődésben és kultúrában elmaradtak megsegítése, a béke ügyének biztosítása. A többi, amiről az evangéliumok beszélnek: Isten országa, örök élet, üdvösség, vagy amiről az egyház tanítást ad: a kegyelmi élet, a szentségek — ez mind a tradicionális kereszténység kincstárához tartozik és mint ma hasznavehetetlen holmit nyugodtan múzeumban hagyhatjuk; a modern ember ügysem értené; különben is ezek mítoszok, amelyekről meg kell tisztítani a kereszténységet. Ebben a szemléletben diadalt ül a horizontalizmus (az ember az emberért van), és nem hagy helyet a fölfelé nézésre, a keresztény vertikalizmusra. Mi helye volna még a papnak ebben a gondolkörben, ahol már Isten is halottnak van deklarálva? — Hogy a papság krízise a hit kríziséből fakad, bizonyításra nem szorul. Mégis megemlítjük, mint idevágóan jellemzőt, hogy az a négy millió hívő német katolikus, aki megválaszolta a Nyugatnémetországban 1972-ben tartandó egyházmegyeközi zsinat kérdőíveit, első helyen ezt kérte a zsinattól: a hit körüli bizonytalanságok megszüntetését (57 %) és a papság mivoltának tisztázását (54 %).

A válság szembeötlő tünetei közismertek: a papi hivatások csökkenése világszerte, és számos megyés- és szerzetespap kiválása az egyházi szolgálatból. Az 1969-ben tartott churi európai püspöki symposion előtt fekvő statisztika adatai szerint a megyéspapok 1,28 %-a, a szerzetespapok 2,31 %-a kérte a papi kötelezettségek alóli felmentését. Ez a folyamat növekvőben van.

Kontesztáló papi csoportok

Az utóbbi három-négy évben tanúi vagyunk olyan papi csoportok létesülésének, amelyeket a köznyelv kontesztáló, később 'szolidáris' papoknak nevezett el. Általánosan megfogalmazva az egyház reformját óhajtják elérni. Úgy vélik, hogy a püspökök mint a helyi egyház felelősei félnek az igazi nagy reformoktól, nem adnak eligazítást, tehát nekik kell kezükbe venni az egyházi élet megreformálását. A II. vatikáni zsinatra ugyan néha-néha hivatkoznak, de csak úgy, mint kiinduló pontra, sőt szerényen szólva a Zsinat nagyon sok tételével szöges ellentétben állnak. Van közöttük olyan szervezet, amely a hivatalos egyházon kívül áll, mint pl. az északamerikai Society of Priests for a Free Ministry: tagjai megnősült papok, akik nemcsak a püspököktől függetlenül, de minden egyházi előírás ellenére folytatják 'szabad' szolgálatukat: ez a 'földalatti' egyház. A többi csoport nem szakított az egyházi hierarchiával, sőt igyekeznek a püspökökkel dialógust folytatni. Képviselőiket elküldötték Churba 1969-ben, és ugyancsak jelen voltak Rómában a püspöki szinoduson. Programjukat általában erős radikalizmus jellemzi. Vannak közös pontok (mint pl. a cölibátus és a papság szétválasztása) és olyan célkitűzések, amelyeket az egyes nemzetek különleges helyzete magyaráz meg, mint pl. a portugál és spanyol szervezkedésekben az állami totalitarizmus elleni állásfoglalás, vagy a délamerikai csoportok forradalmi szociális követelése. Számbelíleg mindenhol erős kisebbségben vannak, de a sajtón

keresztül igen dinamikusan tudják szempontjaikat az egyházi és világi közvélemény elé bocsátani.

Ilyen csoportok Belgiumban az „En Toch” és az „Exodus”, Hollandiában a „Septuaginta”, Franciaországban a „Concertation” és az „Echanges et Dialogues”, Ausztriában a „Solidaritätsgruppe katholischer Christen”, Portugáliában a „Godec”, Spanyolországban külön baszk, katalán és spanyol csoportok, Nyugatnémetországban az „Arbeitsgemeinschaft von Priestergruppen in der Bundesrepublik Deutschland”, s legutóbb, 1970-ben, a „Priester ohne Amt”, a szolgálatból kivált papok csoportja; Olaszországban is kisebb csoportok.

Kritikájuk a mai egyház arculata ellen könyörtelen. Ez az egyház nem tudja szolgálni az embert, nem tudja megszabadítani, mert maga sem szabad; nem tudja emberissé tenni az életet, mert maga is embertelen eszközökkel dolgozik; nem tudja autentikusan hirdetni Krisztus üzenetét, mert kompromittálva van sokfajta nem evangéliumi elkötelezettséggel. Tehát a hármass nagy feladat: az egyház demokratizálása és újrafelépítése az összes keresztény közös felelősségvállalása alapján; az egyház emberiesebbé tétele, a lelkiismereti szabadság teljes elismerésével, a végrehajtó és bíraskodási szervek szétválasztásával, a házasság intézményének teljes felülvizsgálásával (értésd: 20-30 év közötti házasságkötések esetében, ha azok nem állották ki az együttélés próbáját, az újraházasodás lehetősége); végül a hit újrafogalmazása. Az egyház nem kötheti meg törvényeivel ill. parancsaival a lelkiismeretet, mert „nem az emberek vannak az egyházért, hanem az egyház az emberekért”. Újból kell formulálni az olyan szavakat, mint: imádság, lelkiség, Isten, vallás, istentisztelet, stb. A döntő: mit akart Jézus? Az elnyomottak, a szegények, a kifosztottak, a szerencsétlenek megszabadítását. Tehát ezekkel kell szolidaritást vállalni. Ez utóbbi fogalom, a szolidaritás, kiterjesztve minden kategóriára (elváltak, nős papok, egyházi büntetéssel sújtottak, kizsákmányolt munkások, a katonáskodást megtagadók, a Harmadik Világ elmaradtjai, stb.) alapvető gondolat maradt, elsősorban a német és osztrák csoportoknál; innen az új elnevezés: szolidáris papok.

Míg a churi találkozásnál a francia csoport volt az irányadó, a római találkozásnál ez a csoport, túlságosan forradalmi magatartása miatt, háttérben maradt. A római tanácskozások eredményeképpen napvilágot látott egy „dossier”, amely többek között az egyház strukturális kérdéseivel foglalkozik: a) a pap szolgálata (olaszok megfogalmazásában), b) a püspökök szolgálata (a hollandok munkája), c) Péter szolgálata az egyházban (németek szövegezése). Az első dokumentumra, mint minket közelebből érintőre, alább még visszatérünk.

Ezeknek a papi csoportoknak munkáját erősen beárnyékolta a cölibátus kérdésében elfoglalt álláspontjuk; a napi sajtó ennek adott elsősorban hangot, mert ebben láttak szenzációt. Hogy a cölibátus súlyos probléma, nem vonható kétségbe, de nem az első számú, és még ezeknek a csoportoknak munkájában sem az első helyen álló, jóllehet mindegyiknél szinte kötelezően szerepel az opcionálisnak vagy fakultatívnak nevezett cölibátus követelménye. Némely csoport munkájában felismerhető az őszinte törekvés egy új papi arc kialakítása felé. Helyesen járnak-e el munkájuk módszerében, elfogadhatók-e tételeik — ez más kérdés. Hogy megosztották a papok egységét, az tény. Ellencsoportok alakultak, amelyek a II. Vaticanum álláspontján állva támadják emezeket mint az egyház valódi hivatásának elárulóit. Szerintük demagóg eszközökkel dolgoznak; nagy teret engednek a slogánoknak; homályos kifejezéseiket tudatosan használják, hogy megtévesztően belopjanak az egyházba olyan eszméket, amelyeknek semmi köze az evangéliumhoz.

A holland pasztorális zsinat

A papság körüli vitákban nem lehet elmellőznünk a holland egyház ún. Pasztorális Zsinatának szerepét. (Igazában nem zsinatról van szó, inkább egy ún. Lelkipásztori Tanács országos jellegű tanácskozásáról. A határozatok konzultatívok, püspöki jóváhagyást nem kaptak.) Az 1970. január 4-7-ig tartó 5. ülésszakban szerepelt napirendjén „A papi szolgálat megújított és termékeny gyakorlata”. A nagy többséggel megszavazott határozatok közismertek: a cölibátus elvi dicsérete a bevezető, utána azonban azt kívánják, hogy a) a jövőben szentelendő papok számára ne legyen kötelező a cölibátus, b) azok a már felszentelt papok, akik házasságot kötnek, bizonyos feltételek mellett gyakorolhassák papi szolgálatukat, ill. visszahelyezendők abba; c) nős férfiak számára álljon nyitva a lehetőség, hogy papi szolgálatot végezzenek; egyszóval a cölibátus kötelezettsége mint a papi szolgálat feltétele eltörölendő. Kifejezik azt az óhajt is, hogy nők is gyakorolhassanak papi szolgálatot, beleértve az eucharisztia ünneplését is.

Talán jobban megértjük ezeket a téziseket, ha megnézzük, hogyan fogalmazza meg az előkészítő bizottság kibocsátotta munkafüzet a papi szolgálatot: „A lelkipásztori szolgálat (NB. a „pap” szót, mint „kompromittáltat”, a füzet következetesen elhagyja) feladat és hivatal, amire a keresztyén közösség ad felhatalmazást, abból a célból, hogy az evangélium alapján vezesse ezt a közösséget az élet értelmének megtalálásában és e világban végzendő összes tevékenységének sugalmazásában.” Előzőleg arról szól, hogy a pluralista teológia nevében tudatosan elhagyja azt a demarkációs vonalat, amelyet az egyházi hagyomány állított fel sacerdotium ministeriale és commune között: ez nem található meg a Szentírásban és csak egy későbbi kor velejárója. A jelen lelkipásztori helyzete mást követel. Nem lehet különbséget tenni a lelkipásztori munkások között, legyenek azok régi ordóval bíró emberek, vagy azt nélkülöző férfiak és nők, ha egyszer az utóbbiaknak is van egyházi felhatalmazásuk szolgálatuk végzésére.

A holland püspöki kar 1969. aug. 12-én ezt a felfogást erősen meg bírálta: a munkafüzet a papságot túlságosan fenomenológiai és szociológiai oldalról világítja meg, a papság biblikus képe teljességgel hiányzik: nem a papság meghatározása ez, inkább működésének leírása. VI. Pál pápa az ülés megnyitása előtt, dec. 24-én kelt levelében ugyanezeket a hiányokat emeli ki Alfrink bíborshoz írt levelében. Elgondolkodtatók azok a mondatok, amelyekkel Alfrink bíboros a 6. ülésszak bezárásakor, 1970. ápr. 8-án visszatekint a zsinat munkájára: „Nem önhittség vezetett bennünket ezekben a munkákban, hanem súlyos lelkipásztori gondok: ez magyarázza részben azt a feszültséget, ami fennáll a II. Vaticanum és a mi zsinatunk között; feszültség, amit mi nagyon is átérzünk.” S hozzátesz egy fontos megjegyzést: „a zsinat résztvevői nem voltak szakértők, hanem mindenekelőtt hívő emberek; tehát nem volt várható olyan eredmény, amelyet egy teológiai kongresszus-

tól várhattunk volna". Végül még egy sokatmondó észrevétel: „A kezdet kezdetén kértük országunk minden hívét, vegyen részt a lelkipásztori zsinaton; sajnáljuk, hogy sokan különféle okokból távoltartották magukat; így tehát a Lelkipásztori Zsinat, bármennyit is fáradozott, nem tudta biztosítani a teljes részvételt . . . Ez az első lépés sok hiányossággal járt, mi azonban előnyben részesítettük a középen elhelyezkedők álláspontját és a közép-korúak véleményét.” (TI. a lelkipásztori tanácsok összeállítása egyházmegyénként választások révén történt; ezt az új formát sokan nem értették meg, nem vettek részt a választáson; így egy dinamikus csoport megszerezte a többséget.) A holland püspöki kar is becsületesen kijelentette 1970. jan. 19-i sajtónyilatkozatában: a holland hívők egy fontos csoportja kinyilvánította véleményét a papság és a cölibátus kapcsolatáról, de a püspökök tudják, hogy van a hívőknek egy másik része is, amelyeknek más a véleménye.

A krónikai hűség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy a kontesztáló ill. szolidáris papok siettek kijelenteni, hogy mindenben egyetértenek az említett határozatokkal; míg a püspöki karok, egyik a másik után, bejelentették, hogy nem értenek egyet. Ritkán volt az utóbbi években ilyen egyhangú állásfoglalás a püspöki karok részéről. Nemcsak a cölibátus ügyében hozott határozatokat utasították el, csatlakozva VI. Pál pápának Villot bíboroshoz írt levelében kifejtett álláspontjához, hanem elvetették a határozat elvi alapját alkotó elméletet is.

A római kontesztáló papok dossier-ja pozitívabb képet rajzol a papról. Ebben az okmányban is szerepel a cölibátus és a papság szétválasztása; éles kritikával illeti a papságot mint „kasztot”, deklarálizálni akarja a modern pap képét; kétségbevonja, hogy a papságról eddig alkotott teológiai kép mindenkorra érvényes volna, stb. Ennek ellenére állítja, hogy a pap, aki elsősorban lelkipásztor, a Szentlélek ajándékát a kézfeltétel által kapja; erősen hangsúlyozza a keresztény közösség szerepét, amelynek szabadon kell megválasztania papjait; a pap szerepe nem érthető meg a keresztény közösség nélkül, tehát csak olyanok szentelendők, akik ténylegesen lelkipásztorok.

A II. Vatikáni Zsinat tanítása

„Az Újszövetség papjai hivatásuk és felszentelésük által valamiképpen kíválnak Isten népéből, de nem azért, hogy elkülönüljenek akár tőle, akár bárkitől az emberek közül, hanem azért, hogy teljesen annak a munkának szenteljék magukat, amelyre az Úr kiszemelte őket. Nem lehetnének Krisztus szolgái, ha nem lennének a földi élettől különböző másik élet tanúi és közvetítői. De az embereknek sem szolgálhatnak, ha azok élete és körülményei idegenek maradnának előttük. Éppen szolgálatuk kívánja meg kifejezeten, hogy ne szabják magukat ehhez a világhoz, de egyúttal az is velejáró.

rója szolgálatuknak, hogy ebben a világban, emberek között éljenek és mint jó pásztorok ismerjék juhaikat." (P. O. n. 3.)

A Vatikáni Zsinat atyái nem láthatták előre azt a mély válságot, amely pár év múlva, legalábbis a nyugati társadalomban, vihként jelentkezik majd. Mégis a fenti kiegyensúlyozott tétel megszabja a megoldása felé vezető útvonalat. A papságban van egy változhatatlan elem: a pap Krisztus szolgálója, aki „in persona Christi” cselekszik (L. G. n. 28), felszentelése révén Krisztus örök papságának részese (P. O. n. 2) és feladata hármas: Krisztust hirdeti (praedicator Verbi Dei), Krisztus kegyelmét közvetíti (dispensator sacramentorum) és a Krisztusban hívők közösségét vezeti (pastor animarum) (P. O. nn. 4, 5, 6). De mert hivatása az emberekhez szól, most és itt, azért van a papi arcnak egy változó vonása, amelynek kialakításában minden kor kivette a részét. Nem szorul bizonyításra, hogy más volt az őskereszténység papi arca, más a középkoré és más a trentói zsinat utáni koré: más és más társadalmi keretben változott az, ami változhat a papi mivoltban. Milyen lesz a holnap papja? Ki tudná előre látni; vannak ugyan ma is, akik prófétamódról szólnak, de vajon valóban látnak-e, vagy csak képzelődnek?

Tény, hogy kutatás és keresés folyik. Gondviselésszerű volt, hogy a Zsinat bevezette az egyházba a Tanácsok intézményét: Synodus Episcoporum, Consilium Presbyterale, Pastorale, Laicorum, Religiosorum. Tévednénk, ha itt egyszerűen csak demokratizáló törekvést látnánk. A Zsinat lefektette a doktrinális alapokat is: ez a püspöki szinodus esetében a kollegialitás, a papi tanácsnál pedig a „communio hierarchica” gondolata. Az egyház misztériuma józanul megtiltja nekünk, hogy úgy gondolkozzunk róla, mint egy részvénytársaságról vagy egy klubról. Az egyházat Krisztus alapította és nem az emberek, még csak nem is a hívők. Belső szerveinek szerepe — az említett tanácsoké is — nem egyszerűen abban áll, hogy a közzé érdekében hozzanak szabályokat vagy törvényeket, mint ez az állami életben a norma (és itt van minden szociológiai és pszichológiai kutatás végső korlátja), hanem abban, hogy keressék a mai körülmények és a holnap fejlődés fényénél, mi Krisztus akarata egyházával. Ha az egyházra a hit szemével nézünk, ez a megállapítás nem fog frázisnak tűnni.

Témánkat illetően a Papi Szenátusra nagy feladat vár. Igaz, ennek a tanácsnak nemcsak a papok ügyével kell foglalkoznia, mint sokan helytelenül hiszik és csinálják; a szenátus a püspök tanácsa és magában foglalja az egyházmegye kormányzásának („in regimine dioecesis”) minden területét. Mivel a papok „a püspökkel együtt Krisztus egyetlen papságának részesei és abban tevékenykednek” (Ch. D. n. 28), „ezért a felszentelés és küldetés egysége megkívánja a püspöki renddel való hierarchikus közösségüket” (P. O. n. 7, a papi szenátusokkal kapcsolatban). Ennek a „communio hierarchica”-nak intézményes kifejezője a papi tanács. Nincs ugyan határozat-

hozó képessége (votum deliberativum), csak konzultatív szerepe, de ez az a szerv, ahol a püspök és papjai közt nyílt dialógus folyhat; ahol a püspök megismerheti papjainak elgondolásait az egyházmegye nagy ügyeiben, a papok pedig részesednek abban a nagy felelősségben, amely a püspök vállát nyomja. Ez az intézmény új típusú püspököket követel az egyházban, akik papjaikat „jogerős és szükséges munkatársakként” tartják számon és intézkedés előtt meghallgatják őket, eszmét cserélnek velük; de új típusú papokat is, akik tudjanak a maguk helyi problémái fölül emelkedve, egyházmegyei méretben is gondolkodni és felelős tanácsadókká válni. Ilyen értelemben új ez az intézmény. Valóságos „metanoia”-t kíván mind a két fél részéről; két fél, de egy család, ahol az atya a püspök (L. G. n. 28).

A gyakorlat sok tapogatózás után alakul ki. Voltak és vannak veszélyek. Némely helyen amolyan „presbiterianizmus” van kialakulóban: a papok elérkezettnek látják az időt, hogy „végre” kézbevegyék az egyházmegye kormányzását. Pedig személyes felelősséggel rendelkező püspök nélkül nincs katolikus egyházfogalom. Voltak helyek, ahol ezt az intézményt „klerikalizmusnak” minősítették és mindent a lelkipásztori tanács kezébe tettek le, ami szintén nem a Vatikáni Zsinat gondolata.

Püspöki karok és papok találkozása

A papságnak az egyházmegyei határokat túllépő krízise teremtette meg a püspöki karok találkozásait nemzeti szinten papjaikkal. Bár a papi szenátus kifejezetten egyházmegyei szerv, kétségtelenül a legalkalmasabb arra, hogy ezeknek a kiküldöttjei találkozzanak a püspöki karral. A papi szenátusok nemzeti egyesülésére a zsinat nem gondolt, a Szentszék sem írta elő. Valahogyan a levegőben volt; talán éppen a fentemlített kontesztáló mozgalmak ellensúlyozására.

Igy pl. Franciaországban, többhónapos előkészítés után, 1969. nov. 6-8-án Lourdesben tartott püspökkari konferencián találkoztak a püspökök papjaikkal. (Megjegyzendő, hogy a francia püspöki kar az „Echanges et Dialogues” csoportot soha nem ismerte el partnernek. Hollandiában a „Septuaginta” csoport, bár szélsőséges magatartása miatt sokszor volt és van ellentétben a püspöki karral, tevékenyen jelen volt tételeivel a lelkipásztori zsinat fentebb ismertetett ülésén. Különben Hollandiában nagyrészt elhanyagolták a Consilium Presbyterale megalakítását és előtérbe nyomult a Consilium Pastorale.) Ennek az összejövetelnek a témái voltak: a lelkipásztori formák megújítása, részben a meglévők (plébániák) megerősítése, részben újak alakítása (papi équipe-k, plébánosi kinevezések „ad tempus”); a közös felelősségvállalás jegyében a papi szenátusok gyakoribb találkozása a püspökökkel nemcsak egyházmegyei síkon, hanem az ún. apostoli tájegységeken belül (Franciaországban a régi egyházmegyek mellett létrehoztak nagyobb egységeket is, ezeket hívják „région apostolique”-nak); az új lelkipásztori formák anyagi fedezete, biztosítása a szükségeset és szem előtt tartva az evangéliumi szegénységet; a cölíbatás szükségessége az apostoli munkában, motívumainak elmélyítése és az „engagement définitif” szociális és pszichológiai előfeltételeinek megteremtése.

Lourdesban megalapították a Conseil National du Clergé-t, amit később átalakítottak Bureau d'études de la Commission Episcopale du Clergé-vé. Ennek tagjai a püs-

pöki konferencia papi bizottságának tagjai, egy-egy pap minden apostoli tájegységből, az országos papi szolgálatok és a papok továbbképzésének felelősei, a laikus mozgalmak lelkészeinek 3 kiküldöttje, egy tag a Mission de France részéről, egy szerzetes, és a fiatal klérus 2-3 képviselője.

Hasonló találkozások püspökök és papok között, a papság problémáinak megvizsgálására, szinte minden országban napirenden vannak. Egyidejűleg folyik vagy már befejeződött a papság szociológiai feltérképezése a papi élet és szolgálat minden területére kiterjedő kérdőívek nyomán. Megállapítható tehát, hogy a püspöki karok az 1971 őszen tartandó szinodusra alaposan felkészültek.

Utópiák

Túlságosan sok levél hullott le a fáról ahhoz, hogy ezt a krízist „tavaszi viharok”, vagy „növekedési zavarnak” minősítsük. Egyszerűen tudomásul kell vennünk. Minden krízisben vannak fájdalmas momentumok: ezeket a lehangoló jelenségeket is el kell könyvelnünk. Van benne valami szükség-szerűség is, mert aminek változnia kell egy új kor reggelén, annak meg kell változnia, még ha fájdalmas is. Van benne valami hatalmas feszültség (s most nemcsak a konzervatívokra és a haladókra gondolunk), mert tudjuk, hogy sok minden nem változhat, még akkor sem, ha sokan és erősen akarják: „szolgálatunk megkívánja, hogy ne szabjuk magunkat ehhez a világhoz”, különben mi maradna, amit hirdetnünk kellene?

Szembe kell néznünk azzal, hogy számban talán kicsi, de dinamikus csoportok a kommunikációs eszközök révén sokszor intéznek masszív támadásokat a többség ellen, hol itt, hol ott. Tudomásul kell vennünk, hogy a közvéleményt, még az egyházat is, állandó szellemi bombázással manipulálni lehet; s itt elég arra utalnunk, hogy míg hat évvel ezelőtt Hollandiában a papok 30 %-a volt a fakultatív cölibátus mellett, ma 80 %-ról beszélnek.

Nem szabad azt sem elfelejtenünk, hogy sok követelmény utópiaszerű. Ilyenek:

a) Ha azt hisszük, hogy az egyház igazi reformja a struktúrák megváltoztatásától függ. Ez szükséges lehet és részben folyik is (próbáljuk összevetni 1960-as egyházi intézményeinket azzal, amit ma látunk), de nem elegendő. Az igazi reform sokkal nehezebbet követel tőlünk. A „metanoia” nem ruhaszere. Gondoljunk az egyház igazi nagy reformátoraira: ezek nem törvényekkel és intézkedésekkel változtattak, vagy legalábbis nem első-sorban azzal, hanem valami újat alkottak, ami a szellemet és a lelket fogta meg; szentül radikálisak voltak, de mindig Krisztushoz, az egyház alapítójához mérték önmagukat és cselekvésüket.

b) Ha azt hisszük, hogy a cölibátus eltörlésével vagy fakultatívvá tételével megoldottuk a mai papi krízist. Ez sokak részéről valóságos megszállottság. A katolikus papoknál — írja dr. Albert Görres müncheni pszichológus-professzor — létezik ma egy szexuális mitológia, amely szerint az ember

teljes érettségéhez szükséges a nemi tapasztalat. Az érettség így nagyon könnyen elérhető volna; a tapasztalat egészen mást mutat. Az ember érettsége, ugyancsak pszichológusok szerint, az önmagáról megfelelő és másnak adni tudó (oblatív) szeretettől függ, ami éppenúgy törvény a házaselemben, mint a cölibátusban. A nagy vitában megszólaltak jóakaró protestánsok is — nemcsak Taizéból —, akik óvják a katolikusokat ettől az utópiától. A nős pásztorok problematikája, mondják (dr. J. C. Hoekendijk, Utrecht) lényegében ugyanaz, mint katolikus kollégáiké: az utánpótlás-hiánytól az evangélium autentikus hirdetésén át az emberekhez való eljutásig. S valóban igaz: a papság problémája a mai világban sokkal mélyebb, mintsem a cölibátus feladásával segíteni lehetne rajta; ellenkezőleg, ezzel még inkább bonyolítanánk a dolgokat.

c) Ha azt hisszük, hogy a „siker” a papi élet és szolgálat kritériuma. A mai termelő és fogyasztó társadalomban nem lebecsülendő kísértés: eredményeket felmutatni. A vallásszociológia csak a megfogható dolgokat vizsgálja, tehát óvatosan kell bánni adataival a kiértékelést illetően, amikor a legfontosabból, az emberek hitéről van szó. S ha az derül ki, hogy „kisebbségben” vagyunk, ez valójában nem meglepő, ha fájdalmas is. Ne felejtjük el, hogy a kisebbségi sorsban sok rejtőző erő van. És ha már végképp lesújtott munkánk látszólagos eredménytelensége, elmélkednünk kell azon, hogy Krisztus nem ígért sikert követőinek, és — ezt akkor is hozzá kell fűzni, ha allergiások vagyunk a „kenetes” szavakra — az Ő élete sem volt sikerekben gazdag.

— r — n.

Dr. Holicke Gertrud

PSZICHOLÓGIAI GONDOLATOK A PAPI NÖTLENSÉGRŐL

Az a belső megújulási mozgalom, amely az egyházban a II. Vatikáni Zsinat nyomán megindult, napjainkban mindenekelőtt a papság benső életének a megújítását célozza. Fontos helyet foglal el benne a papi nőtlenség kérdése.

A Szentatya, a püspökök, a papok és a világi hívek egyik része nem látja kívánatosnak a jelenlegi helyzet megváltoztatását. A nőtlenséget nem tartják ugyan a papi élet isteni eredetű, tehát változhatatlan feltételének (lásd a Zsinat erre vonatkozó határozatát), de a gyakorlatban csak azokat a papjelölteket szentelik pappá, akik a nőtlenségre elkötelezik magukat.

A papok és hívek valószínűleg kisebb hányada ezzel szemben helyesnek és kívánatosnak tartja a papságnak és a papi élettel szükségszerűen együttjáró nőtlenségnek a szétválasztását.

Az előbbiek az Úr szavaira hivatkoznak (Lk 14, 26), az Úr iránti szeretetből való áldozat vállalására (Mk 10 28), a nőtlenségből fakadó függetlenségre és arra, hogy a nőtlen pap már nőtlenségével tanúságot tesz Isten és a természetfölötti világ mellett.

Az utóbbiak a házasság emberi és kegyelmi értékeivel érvelnek, továbbá azzal, hogy a nőtlenség külön karizma, amely nem jár szükségszerűen együtt az egyházi rend szentségével.

Lélektani szempontból a papi nőtlenség kérdése nem elsőrendű kérdés. Mögötte egy mélyebb és komolyabb kérdés húzódik meg, és ez a tulajdonképpeni probléma: a karizma kérdése. Azaz a pap a hivatásának akkor felel meg igazán, ha a kegyelmeket nemcsak közvetíti, hanem életével a kegyelemről élő tanúságot tesz. A vallási élet virágzása minden időben az élő tanúságtétel függvénye volt; az ma is. S ha manapság annyira megfogyatkozott az élő hit, akkor azt kell kérdeznünk elsősorban, miért fogyatkozott meg manapság annyira az élő tanúságtevők száma. A felelet egyszerű: A tanúságtétel a szeretet műve. De a szeretetnek az egyházban — merjem kimondani? — nincs elég férőhelye. Az egyház, mai formájában, sokak szerint elsősorban intézmény, s a jog szelleme az irányadó benne. A szeretetet, az élő tanúságtételt nem mindig segíti elő, sőt sokszor talán hátráltatja. Azok a papok bizonyulnak ilyen körülmények között az egyház jó és hűséges munkásainak, akik a jog szellemiségébe nőttek bele. Életük, hivatásuk irányadója a jogi keret.

Vajon az Úr szőlőjében is jó munkásoknak bizonyulnak? Jogi szellemükkel és magatartásukkal aligha. Ott a szeretet a döntő, nem a jog. Az Isten Országában az az ember bizonyul igazán jó munkásnak, aki a szeretet szelleméből él; mint Assisi Sz. Ferenc, mint Vianney Sz. János, mint XXIII. János pápa, mint az első keresztények. Tanúságtételük lényege a szeretet.

Napjainkban is azok a keresztények, azok a papok töltik be hivatásukat igazán, akik szeretetből élnek. S a cölibátus kérdésében is a szeretet problémája a döntő: segíti-e a papot a cölibátus a szeretetben, vagy inkább hátráltatja benne?

Lélektani szempontból erre a kérdésre nem lehet egyöntetű választ adni. (A teológiai, kegyelmi aspektusról itt nem feladatunk beszélni.) A szeretet iskolája az ember életében rendes körülmények között a családi élet. Családja körében növekszik bele az ember már kicsi korától fogva a szeretet szellemébe. Házassága, gyermekeinek nevelése lényegében szeretetének ki-virágzása, mélyülése, érlelődése. Azt is mondhatnánk: Isten a családi életet azért ajándékozta az embernek, hogy a szeretetben és ezzel együtt a kegyelemben növekedhessék.

Kétségtelen: vannak emberek, ha kivételeknek kell is tartanunk őket, akiknek szeretetük tökéletesedése érdekében nincs szükségük házasságra és családra. Gyermekeiket rendszerint kiváló családi körülmények között

tölthették, s ez lehetőséget adott nekik arra, hogy már fiatal korukban nagyfokú lelki érettségre jussanak. Lélekben nyitottak és érettek a jegyesi szeretetre, a házasságra és a családra, s ha nem házasodnak, azért teszik, mert lelkükben megtapasztalták az Úr jegyesi szeretetét, és jegyesi szeretetükkel viszonzózzák azt. Nem magánosak ezek az emberek, ha nincs is családjuk. Az Úr lelkük bizalmasa, otthona, vígasza, erőforrása. Az Úr iránti izzó szeretet tölti be a lelküket. Ez a szeretet ad életüknek célt és értelmet. De szeretet fűzi őket a világhoz is. Csodálatos érzékük van ahhoz, hogy meglássák és szeretettel orvosolják a világ égető bajait. A kegyelem élő tanúságtévői ők, vagy ha ezt a szót akarjuk használni, karizmatikusok. Cölibátusban élnek, nem azért, mert erre jogilag elkötelezték magukat, hanem azért, mert hivatásuk nem a házasságra szól, hanem a teljes Istennek-adottságra.

Kétségtelen, hogy manapság is van számos pap, akit az Úr ezen az úton vezetett és vezet, akit erre az élő tanúságtételre már kicsi gyermekkorától előkészített. De tagadhatatlan az is, hogy igen sok pap van manapság az egyházban, akinek ez a lelki érettsége nincs meg. Az egyházi élet keretein belül volna ugyan lehetősége lelki fejlődésre, de igen nagy a valószínűsége annak, hogy majd keres és talál magának valamilyen hobbijt, vagy sajátmagát teszi meg élete dédelgetett kedvencévé, vagy rezignációba süllyed. Jogi szempontból kifogástalannak bizonyulhat az élete, de a kegyelemnek aligha lesz élő tanúságtévője. A szeretet hiányzik az életéből. Nem fűzi igazán szeretet az Úrhoz, de nem fűzi igazán szeretet a világhoz sem. Papi életét világias szellem hatja át. S ha vezető szerephez jut, s megfelelő társakra akad, keresztény jelszavakkal világias célkitűzéseket vezet be az egyház életébe. A világ bajai mellett is érzéketlenül megy el az ilyen pap, sőt az egyház is, ha vezetősége túlnyomóan ilyen papokból tevődik össze. A múlt században és századunk elején korszakos pápai enciklikák jelentek meg a tömegek testi-lelki nyomoráról — de vajon mennyire valószínűtlenek meg ezeket az egyház hivatott szolgálói? Átengedték a segítséget a történelem könyörtelen logikájának. Ma sokszor az emberi lélek szenvedéseivel nem tudnak eléggé azonosulni, s a segítséget átengedik a pszichoanalitikusoknak.

Ha az Egyház ragaszkodik a papi nőtlenséghez, akkor csak olyan papjelölteket volna szabad pappá szentelni, akiknek a nőtlen életre valóban megvan a karizmatikus elhivatottságuk. Ennek a kérdésnek az eldöntésénél célszerű volna, ha pszichológiai vizsgálati módszereket is alkalmaznának. Mert nem elég a kötelezettség vállalása; a szeretetben való gyarapodás lelki alapjainak kell meglenni ahhoz, hogy a papi nőtlenség ne szomorú eltörzölásokhoz, hanem igazi kiteljesedéshez vezessen a pap életében.

A PAPI SZOLGÁLAT ÉRTELME

Konkretizálás az apostolság fogalmában

Megfontolásunkat ahhoz a szöveghez fűzném, amely az újszövetségi szolgálat alapját írja le, s ezzel átmenetet nyújt a krisztológiai síkról a Jézus követségéből származó megbízatásokhoz. Mk 3, 13-19 így mondja el a Tizenkettő meghívását: „Ezután felment a hegyre és magához hívta, akiket kiválasztott. A választottak csatlakoztak hozzá. Tizenkettőt választott ki, hogy társai legyenek s hogy szétküldje őket hirdetni az evangéliumot. Hatalmat adott nekik kiűzni az ördögöket. Ezt a tizenkettőt választotta ki: Simont, akinek a Péter nevet adta . . .” — ezután következik a többi név. A meghívottak nevének egyenkénti felsorolása lényeges része e zsúfolt tartalmú szöveg teológiai jelentésének.

Próbáljuk valamivel pontosabban megvizsgálni a leírás egymásutánjának nagy vonásait. Magához hívja azokat, akiket ő maga (autosz)akart. Ezzel azonnal láthatóvá válik az újszövetségi szolgálat kiindulópontja, — honnan való és hogyan jön létre. Az itt mondottak szerint mindenekelőtt válasz egy hívásra és az Ő akaratának elfogadása. Ezt az „éthelen autosz” igen nyomatékosan hangsúlyozza: nem azokat hívja meg az Úr, akiknek kedvük van hozzá és saját akaratukat követve jönnek, hanem azokat, akiket Ő akar. Ezzel adva van az újszövetség szolgálatának konstitutív eleme: az Ő hívására való válasz és az Ő akaratának elfogadása. Ez nem az ember saját akaratából származik, hanem a hallásból, amely odahallgatássá és engedelmeskedéssé válik. Az „éthelen autosz”, az „Ő akarja” eredménye. Az Ő akarata van a középpontban, az dönt. Ezzel máris kifejezésre jutott a lelki hivatalnak egyik maradandó alapmeghatározása az Egyházban, s ennek jelentősége mind dogmatikai, mind lelki téren igen nagy. Ez a hivatal a meghallás éberségén nyugszik, amellyel az Úr hívásának rendelkezésére állunk. A szolga lelkületén, aki megtanulta háttérbe szorítani saját akaratát annak akaratával szemben, akihez tartozik. E hivatal viselőjének lényeges vonása, hogy egy másik akarat szolgálatára áll.

Persze azt lehetne most mondani: szép és jó mindez, de így a szöveget erősen túlértelmezzük. Hiszen tudjuk, hogy a többi újszövetségi meghívás-szöveghez hasonlóan nem szabad közvetlen történeti jellegű elbeszélésnek tekinteni, hanem messzemenőleg annak az irodalmi skémának alkalmazása, amely már az ószövetségben kialakult a prófétai meghívás ecsetelésére. Ez kétségtelenül így van, de nem akadály a megfontolásainknak. A műfaj megváltoztatásával elbeszélte történet teológiai értelmezés. Hozzá kell tenni, hogy a szövegnek a skémával szemben érvényesülő sajátos vonásai adják meg azt a különös jellegét, ami segít teológiai helyének meghatározásában. Ami Jézus és a Tizenkettő között történt, az így az ószövetségi teológia

eszközeivel teljes jelentőségében feltárul és megvilágosodik. Így minden bizonnyal nagyjelentőségű, hogy a Tizenkettő szolgálatának kifejtésénél — ezt kísérel meg a meghívásról szóló tudósítás — a leírás a prófétai elhívatás műfajához kapcsolódik, s nem például a Leviták könyvének hagyományaihoz, az Aron rendje szerinti templomi papság formáihoz. Ez először is azt jelenti, hogy Krisztus szolgájának igénybevétele a prófétai szolgálat mindenkor személyes módján történik. Nem egy születésétől járó kiváltság fűzi össze Vele, hanem hívás és válasz egészen személyes összefüggése. Szolgálat csak a meghívásnak és válaszadásnak ebben a dialógusában valósulhat meg. Nem „test és vér”, hanem szó és válasz alkotja szerkezetét. Ezen a fősíges és mindig veszélyeztetett síkon foglal helyet az újszövetségi papi hivatal. Mindig újból az ige meghallgatásának és megfogadásának nehéz vándorútjára vezeti az embert — afelé a Valaki felé, akiről itt az áll: Ő akarja. Ha tisztába jövünk vele, hogy itt az újszövetségi lelki hivatal alapja a prófétai eszme, akkor lehetetlennek fogjuk tartani hivatalnak és karizmának olyanforma szétválasztását és szembeállítását, amint ez ma gyakran megtörténik. Az újszövetségi papi hivatalnak lényeges köze van a Pneuma hívásához és a karizmatikus síkhoz. Egyáltalán nem pusztán intézmény és hivatal.

Szövegünk következő mondata közelebből körülírja annak a szolgálatnak belső szerkezetét, amelynek kiindulási pontját éppen most fontoltuk meg: „Tizenkettőt választott ki, hogy vele legyenek s hogy szétküldje őket hirdetni az Evangéliumot és hatalmat adott nekik . . .” Ebben a mondatban megjelenik a szolgáló papi hivatal két pólusa, s ezzel a benne rejlő, gyakran szinte szétszaggató feszültség: a Velelevés és a küldetésre szánt lét. Ez már a Tizenkettő történeti helyzetében paradoxon, egyenesen exegetikai probléma. Azt az ellenvetést szeretné felhozni az ember, hogy itt a Tizenkettő hivatalának két ellentétes felfogása kapcsolódik össze: az egyik szerint Jézus kíséri, a másik szerint követi. A kettő mintha kizárná egymást: vagy vele járnak, vagy küldi őket és akkor eltávoznak tőle azokhoz, akiket ő maga nem ér utol. Ezt szeretné mondani az ember. Ami így a kezdeti helyzetben alig megoldható feszültségként jelentkezik, az megmarad e hívás nyomasztó feszültségének minden időkre. Ma mint a bensőség és a szolgálat paradoxona áll előttünk. Ha a papi megbízatás az, hogy Jézus Krisztusról az emberek előtt tanúságot tegyünk, akkor ennek előfeltétele az, hogy először megismerjük Őt, a vele-élésből éljünk, nála találjuk meg igazi helyünket. Annak, aki mint pap az embereknek Róla próbál beszélni, valóban nincs fontosabb, mint éppen ez: begyakorolni magát abba, hogy Vele legyen, az Ő közelében éljen, utána járjon; őt hallani és látni, az ő létmódját és gondolkodási stílusát kitapogatni. A konkrét papi életnek, de mások erre való előkészítésének iránya is ez kellene hogy legyen: e világ zajgásán és jelenségein keresztül tanuljuk meg Őt hallani és látni, az Ő közelében élni. Ugyanakkor azonban az is áll: mindennek nem szabad odavezetnie, hogy

elkülönülünk, kimaradunk a mindennap közös világából. Jézus Krisztus szolgálja éppenséggel nem lehet „farizeus” (= elkülönült), aki a „profanum vulgus”, az Am-haarez elől a kiválasztottak körébe zárkózik. Sőt éppen a „farizeus” ellentétét kell az emberek elé élnie: csak azért különül el, hogy küldetést kap hasson.

Mert ez az újszövetségi szolgálat második jellemzője: a küldöttmivolt, hogy hirdessék az Evangéliumot és tovább folytathassák az Úr csodatetteit, a sátán birodalmának szétrombolását, s így az eszkaton követői legyenek, jelenvalóvá, jövőből jelenné tehessék azt. Ebben a mivoltban mutatkozik meg a keresztény papi hivatal névadó jellege, s ezzel voltaképpen meghatározó eleme is. Csak innét lehet megérteni célkitűzését, amely közvetlenül Jézus Krisztusnak saját személyéről való felfogására és megbízatására megy vissza.

Foglaljuk össze az eddigieket, s ezzel máris megvilágosodik az újszövetségi szolgálat lényeges tartalma a késő-zsidóság papi funkcióival ellentétben. A levitahivatalt öröklés és kultikus szolgálat határozza meg, — az a hivatal, amelyet Márk szövege tár elénk, Jézus meghívásán és az emberekhez való küldetésen alapul. Tartalmának főeleme és keresztény értelmű meghatározója, mint mondtuk, a küldetés eszméje. A keresztény pap a zsidó és méginkább a pogány sacerdosstól ellentétben valójában nem elsősorban kultikus szolgáló, aki egy bizonyos rituálét bonyolít le, hanem küldött, aki Krisztus küldetését folytatja az emberek felé, az ő „kalein”-jét (hívását) közvetíti az „ek-klésia”-ba (a többiek közül kihívottak közösségébe). Az a szolgálat, amellyel megbízták, mélyen emberi. Az embereket keresi és össze akarja gyűjteni őket az új emberbe, Jézus Krisztusba, Isten Egyházának szent közösségébe. Az újszövetségi papi hivatal tulajdonképpen meghatározó pontja, amely már eleve választ ad alternatívánkra, és amelynek erejében lényegesen különbözik mind a kereszténység-előtti papságtól, mind a pusztán pragmatizmustól és funkcionalizmustól: a küldetésnek ez a gondolata. A pap egész munkája végső soron arra a nagy célra irányul, hogy a szétszórta emberiséget Isten egyetlen asztala köré gyűjtse és egyesítse az egy új Emberben, Jézusban. A keresztény pap liturgiája ma és mindenkor kozmikus liturgia: a soknépű világot az imádó mindenség nagy Hostiájává gyűjti egybe (vö. Róm 15, 16; Jel 5).

Itt a katolikus teológus számára újból egy sürgető kérdés adódik. A katolikus papot — nemcsak retorikus túlzásokban, hanem az egész liturgikus és teológiai hagyományban — mégis csak mindig az eucharisztikus cselekmény bemutatójának tekintették. Hogy állunk ezzel? Ez is téves ösvény volt? Talán most mellőzni kell ezt a feladatot? Nem, nem mellőzni, hanem újból világosabban beleállítani abba a nagy összefüggésbe, amelybe beletartozik. A keresztény liturgia nem rituális folyamat, amelyben a pap Istennek engesztelő áldozatot mutat be, hanem az Úr halálának és feltámadásának teljhatalmú hirdetése, akkora hatalommal, hogy maga ez a történet jelenvalóvá lesz

benne. Így ez az Egyházat egybegyűjtő igazi központi hívás. Éppen ezáltal, Jézus Krisztus üdvözítő tettének teljhatalmú, hatékony jelenlétet teremtő meghirdetésével lép közénk a feltámadott Úr és egyesít önmagával egy „testté”: az Egyházzá. A pap liturgikus feladata és az imént vázolt „misszió-náriusi” fogalom nem mond ellent egymásnak, hanem kölcsönösen értelmezi egymást.

Ezután a közbevetett kérdés után térjünk vissza még egyszer a küldetés alapvető eszméjéhez. Eddig csak egyik oldaláról gondoltuk meg, aszerint a kérdés szerint, hogy mit tesz a pap elsőrendű feladatává: Jézus Krisztus hírnökévé teszi. De tevékenység és lét az emberben elválaszthatatlanul összefügg. Az a megbízatás, hogy Jézus küldötte legyen, nemcsak meghatározott tevékenységet követel meg az embertől, hanem egész létét érinti. Ha a papi élet küldetésben-járás, küldöttség, akkor ez annyit jelent, hogy a pap jellegzetes létmódja a másért való lét. Aki elfogad egy küldetést, az immár kettős értelemben nem sajátmagáé: kivetkőzött önmagából annak javára, akit képvisel és azok javára, akik előtt képviseli. Így hát a küldetéses lét újból a létezés kétoldalú szétfeszítését jelenti. Azt, hogy az ember egészen visszavonul a küldő előtt; mint hírnök és mint követ nem önmagát hozza, hanem kihagyja magát a játékból; nem magát hirdeti, hanem a neki átdott ige hamisítatlan képviselőjében felszabadítja az utat és a tekintetet a másik számára; kész kisebbedni, hogy amaz növekedjék. Ennek megtanulása kemény gyakorlatot követel meg, amely az egész embert átalakítja, — s ehhez még hozzájárul, hogy ugyanakkor mindig készen kell lennie rendelkezésére állni a többi embernek, akikhez követsége szól.

Ilyen kijelentések hallatára kétségtelenül egy kicsit kényelmetlen érzés fogja el az embert. Hát szabad ennyire kifosztani hagyni magunkból magunkat? A feleletet csak a krisztológiai utalás újrafelcsendülése adhatja meg. Maga Jézus az Atya küldötte volt. Ami más küldötteknél csak megközelítően lehetséges, benne egészen beteljesült. Olyannyira küldött volt, hogy egzisztenciáját mint „relatio subsistens”-t írhatjuk le: létének aktusa az, hogy az Atyától való és érettünk való. De éppen mert semmit sem tart meg sajátjául az Atya mellett, éppen mert teljességgel relatív, másra-vonatkoztatott, azért léte egészen összeesik az Atyáéval, azért egészen egy vele. Mint egészen odaadott egészen megtalálta önmagát: Isten Fia, lényege szerint egy Istennel. Tehát aki ennyire elveszíti magát, aki létét mintegy mind a két oldal felé fel hagyja hasítani, az találja meg magát igazán. Ez a tény egyben a küldetéses lét merész követelése felett lebegő ígéret is. Csak az találhatja meg egyáltalán magát, aki elveszti magát (vö. Jn 12, 25). Aki sohasem távozik önmagától, sohasem érkezik el önmagáig. Természetesen fennáll a veszély, hogy csakugyan beleveszünk az egyik oldalba — akár a pusztá bensőségbé, akár a pusztá külsőségségbé. A papi hivatalt magára vevő ember türelmének abban a próbálkozásban kell igazolódnia, hogy mindig újból igazán mindkét oldal felé hagyja kifeszíteni magát.

A papi hivatal helyettesi jellege

Az utóbbi megfontolások túlvittek a küldetés gondolatán és az újszövetségi papi hivatal egy további alapelemét hozták napvilágra: Jellegénél fogva vikáriátus, egy másikkal, ti. Jézus Krisztusnak képviselője. Ezzel újból döntő módon elkülönül minden nemkeresztény papi hivataltól. Ott az egyes ember hivatalának önálló hordozója, ő maga brahman, sacerdos, közvetítő Isten és ember között. Nem mutat rá valaki másra. A keresztény pap ezzel szemben sohasem önálló közvetítő, sohasem önmagát képviseli, mindig megmarad vikáriusnak — akármilyen titulusokat is érdemeljen ki különben magának. Csak képviselő marad: nem önmagáért beszél és cselekszik, hanem annak nevében, aki mindannyiunkat képviselt és képvisel, és aki most azt akarja, hogy mi képviseljük őt.

Hogy a papi hivatalnak ez a helyettesi jellege voltaképpen mit jelent, azt az újszövetségben a képek egész sora világítja meg. Csak egyre emlékeztetünk itt: Mt 24, 45-51 lelkiismeretet felrázó szövegére, amely a késlekedő parázia helyzetében kemény intés Krisztus szolgáinak, hogy az Úr látszólagos távollétében is szolgálk maradjanak, ne pedig úrnak játsszák ki magukat. Az intézőről van itt szó, akit az Úr rendelt hivatalába és hosszabb távollét után meglátogat. Megdicséri azt, aki igazán intéző maradt. Szembeállítja azzal, aki az Úr hosszas távollétére rendezkedik be: „kronizei mu ho kúriosz”, az idő telik, az eszkaton nem következik be. Az urat játssza: ütlegeti szolgatársait és ő maga a nagyokkal nagy lábon él. A szöveg szerint része a „képmutatókkal” lesz. Ezzel a szóval az Evangélium rendesen a Krisztussal ellenséges farizeusokat és írástudókat jelöli. Az ilyen „szolga” (= egyházi hivatalviselő) ezekhez hasonló. Vagyis: amikor a szolgaságot feladta és urat játszott, lesüllyedt a kereszténység előtti, a kereszténységgellenes színvonalra, megtagadta az újszövetség valódi szellemét. Sohasem lehet mások ura, mindig szolgatársuk (szün-dulosz) lesz. Nincs-e ebben a „társ”-ban már annak legmélyebb magva megadva, amit a Zsinat próbált a „kollegialitás” szóval újból napfényre hozni?

Mindez nagyon csüggesztően hangzik, ha rosszul értjük. Érdemes olyan hivatalra törekedni, ahol az embernek soha sincs esélye arra, hogy főnök legyen belőle? Erről nagyon sokat lehetne mondani; a konkrét válaszhoz a szigorúan vett teológiai területen messze túlmenő gyakorlati kijelentések kellenének. De elégedjünk meg egy apró teológiai megjegyzéssel. Azt hiszem, a papnak ez az utolsóelőtti helyre tétele igazából nemcsak nagyon fáradságos, hanem ugyanakkor nagyon segítő és vigasztaló is. Mert a papi hivatal helyettesi jellegére való utalás, az, hogy végre is csak képviselői vagyunk a tulajdonképpeni Papnak, azt is jelenti, hogy a cselekvő maga Krisztus és ő is marad. Ő cselekszik fogyatékos valónkon keresztül, Ő és ő is marad az igazán cselekvő Úr. Ez azonban annyit tesz, hogy ő maga tartja kezében a dolgokat és mi soha nem vallhatunk annyira kudarcot, hogy

keresztül tudjuk húzni az ő akaratát. A donatisták elleni harcban Sz. Ágoston behatón megvilágította ezt az igazságot. A donatisták a szentségek érvényességét a pap életszentségétől akarták függővé tenni. Micsoda szörnyűséges helyzetben lennénk akkor — mondja Ágoston. Micsoda aggodalomnak kelte emésztene mindenkit, hogy olyan pap kezébe kerül, aki nem teljesíti azt, aminek beteljesítésére hivatott! És micsoda biztonságot jelent a szolgálatok igénybevevőjének és kiszolgáltatójának egyaránt az a tudat, hogy cselekvésünk és csődjeink közepette is Krisztus marad az igazi cselekvő, a szentségek valóságos kiszolgáltatója, s végső soron ő maga vezeti egyházát, megnemfelelő eszközök által is!

Igy e hívás hallatlan kihívása ellenére is — amelyet nem szabad kibebítenünk — éppen a helyettesi minőség tudatából szent gondtalanság fakad. Ez lehetővé teszi, hogy derűs örömmel, görcsös aggályoskodás nélkül vigyük végbe szolgálatunkat. Éppen mikor a felelősség terhe miatti gondokkal kezdünk kínlódni, akkor kell megtanulnunk egy kicsit kevésbé fontosnak tartani magunkat, akkor kell tudnunk: végül is nem mi valósítjuk meg a világ üdvösségét, hanem Ő; Ő pedig azt akarja, hogy aggodalom nélkül, vidáman járjuk útunkat. Azt akarja, hogy ne nézzünk körül, ne számolgassunk, ne kérdezzünk, hanem alázatosan bocsássuk rendelkezésére gyöngeségünket és azt, amire képesek vagyunk, azontúl pedig hívő és reménykedő lélekkel hagyjuk rá a mások és a magunk elégtelenségét, — őreá, az igazi Főpapra, aki egyedül adhatja meg nekünk mindig újra, hogy helyesen töltsük be a papi szolgálatot.

Örsy László

A SZERZETESEK ÉS AZ EGYHÁZ

„Miután többféleképpen és különböző módon szólt hajdan Isten a próféták útján atyáinkhoz, e végső korszakban Fia által szólt hozzánk” (Zsid. 1, 1-2a). Tanulmányunk témája a zsidókhoz írt levél e részletének bővített változata lehetne: „Többféleképpen és különböző módon szeretete hajdan Isten atyáinkat, a végső korszakban Fia által szeret bennünket.”

Isten egyetemes szeretetét kiárasztotta az egész világegyetemre. A lélek nélküli teremtmények szépsége és változatossága, a növények és állatok élete, az értő és szeretni tudó ember gazdagsága tanúságot tesz a szeretet végtelen forrásáról, amelyből ered. A Fiú elküldése új, pazar többlet a már szeretettel telített világegyetemben: Fia által Isten új módon van jelen közöttünk. Ez az új és titokzatos jelenlét az idők végezetéig tart az Egyház, vagyis a hívek közössége által.

A keresztények közösségében ismét sok különböző módon nyilvánítja ki Isten szeretetét. Ezek egyike az evangéliumi tanácsok adománya sokak számára, akik a nagyobb közösségen belül kisebb csoportokat alkotnak.

Mindenben részesei az Egyház életének és feladatának. Akár az Egyház, ők is jel a világnak: Isten országa elközelgett!

Tanulmányunk központi gondolata; miképpen sajátos jele egy szerzetes-közösség Isten emberek iránti szeretetének. Lényeges bevezetésként a jel jelentését tisztázzuk. Azután — mivel Isten országának jelei a világra irányulnak — néhány gondolatot kell fölvetnünk a világ keresztény értelmezéséről. Majd az Egyház teológiájával kapcsolatos néhány megjegyzéssel szeretnénk egyengetni annak megértését: miért vannak benne szerzetesközösségek és mi a szerepük. E négy téma: jel, világ, Egyház, szerzetesi közösség — alkotja a tanulmány részeit.

Észrevételeink elméletiek ugyan, de szentírási és történelmi forrásból táplálkoznak. Ugyanakkor törekszünk a ma szükségleteire is rámutatni és lendületet adni a jövő fejlődésre. A nagy teológiai alapelvekből időről-időre apró gyakorlati következtetéseket vonunk le. Az egész tanulmányon keresztül törekszünk az elméletet a gyakorlattal párosítani.

1) A JEL ÉRTELME

„És mondotta Isten: Ez a szövetség jele, melyet én örök időkre szerzek közötttem és tiköztetek és minden élő állat között, mely veletek van. Ivemet helyezem a felhőkbe és ez lesz a jele a szövetségnek közötttem és a föld között.” (Gen. 9, 12-13)

Az ív, a szivárvány a felhőben jel, mert üzenetet közvetít: Istent és teremtményét a szeretet szövetsége köti össze. Isten a szivárvány által beszél az emberhez. E jel célja pontosan az, hogy kötelék vagy láncszem legyen Isten és ember között, olyan személyek között, akik nincsenek mindig teljesen jelen egymásnak. Valóban, a jel feladata az, hogy megmutasson egy hiányt, hogy felfedje azt, ami ismeretlen, hogy az embert új felfedezésre vezesse. A jó jel vonzó, mint a szivárvány a felhőben; mozgást inspirál. A kellően megtervezett jelben szunnyadó energia, dinamizmus van, felhívás a közeledésre.

A világ tele van jelekkel, mert tele van távolságokkal. És mindnyájan kétségbeesetten kívánjuk ezeket áthidalni és az egységet felépíteni. Ezért jeleket szórunk szét millió formában mindenütt. Még tovább menve: a világ tele van jelekkel, mert tele van titokkal. Sok jel nyitott: az ismeretlenbe mutat — vagy a végtelenbe. Ez különösen igaz akkor, amikor Isten titokzatos szeretetéről és világegyetemünkben való jelenlétéről beszélünk. Ekkor eltérünk közönséges kifejezéseinktől és beszédünk jelbeszéd lesz. A tiszta és határozott fogalmak szűknek bizonyulnak. Képekre van szükségünk, köl-

¹ Mivel igen gyakran túlságosan éles különbséget teszünk a természetes és a természetfölötti, vagy a szent és evilági között, jó, ha ragaszkodunk annak gondolatához, hogy Isten szeretete folytonosan jelen van a világban. Teremtésen és megváltáson keresztül történő megnyilatkozása nem azonos, hanem növekvő bőségű ajándék. De az ajándékok forrása egy és osztatlan.

tészetre és misztériumjátékokra, hogy mások figyelmét a természetfölötti valóságokra felhívjuk. Bizonyos helyzetekben még egy mindennapi cselekedet is sokatmondó jellé válhat: egy jó ember mosolya Isten e világban való jelenlétének lehet jele.

Szeretném azonban hangsúlyozni, hogy a jelben a közlés ténye a lényeges: a jel azért van, hogy megértsék azok, akikhez szól. Ebből következik, hogy minden jelet azokra gondolva kell megterveznünk, akikhez szól. Tanulmányoznunk kell nyelvüket, kultúrájukat, gondolkodásukat, egész életmódjukat. Meg kell állapítanunk, milyen jeleket képesek meglátni, megérteni, értelmezni és követni. Azaz: amikor egy jelet megkonstruálunk, mindenben figyelemmel kell lennünk azokra, akik majd értelmezik.

Ez minden jel alaptörvénye: azokra vonatkoztatva kell megtervezni, akiknek szánjuk. Ha ezt a törvényt nem követjük, jel helyett rejtvényt állítunk fel, találgató kérdést, amely nem közvetít semmit; nem az egyesülés köteléke, hanem elválasztó fal lesz².

Mindnyájan elfogadjuk, hogy a szerzetesi élet jele Isten már jelenlévő országának. De előfordulhat, hogy az ebből fakadó gyakorlati következményekre csak lassan jövünk rá. Ha a szerzetesi élet jel, akkor sok mindent úgy kell elgondolni és megtervezni benne, hogy szóljon is azokhoz, akikhez intézzük. Az üzenet, amelyet a jelen keresztül kell a világnak meghirdetnünk, nyilvánvalóan Krisztus jóhíre. Hogy meghirdetését eredményessé tegyük, mielőtt saját életmódunkat megterveznénk, tanulmányoznunk kell a világ nyelvét, kultúráját és mentalitását, azét a világét, amelyet el akarunk érni. Ha csak magunkat tanulmányozzuk, üzenetünk nem jut el sehová. Nem lesz közlés, csak rejtvény, amely elválasztó falként emelkedik köztünk és közte.

E nagy elv kis gyakorlati alkalmazása a szerzetesi vagy papi ruha. Ha ruhánk jel akar lenni, funkcionálisnak kell lennie. Üzenetet kell közvetítenie azokhoz, akik olvasni tudják. Egy jóízléssel készült, egyszerű ruha tud közvetíteni valamit az evangélium jóságából. De ruházkodás dolgában roppant változatosság van a világban. Olyan ruha, amely Európa egy régi országában a keresztény szerénység jelképe, rettenetesen furcsán hathat az új Afrikában. Ez persze fordítva is áll. Teljesen bizonyos tehát, hogy ruha dolgában az uniformizálás minden kísérlete, sőt még a szükségtelen állandóságra törekvés is helytelen irány, azon egyszerű oknál fogva, hogy túlságosan sok a változatosság, a változó divat azok között, akikről a jel megértését várjuk. Úgy látszik, ha jó jelet akarunk, éberségre, állandó alkotóerőre van szükségünk. Sok tekintetben ugyanez az okoskodás érvényes az épületekre is. Régen Európában bizonyos gótikus vagy barokk épületek valóban közvetítettek valamit Isten túlradó szeretetéből. Ma a világ ezt az üzenetet már nem képes felfogni.

² A jel feladata gyakran nem az, hogy valamit megmagyarázzon, hanem hogy felhívja figyelmünket egy titok jelenlétére. Ez az eset fordul elő általában a liturgiában. Helyes az, hogy ünnepelésünket törekszünk sokatmondóvá és kiemelkedővé tenni. De jó, ha eszünkben tartjuk: legteljesebb értelmé, lényege pontosan az, hogy a résztvevők megérezzék a titok jelenlétét, amelyet közönséges emberi szavakkal leírni nem lehet.

A mai emberhez épületeinken keresztül Isten jelenlétének egyszerűségéről és otthonosságáról kell beszélnünk. Ebben a változásban nincs semmi rossz. Korról korra szemléljük Isten gazdagságát.

Fejezzük be tehát a következtetéssel: ha újjá akarjuk formálni a szerzetesi életet, először a körülöttünk lévő világot kell tanulmányoznunk. Mivel pedig a világ nagyon változatos, szükségünk van a változatosságra a szerzetesek között is.

A szerzetesi közösségek jel-mivoltának további meghatározásához újabb megkülönböztetést kell bevezetnünk. Némely jel csupán eszközszerű és önmagában nem képvisel semmi értéket. Tipikus példája ennek az útjelek. Más jelek nem csupán eszközszerűek, hanem önmagukban is van értékük, létükben gazdagság van és a jelérték ehhez a benső gazdagsághoz kapcsolódik: egy jó alma, amely a Teremtő jóságának jeleként szerepel, ilyenfajta jel. A szerzetesi élet nem csupán eszközszerű jel. Jelzi Isten országának jelenlétét, ugyanakkor megvan a maga belső gazdagsága. Nem csupán jel, hanem valami jó dolog, amely ugyanakkor jel is. Egy keresztény sajátos koncepciója a szüzesség és a közösségben való részesedés ajándéka által önmagában is érték, mivel mindkét ajándék Isten örök királyságának kezdete. A szüzességben van valami abszolút; Isten erejének jelenlétét hirdeti közöttünk. A keresztény szeretetre felépült közösség némán és mégis hangosan hirdeti, hogy a béke királysága közöttünk van. A szerzetesi élet gazdagságáról majd még beszélünk, de ennyit említenünk kellett már most, hogy rámutassunk: kincseinek forrása Istenben van. Ezért a világ tanulmányozásának — amely felé a jel irányul — összhangban kell lennie annak a forrásnak tanulmányozásával, ahonnan életünk gazdagsága származik. Itt nem lehet félreértés. Nem azt akarjuk, hogy a világ tapsoljon nekünk: mi az élet üzenetét akarjuk hozni, ezt az isteni híradást közvetíteni úgy, hogy a világ megértse.

Segítségünkre van, ha még tovább szabatosítunk. Ha egy személy válik jellé, akkor inkább tanúról beszélünk. A tanú nyilvánvalóan jel, láncszem egy ismeretlen esemény és a tanúra figyelő személy között. A tanúban mint értelmes és szabad lényben a jel valóban tökéletessé vált. Senki sem lehet igaz tanú, ha nincs személyes tudása az eseményről, amelyről tanúskodik. Senki sem tekinthető tanúnak, ha hallomásból tudott dolgot ismétel — bölcs ember ilyen tanúbizonytságot nem fogad el.

Amikor arról beszélünk, hogy a szerzetesi élet Isten elközelgett országának jele, akkor bennfoglaltan még valamit kifejezünk. Azt, hogy a szerzetesek személyes tanúi egy a közönséges emberi tudást meghaladó eseménynek és saját tapasztalatukból beszélnek róla. A múltban a keresztény életnek ezt a tapasztalati jellegét nem hangsúlyozták eléggé. Pedig az ősegyház kegyelmi életének és reményének forrása az Úr Lelkének megtapasztalása. Apostoli életet élni annyit jelent, hogy közöljük ezt a tapasztalatot, tanúskodunk egy állandóan új és friss eseményről.

Szükségtelen, hogy ismét hangsúlyozzuk: a tanúnak azok nyelvén kell beszélnie, akikkel szól, különben nem tud közölni semmit. Az Istennek szentelt személyeknek a világ nyelvén kell beszélniök. Ők nem csupán külső események tanúi, hanem a kapott belső ajándékokról beszélnek. Tanúi egy személyek közötti új típusú kapcsolatnak, Isten és ember, valamint ember és ember között.

2) ISTEN JÓ VILÁGA

„Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda.” (Jn 3, 16)

Mivel az Istennek szentelt élet célja és feladata hirdetni a világnak Isten országának elközelgését, helyes, ha gondolkodunk a világ teológiai értelmén és jelentőségén is. Hisz mindnyájan a világ része vagyunk és a világba küldettünk.

Minden megfontolásunknak a világról az Írás állításával kell kezdődnie, amely mély valóságot fejez ki: „És látta Isten, hogy minden, amit teremtett, igen jó” (Gen. 1, 31). Mivel minden Isten kezéből jön, minden az ő szeretetének gyümölcse. A jóság olyannyira alapjellege a világnak, hogy a gonosz nem tudja megrontani. Még kevésbé tud uralkodni rajta. A legjobb a világban nyitottsága a végtelen felé — Isten örök országa felé. „A sóvárgással eltelt természet Isten fiainak megnyilvánulását várja” (Róm. 8, 19). De a teremtés távolról sem tökéletes, mert mindnyájunknak szükségünk van megváltásra. Az égnek és a földnek is. „Tudjuk ugyanis, hogy az egész természet együtt sóhajtozik és vajódik mindeddig. De nemcsak az, hanem mi is, akik magunkban hordjuk a Lélek zsengéit; mi is sóhajtozunk és várjuk a fogadott fiúságot, testünk megváltását” (Róm. 8, 22-23). A világ tele van tökéletlenséggel és a keresztény hagyomány határozottan állítja, hogy valamilyen titokzatos formában a gonosz jelen van benne. Sz. Pál ezt „a gonoszság titká”-nak nevezi [2 Tessz. 2, 7]. De ugyanakkor a világ — és a mi szívünk is — tele van reménnyel. „Ödvösségünk ugyanis reménybeli. A remény azonban, amit beteljesedni látunk, nem remény. Hiszen ki remélné azt, amit lát?” (Róm. 8, 24).

Az éles megkülönböztetés szent és evilági között nem tükrözi a valóságot: abban a szeretet folyamatos. A világ és Krisztus, teremtés és megváltás — mindegyiknek forrása Isten egy, osztatlan szeretete. Nyitottság és vágyakozás van a világban és az emberek szívében is Krisztus után. Ha majd eljön, betölti velünk született vágyakozásunkat.

De meg kell értenünk viszonyunkat a világhoz, jobban mondván azt a szerepet, amit a világban játszunk. Ha jól akarjuk játszani, nem szabad visszatámaszkodnunk a világot, de válogatás nélkül sem merülhetünk el minden megmozdulásában. Különböztetésre van szükségünk. Nem találhatunk erre jobb vezetőt, mint Krisztus életének példáját. Ennek a mintának nagy eseményei:

megtestesülése, halála és feltámadása; az egész egységes megváltói folyamat, és különböző megjelenéselben mégis annyira más. Mindnyájan arra hívtunk, hogy része legyünk ennek a megváltó folyamatnak.

Isten Flának megtestesülése azt jelenti, hogy eljött véges, bűnös világunkba. Ez a jövetel azonosulás. Mivel beszélni akart hozzánk, meg akarta tanulni nyelvünket, használni akarta gesztusainkat, jelképeinket, képeinket. A szeretet azonosulásra kényszerít azokkal, akiket szeretünk. A szeretet kényszerítette Istent, hogy hasonuljon világunkhoz. Világbalépésében nincs semmi csalóka, semmi mesterkéltség, semmi túlóvatos. Az Istennek szentelt személyekben és közösségekben hasonló folyamatnak kell megtörténnie, amely magába foglalja a megtestesülés minden összetevőjét. Fel kell keresniök a világot, ki kell menniök a világba, hogy találkozzanak a benne élő személyekkel és beszélni tudjanak hozzájuk Isten csodáiról, amelyeket láttak és megéltak. Minden olyan teológia, amely szerint a szeretetesség lényege a világtól való elszakadás, éppoly képtelenség, mintha azt mondanánk: a só lényeges szerepe az, hogy elválassza minden más ételtől, vagy a kovász szerepe az, hogy távoltartsa a kenyértésztától. Arra azonban nincs általános törvény, hogy hogyan történjék ez a bekapcsolódás a világba. Minden közösség és minden személy saját leleményességét kell hogy használja ennek kitalálására és megvalósítására.

De az emberek világának megváltására van szüksége. Tökéletlen és titokzatos, gonosz erők munkálkodnak benne, s összezsugorítják a remény és szeretet erőivel. A keresztények és közöttük a közösségben élő, Istennek szentelt személyek meghívást kaptak arra, hogy ebben az ütközetben részt vegyenek. Az ütközetben ismét feléled a kereszt ellentmondása. Az élet azzal győz a halál felett, hogy elszenvédi a halált. Az ember arra gondol: igazából nem azért idegenkedünk-e néha a világ erőivel való teljes feszültségű találkozástól, mert viszolygunk attól, hogy — ha kell — megosszuk a kereszt misztériumát is? A magnak el kell pusztulnia, hogy százszoros teremést hozzon.

De az élet nem pusztul el a magban. A Lélek záloga velünk van: Ő működik ebben a teremtett világban. A radikális átváltozás folyamata már megkezdődött. A kiemelkedő új esemény Krisztus feltámadása. Dicsőséges személye a Lélek művének gyümölcse. Ő a „holtak zsongója” (1 Kor. 15, 20). Dicsőségének jósága kiterjed és idővel mindenkit magába olvaszt, akit Isten szeret, magába olvasztja az egész lélektelen világmindenséget is, úgyhogy „új ég és új föld lesz” (Jel. 21, 1).

A Lélek munkája a világban még sokféleképpen nyilvánul meg. Egy szűz teljes nyitottsága Isten felé éppúgy a Lélek gyümölcse, mint a feltámadás; persze, parányi gyümölcs, a nagyhoz viszonyítva. A Szentlélek átforgató munkájának másik gyümölcse egy ember nyitottsága a közösségben jelen-

lévő másik ember felé. Kis lépések a nagy és hosszú úton; ezek képviselik a fényt és a szeretetet a világban⁹.

3) AZ EGYHÁZ

„Nagy titok ez, én Krisztusra és a Egyházra vonatkoztatom” (Ef 5,32).

Az Egyház szerepét a világban könnyebb lenne megérteni azon egyszerű állítás keretében, hogy a látható Egyházon kívül nincs üdvösség. De ez az állítás túlságosan egyszerű (és túlságosan szegényes) ahhoz, hogy igaz legyen. Isten minden egyes embert meg akar váltani, a látható Egyházon belül és azon kívül. Ez bátorító, de zavarba hoz akkor, amikor az Egyház szerepét kutatjuk. Milyen célt szolgál az Egyház, ha az ember megváltása rajta kívül is lehetséges? Ha erre a kérdésre megtaláljuk a feleletet, jóval közelebb kerülünk az Istennek szentelt közösségek céljához is az Egyházban, annyira bensőségesen részesei ezek az egész keresztény közösség céljának.

Útjelző a kérdés megoldása felé az Egyházzal szülő dogmatikus konstitúció következő mondata: „Krisztushoz való viszonyában az Egyház mintegy szentség, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének” (L. G. 1). Az Egyház szentség, vagyis az emberiség Istennel való egyesülésének jele és eszköze. A szentségi teológia hajnalán Sz. Gergely a szentséget mint időbeli, anyagi dolgot írja le, amely a megszentelődésünkön munkálkodó isteni erő rejt. Ez a meghatározás a *mysterium* (*mysterion* vagy *mysterium*) teológiájában gyökerezik, amelyre már előtte gyakran hivatkoztak Keleten is, Nyugaton is. Ennek a *mysterion*-nak egyik oldala az időbeli vagy anyagi minőség, a másik pedig a nyitottság Isten megváltói terve iránt.

Hogyan, mi módon lehet az Egyház szentség? Két feltétel teljesítésével. Az egyik: mély belegyökerezettség a mi emberi világunkba, a másik: nyitottság az isteni erő felé. Az Egyház azáltal ver gyökeret a mi világunkban, hogy konkrét emberi lényekből álló közösség. Az emberek elhozzák ebbe a közösségbe kapott ajándékaikat és képességeiket, de korlátaikat és bűnöségüket is; mindnyájuknak szükségük van a megváltásra. A közösségnek ez az emberi eleme fekteti le annak a lehetőségnek alapjait, hogy az Egyház mint közönséges emberi intézmény szentség lehessen.

Az Egyház ugyanakkor nyitott az isteni felé: a Szentlélek ereje rejlik benne. Éppen emiatt a természetfeletti világba való belenyílása miatt *mysterion*. A keresztény közösségen keresztül a Szentlélek működik

⁹ Apostoli intézményben az új tagok nevelésének hangsúlya azon legyen, hogy meg tudják különböztetni a jót és a rosszat a világban. Viszont egy jelölt sem tud eljutni a világban működő örök megkülönböztetéséig, hacsak először nem a maga életében próbálja megkülönböztetni, mi a jó, amit követnie kell és mi a rossz, amit óvatossággal kell kezelni. Személyes elmélkedésre és imára van szükség, mielőtt az ember szembenézhet a világgal. Tévedés azt hinni, hogy valaha is mélyek lehetünk magány és csendes elmélkedés nélkül.

a világ megszentelésén. Kinyilvánítja Isten szeretetét, s látható és fogható módon közvetíti minden emberhez. Az Egyház Isten világát átfogó szeretetének jele és a szeretet szétárasztásának eszköze. Amennyiben jel, olvashatónak és érthetőnek kell lennie. Amennyiben szeretetet közöl, Istenben kell gyökereznie és megközelíthetőnek lennie minden ember számára.

Az Egyház leírásában gyakran használják a megtestesülés analógiáját. Ez érvényes akkor, ha a hasonlóság mellett nem feledkezünk meg a különbözőségről sem. Krisztus személyében az isteni jelenlét teljesen egy emberiségével, azt olyannyira áthatja, amennyire emberi személy nem képes felemelkedni. Az Egyház esetében Isten titokzatos jelenléte már létező emberi személyek közösségében van meg. Mivel személyek, képesek nemcsak jó, de rossz tulajdonságaikat is belevinni a közösségbe és az Egyházra rányomni bűnös emberségük bélyegét. Mindnyájan úton vannak a krisztusi nagykorúság felé. Ebben az összefüggésben világos, miért egy a lelki és az intézményes Egyház. Ha a kettőt szétválasztanánk, akkor le kellene mondani az Egyház láthatóságáról, ezzel pedig szentségi jellegéről is. Láthatatlan Egyház nem lehet jel minden nemzetnek, és nehezen lehetne az egész emberiség egységének eszköze. Hogyan lehetne egyesíteni az emberiséget Istennel olyasvalami által, amit nem tudnak hallani, látni, amivel nem tudnak érintkezni? Azért képes mindenki kapcsolatba lépni az Egyházzal, mert az közösség. Az Egyház igazi képe az isteni jelenléttel telített bűnös emberi közösség. És egy bűnös közösség erősen rászorul a szervezésre⁴.

Az Egyházat leírhatjuk úgy is, mint Jahve szolgáját, mindazzal a következménnyel, amit Izaiás e homályos és ragyogó fejezete magában rejt. A megtestesülés misztériuma lényegében Isten jelenléte közöttünk: Emmanuel. Ez a jelenlét folytatódik az Egyházban. Az Egyházat bele kell oltani a világ életébe, oly egyszerűen és oly teljesen, mint ahogy a többi szentség belegyökerezett emberi helyzetünkbe, olyannyira, mint a víz, a kenyér és bor, vagy a kézfeltevés áldó mozdulata hozzátartozik emberi életünkhöz.

A halál és feltámadás Krisztus Atyjához vezető életútjának két szakasza, minden teremtmény elsőszülöttjévé való átalakulásának két aspektusa. A

⁴ Az Egyháznak a múltban sok kárt okozott az egyoldalú egyháztan, amely mértéktelenül felmagasztalta isteni tulajdonságait és elhanyagolta azt, hogy rámutasson emberi korlátaira. Az ilyen bemutatás eredményeképpen gyakorlatban sokan azt képzelik az Egyházon belül és kívül, hogy az Egyház csodálatos közösség, amelyben alig akad tökéletlenség és bizonyára nem fertőzte meg a bűn. Ha ilyen, ettől a szerencsétlen teológiától félrevezetett emberek a tényleges Egyházat nézik, nem tudják benne egykönnyen fölfedezni vagy megérezni a Lélek erejét. Ezért hajlanak azután arra az állításra, hogy ilyen erő nem is lehet jelen benne az emberi mulasztások és hibák miatt. Pedig az igazi, a Krisztus-alapította Egyházat kezdettől fogva jellemezte a gyengeség, esendőség és bűn. Igazán csak az szeretheti Krisztus Egyházát, aki elfogadja olyannak, amilyen, és ha tele van sebekkel, kész gyógyítani sebeit.

zarándok Egyház mindkettőt megéli: állandóan szenved és ünnepli Krisztus halálát és állandó örömmel élvezi és ünnepli feltámadását. Mindez része az Egyház szentségi jellegének.

4) ISTENNEK SZENTELT KÖZÖSSÉGEK

. . . folyton-gyors kerékként forgatott
vágyat és célt bennem a Szeretet, mely
mozgat napot és minden csillagot. (Dante: Isteni Színjáték, 3, 33)

A végkövetkeztetés, amelyre törekszünk: az Istennek szentelt közösségek sajátos módon részesei az Egyház szentségi jellegének. Isten minden ember iránti szeretetének jelei és e szeretet szétosztásának eszközei⁵.

A tisztánlátás kedvéért megjegyezzük, hogy teológiaiilag csak kicsiny a különbség — vagy egyáltalán semmi — az Istennek szentelt élet különféle formái között: rend, kongregáció, közös életet élők társasága és világi intézmény. A különbség közöttük jogi, nem teológiai. Történelmi szükségből keletkeztek ezek az eltérő formák, rendszerint abból az igényből, hogy rugalmasabbak lehessenek, mint amit egy már létező kategória megengedett. Mivel bennünket az Istennek szentelt élet teológiai értelme foglalkoztat, jogos, hogy a jogi különbségekkel ne sokat törődjünk. A valóságban sok más jogi kategóriát lehetne összeegyeztetni az Istennek szentelt élettel. Vagy elképzelhetünk olyan helyzetet is, amikor egyáltalában nincsenek kategóriák az egyházjogban, hanem az intézmények sajátos különbségei saját alkotmányukban vannak lefektetve⁶.

Amikor az Istennek szentelt közösségek értelmét és a Egyházban betöltendő szerepüket keressük, két analógiát idézhetünk. Az egyik a Tizenkettő közössége Jézus körül. Az Úr előkészíti őket, hogy tanúi legyenek halálának és feltámadásának és hordozói üzenetének. Az apostolok élete lehet mintája az Istennek szentelt közösségek életének — természetesen figyelembevéve a hely és idő okozta különbözőségeket. A másik analógia a kis helyi egyházaké: a hívek kis gyülekezetei a Lélekben és az Eucharisztia ünneplésében. Az Istennek szentelt közösségek mint *ecclesiolae*, kis egyházak jelennek meg.

A Tizenkettő közösségét és az ősegyház kis gyülekezeteit is az a lenyűgöző tapasztalat tartotta fenn és abból éltek, hogy megismerték és befogadták Isten megváltó szeretetét, ezt a minden várakozásukat meghaladó ajándék-

⁵ Most is mindig felmerül a kérdés: jobb-e a szerzetesi állapot, mint a házasság? Meg kell jegyeznünk, hogy ez elvont kérdés, az életben azonban nincsenek elvont helyzetek. Mindenkinek az a legjobb állapot, amelyikre hivatott. Minden más az ő számára kevésbé lenne jó. Ha valakit Isten a Neki szentelt életformára hív, a legjobb, amit tehet, ha követi ezt a hívást. Ha nincs hivatása, vakmerőség lenne ezt tennie; számára a legjobb életút a házasság. Viszont jogos beszélni az Istennek szentelt élet kiválóságáról, a teljes nyíltságról Isten felé a cölibátusban és a teljes odaadásról az emberek iránt a közösségben.

⁶ Nem lenne reális az egyházjog ilyen radikális változását már a közeljövőben elképzelni, de erős igény mutatkozik a hagyományos kategóriák megengedettnél nagyobb rugalmasságára. Talán a készülő törvény ad majd engedményeket, kivételek alakjában.

kot, amelyet nehéz volt szavakba foglalni. Biztos, hogy magabazárta Krisztus tanítását, az ő örökségét, különösen az Eucharishtiában, és Lelkét, amelyet kiöntött a közösségekre.

Az ajándék gondolatát nyomatékosan hangsúlyoznunk kell, mivel az Istennek szentelt életet néha úgy tüntetik fel, mint az emberi erőfeszítés különleges formáját, mint emberi alkotást és nem mint a Lélekét. Ha ez így lenne, akkor a szerzetesek lennének az Egyház erős emberei, nem pedig a „kisded nyáj”, amelynek Isten kinyilatkoztatta a titkot, egyáltalán nem saját érdemeik miatt. Ez a bibliai forrásokkal és az Istennek szentelt élet sok vezető személyiségének felfogásával teljesen összeegyeztethetetlen eszme⁷. Szent Benedek, Ferenc, Domonkos, Ignác, Nagy Sz. Teréz, Keresztes János és Szalézi Ferenc (és hány más szentet lehetne még említeni!) egyöntetűen állítja, hogy ajándékot kapott Istentől, nagyobbab, mint amit emberi erőfeszítéssel valaha is meg tudott volna szerezni⁸.

Föltételezve tehát, hogy az Istennek szentelt élet ajándék Istentől — meg kell kérdeznünk, miben is áll ez az ajándék?⁹ Szeretet van benne, Isten

⁷ Összeegyeztethetetlen azok tapasztalatával is, akik szerzetesi közösségekbe való felvételüket kérik. Anélkül, hogy kitanították volna őket, különböző szavakkal, de egyértelműen jelentik ki, hogy hívást követnek, egy őket hívó személy vonzását tapasztalják, nem pedig rendkívüli akaratot, vagy kihívást, vagy merészséget, hogy saját erejükből vigyék végbe az elhatározást.

⁸ A fogadalmak jelenleg szokásos szertartásánál, ahol a nyomaték a fogadalmak letevése van és azon, hogy a jelölt Istennek adja magát, ennek az Istentől jövő ajándéknak a jellege nincs eléggé kiemelve. Teológialag helyesebb lenne olyan fogadalomtételi liturgia, amelyben a hangsúly a kegyelem ajándék-jellegén van. Talán a püspök vagy helyettese feltehetné kezét a jelölt fejére, kifejezve, hogy kegyelmet kapott Istentől és ezt a látható Egyház elismeri. A fogadalomtétel után lehetne egy másik szertartás: szerződéskötés a jelölt és a közösség között. A bebocsátást kérő személy megígérné, hogy a közösség jó tagja marad (nincs szükség sem a közös birtoklás, sem az engedelmisség említésére), a közösség pedig megígérné, hogy kellő gondot visel rá; mindkettő így tesz jó és rossz időkben, szegénységben — gazdagságban, betegségben — egészségben, míg a halál el nem választja őket.

⁹ Ha az ideiglenes vagy végleges hivatás kérdését nézzük, a vizsgálódásnak nem szabad az emberi elkötelezettségre korlátozódnia, azzal érvelve, hogy az a vállalt szándéka szerint lehet ideiglenes vagy örök, hanem ki kell terjednie az Isten által vállalt kötelezettségre. A lényeges kérdés az, vajon Isten az emberi élet egész tartamára adja-e ajándékát, vagy csak rövid időre? Tekintetbevéve Isten nagylelkűségének bőségét, valószínűbb, hogy inkább ad örök ajándékot, mint ideigleneset. Teológialag nincs döntő érv a szüzesség és közösségi élet ideiglenes hivatásának ajándéka mellett. Az adás így nem lenne teljes Isten részéről, de az ember részéről sem. Nem lenne benne valódi nyíltság, mivel időben korlátozva lenne. Ez a vélemény nem azt jelenti, hogy egy személy nem tölthet el nagyon hasznosan hosszabb-rövidebb időt egy szerzetesi közösségben, az isteni Gondviselés akaratából. Mikor valakit felvesznek egy szerzetközösségbe, egyik fél sem csatlakozhatatlan; sem az, akit felvesznek, sem az előljáróság, amely felveszi. Ezért lehet tévedés a hivatás megállapításánál. És előfordulhat olyan eset is, amikor a valódi hivatást elveszíti valaki. A jó mag, egy vagy más okból, nem nő

szeretetének megnyilatkozása és továbbadása, sajátos módon. Persze a keresztény élet önmagában is ajándék. De a keresztény élet összefüggésében a szerzetesi közösségeknek megvan a maguk sajátos jegye.

Az Istennek szentelt közösségek élete sajátos megnyilatkozása a szeretet nagy parancsának: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legfőbb: az első parancs. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat” (Mt 22, 37-39).

A szerzetesi fogadalom sajátos kinyilvánítása Isten iránti szeretetünknek. Az Isten országáért vállalt keresztény szűzeségen keresztül sajátos viszony keletkezik Isten és a megajándékozott között. Nem szabad visszariadnunk a személyes viszony gondolatától: hangsúlyozottan benne van az Újszövetségben. Isten országa nem egy politikai vagy más típusú személytelen szervezet, hanem azt jelenti, hogy személyes kapcsolatban vagyunk Krisztussal.

Aki nem él házasságban, sajátos módon van kapcsolatban Krisztussal, másként, mint akik a házassággal találják meg útjukat Istenhez. Felhívom a figyelmet arra, hogy sajátos-at és más-t mondok, nem azt, hogy mélyebb és értékesebb ez a kapcsolat. Ezt egyedül Isten tudja egy konkrét személynél. De a cölebs személyben abszolút nyíltság van jelen Isten felé oly módon, hogy emberi képességei azonnal és egy bizonyos kizárólagossággal tudják felfogni a kegyelem sugallatát és ösztönzését és felelni rá. Ez az abszolút nyíltsága Isten felé a keresztény cölibátusban a többi ember felé áradó intenzív szeretet forrása. A cölibátus jele a szeretetnek és eszköze Isten szeretete közvetítésének. Látható, mégis a Lélek ereje van benne. Az egész világhoz beszél egy nagy szeretetről, amely rabságába ejtett egy emberi szívet.

Hadd hangsúlyozzuk ismét: a házasság nélkül élő és a házasságban élő Isten iránti szeretete lényegében azonos. A különbség ennek a szeretetnek a kifejezésében van. Mindnyájunknak szükségünk van a megváltásra, de a megváltás módja különböző lehet. A szűzesség ajándéka rendkívüli: egyrészt kihasználatlan úrt hagy az emberben, másrészt teljesen kiegyensúlyozza és betölti. Lelki, de a teljes személyt érinti, testestül-lelkestül, és egyensúlyban tartja¹⁰.

erős fává. Ha később felfedezik az eredeti tévedést, vagy ha kiderül, hogy a hivatás — ha valaha meg is volt — többé nincs meg, a legjobb megoldás annak elfogadása, hogy Isten a szóbanforgó személyt a szerzetesi életen kívüli új élet-útra hívja. Az átállást meg kell gyorsítani és meg kell könnyíteni, nem a veszteséget vagy hűtlenséget hangsúlyozva, hanem optimizmussal: egy jó keresztény most új életet kezd. Ezért segíteni és bátorítani kell.

¹⁰ A cölibátust pusztá eszköznek felfogni annyi, mint elszemélyteleníteni az értéket. A házasság nem csupán eszközjellegű intézmény, önmagában mély személyi értéke van. A cölebs személy viszonya Istennel és embertársával sem csupán

A szerzetesi fogadalom a második parancsnak, a felebaráti szeretet parancsának sajátos kifejezése. Ha nem házasközösséget alkotnak és egy szív, egy lélek lesznek, ezzel rendkívüli módon hirdetik a felebaráti szeretetet, hiszen közösségüket a keresztény szeretet, és csakis ez a szeretet tartja össze. Nem a test és vér, nem üzleti érdek vagy a munka érdeke. A Lélek önti ki szeretetét minden tag szívébe, akik mindenüket meg akarják osztani.

Szegénység és engedelmisség valójában két szempontja e nagyfokú közösségi életnek. Azok, akik egy szív és lélek, képtelenek megosztani magukat anyagi dolgok egyéni birtoklásával. A lelki egység elvezet a közös birtokláshoz. A mai időkben ez a szegénység alapértelme. De annak a közösségnek, amely az evangéliumi életmódra kötelezte el magát, az anyagi dolgok használatában a Hegyi Beszéd lesz a vezérlője. Életmódjának egyszerűnek, szerénynek és alázatosnak kell lennie¹¹. A szerzetesi engedelmisség valójában a közösségnek való elkötelezettség. Az új tag fogadalmi letételével megígéri, hogy hűséges lesz a közösséghez, mivel olyannyira becsüli annak egységét, hogy engedelmeskedik neki mindenben, ami jó. Másszóval megígéri, hogy egységben marad a csoporttal mindaddig, amíg a csoport egységben marad az Egyházzal. A kormányzás és engedelmisség területén a tévedés nem zárható ki, ezért minden engedelmisségi fogadalomban bennfoglaltatik a hűség ígérete a nem tökéletes közösséghez, amelyben lehetséges a nem tökéletes kormányzás. Az engedelmisség kifejezett mód arra, hogy megosszunk egy csoport emberi állapotát, akik egyszerre Isten gyermekei és bűnös emberek. Kenosis ez, önmagunk kiürítése azzal, hogy elfogadjuk emberségünket és egyúttal a közösség nagy értékét Isten országában.

funkcionális. Ha az lenne, akkor rosszabbul járna, mint a házasságban élő keresztény. Neki is joga van mély személyes kapcsolatra egy másik személlyel — ez esetben Istennel. A cölíbatúsnak csupán funkcionális felfogása annak felbomlásához vezetne, mivel az emberi szívet csak egy személy közelsége tudja kielégíteni. A munka önmagában nem tudja betölteni természetünk legmélyebb vágyait.

¹¹ Több jó oka van annak, ha a szegénység szót nem használjuk az Istennek szentelt élettel kapcsolatban. A szó elszegényedést jelent, fizikai nélkülözést, olyan életállapotot, amelyet valójában nagyon kevés szerzetes él. A szegénység szó használatával kitesszük magunkat a képmutatás vádjának. Ha katolikus orvosok egy csoportja összeállna, hogy közösséget létesítsen és így segítse a betegeket, senki sem botránkoznék meg, ha a szakmájukban szokásos életmódot folytatnák. Azt mondaná mindenki, hogy komoly keresztények. Sok szerzetes él hivatásának elkötelezett életet anélkül, hogy valójában fizikai szükségét szenvedne. És az ilyen elkötelezett élet jó lehet. De mindig lesznek közösségek, amelyek Isten országának jelenlétét fizikai szegénység útján fogják hirdetni, és kell, hogy erre szabadok legyenek, mint ahogy más közösségeknek az a hivatása, hogy Isten országát anyagi dolgok használatán át terjesszék, mint pl. iskolák vagy kórházépületek, rádióállomások, stb. Nekik is meg kell hogy legyen a szabadságuk, hogy munkájukat így folytassák és az anyagi világot annak használatával szenteljék meg. Ez utóbbi csoportok életére paradoxon jellemző. Takarékosnak kell lenniük abban, amit a maguk részére vesznek el, de nagylelkűnek és bőkezűnek mindannak használatában, ami Isten országa érdekében történik.

Az Istennek szentelt közösségek magával létezésükkel hirdetik, hogy Isten országa elközelgett. Láthatóak, az élő szeretet jelei. De nem üres jelek. A Lélek ereje van jelen bennük. Életük legfőbb jellemvonásának a békének kell lennie, nem annyira Sz. Tamás értelmezése szerint: „nyugalom a rendben”, mint inkább mint mozgás a rendben, mozgás, amely virágzást, haladást és gazdagodást jelent¹².

A Szentlélek ad erőt az Istennek szentelt közösségeknek, hogy eleven képmásai legyenek az Evangéliumnak, egyfajta élő katekizmus (vagy prófétai tett) a mi korunk számára¹³. A középkorban a keresztény közösséget a hit misztériumairól a katedrálisoknak és a többi hatalmas templomnak szobrain, képein és üvegablakain az üdvtörténet bemutatása oktatta. A mai világban a szerzetesi közösségeknek kell üzenethordozóknak lenniük az embertömegek köztélő közepén élve, láthatóan és átlátszóan, nem szavakkal, hanem életük valósága által. A közösség akkor tölti be feladatát, ha életéből szavak nélkül a Hegyi Beszéd üzenete sugárzik. Ha így van, akkor részesei lesznek az Egyház szentségi jellegének.

Sokat beszélnek ma a szervezet és intézményes keret nélküli Istennek szentelt közösségekről. Egy örök kísértés újjáéledése ez, hogy túl spirituálisak legyünk, mások, mint a közönséges embermivolt, amely intézmény és szervezet segítségével fejeződik ki és tölt be állandó feladatot. A tisztán lelki Egyház csábítása — amely az elitért van és nem a nagy, bűnös tömege-

¹² Elfogadom, hogy a szerzetesi élet lényege a szűzesség és a közösség. A szűzesség, mivel bizalmas és valamiféleképp kizárólagos viszony Istennel, és a közösség, mivel szoros viszony felebarátainkkal. Nyíltság Isten és ember felé, mindkét esetben minden emberi mértéken felüli nyíltság. A szegénység és engedelmisség nem több, mint a közösségi élet egyes oldalai; biztos, hogy fontos szempontok, de nem független erények. A szerzetesi élet lényege nem lehet az Egyház nyilvános elismerése, azaz az Istennek-szenteltség nyilvánossága, mert ez a hangsúlyt a külső jogi aktusra és nem a belső ajándékokra tenné. Mégis lényeges ez a külső jogi aktus; ugyanis általa a belső ajándék láthatóvá lesz és beletestül a nagy keresztény közösség látható életébe. Ezt az elismerést elfogadva a szerzetesközösség tanúságot tesz Isten országának a látható Egyházon keresztül megnyilvánuló jelenlétéről. Így beszélhetünk a láthatatlan kegyelem megtestesüléséről egy látható emberi közösségben.

¹³ Ebben a felfogásban nyilvánvalóvá lesz a szerzetesi közösségek életében a túlságos szabályozottság abszurditása. Ha egy személyes kapcsolatot agyonszabályozunk, akkor megöljük. És ha ez a szabály érvényes az emberi barátságra, akkor sokkal inkább áll az Isten Lelkével való, személytől személyig ívelő kapcsolatra. A szabályok túlbuzgóságának egyik oka a múltban a méltánytalan biztonságvágy lehetett a szerzetesi közösségekben. Gazdag emberek befektetésekben, megtakarított pénzükből találgatják biztonságukat; így váratlan katasztrófa nem érinti őket érzékenyen, vagy ha igen, van valamijük, amibe kapaszkodhatnak. A szerzetesek úgy próbálták magukat bebiztosítani, hogy minden elgondolható esetet már eleve figyelembe vettek és jóelőre megadták rá a megoldást a törvényhozásban. Meg kell tanulnunk a szabályok és törvények biztonsága nélkül élni. Élünk inkább a Szentlélek bizonytalanságában.

kért — már az egészen régi időkben jelen volt az Egyházban. A szerzetesi életben naggyá válhat a kis elitcsoportok vonzóereje, de ez szerkezetében és intézményeiben nem hirdeti emberi állapotunkat. A túlzott lelkiesítés elembertelenítő folyamata lenne ez.

NÉHÁNY KÖVETKEZTETÉS

a) Ahogy az egyetemes Egyház a helyi egyházakban kel életre, ugyanúgy sokféleképpen és sok tekintetben ez az egyetemes Egyház kel életre az egyes szerzetesi közösségekben is. Az Egyházzal mint szentségről beszélünk. Ez az állítás helyes. A szentség hatékony jele a kegyelemnek. Az Egyház jel és ugyanakkor közvetíti az embereknek Isten kegyelmét. Az Egyház esetében a szentségi jel a közösség. Pontosan itt egyezik meg az Egyház nagy célja és a szerzetesi intézmények célja. Ez utóbbi az Egyház szentségi jellegében azáltal részesül, hogy közösség, amelyet a Lélek tart össze, közösség, amely képes kiárasztani Isten szeretetét.

b) A II. Vatikáni Zsinat kimondja: „... az evangéliumi tanácsok: isteni ajándék, amelyet az Egyház Urától kapott és kegyelmével mindörökké megőriz. Az egyházi eljárás feladata a Szentlélek vezetése alatt ezen tanácsok magyarázatáról, gyakorlatuk szabályozásáról és végül megfelelő állandó életformák kialakításáról gondoskodni” (L. G. 43).

Ez gyakorlati okokból nagyon fontos. A szerzetesi intézmények nem a pápa vagy a püspökök pusztá elismerése által jönnek létre, hanem a Szentlélek munkája által. A hivatalos külső elismerés tudomásulvétele a már megelőző lelki ajándéknak.

c) A szerzetesi közösségek élő intézmények. Ezért a fogadalmat senki sem egy bizonyos szövegre, vagy „az alkotmányra” teszi le, ahogy néha mondják, hanem mindenki egy élő közösségnek adja magát. És ahogy a közösség fejlődik, mindenkinek kötelessége vele együtt fejlődni¹⁴.

d) A szerzetesi élet jövőjének kérdése valójában azonos azzal, hogy vajon Isten a jövőben is irgalmas lesz-e Egyházához? A jövőben is megadja-e neki ugyanazokat az ajándékokat, amelyeket a múltban megadott? Vagy inkább végétveti ezeknek az ajándékoknak? Isten jövő cselekedeteit nem könnyű megjósolni, de realisabb optimistának, mint pesszimistának lenni. Amit Isten

¹⁴ A múltban nem szenteltek elég figyelmet a közösség dinamikus jellegének. A közösség eleven organizmus, amely folyamatosan fejlődik — mindig egy kicsit előbbre van leírt konstitúciójánál. Ma ez a dinamikus jelleg az alapító szellemének túlságos hangsúlyozása miatt forog veszélyben. A kegyelem és a karizma, amelyet az alapító kapott, valamiképpen hasonló a keresztségben kapott kegyelemhez. Fontos, életet ad, a fejlődés nélküle meg sem kezdődhetik. De ahogy a keresztségi kegyelmet a bérálás, az Eucharisztia és sok más lelki ajándék teljesíti be, úgy az alapító kegyelmét és karizmáját is ki kell fejleszteni Isten újabb ajándékaival, amelyeket az intézmény tagjainak ad. A kiindulásnak nem szabad minden későbbi épület tervrajzában lennie. Inkább gyökérnek, amelyből a fa táplálkozni tud és gyümölcsöt hoz, magában hordozva elmúlt évek ízeit.

megadott a múltban, azt valószínűleg nem fogja megtagadni a jövőben sem. Az optimizmus realitásra épül. A pesszimizmus alapjai nem túl reálisak, kivéve esetleg a szerzetesi élet jelen nehézségeit és válságait, de ez talán nem elég ahhoz, hogy végső következtetést vonjunk le belőle.

e) Ha az egész teremtett világ Isten szeretetének megnyilvánulása, akkor a szerzetesi közösségeknek ezt különös frissességgel kell hirdetniük, hiszen eredetük egyenesen a Szentléleknek az Egyházban ma is megnyilvánuló működésére vezethető vissza. Költők, művészek, „Miasszonyunk bohócai” legyenek, a szeretet derűsszívű teremtményei egy gondokkal és aggodalmakkal súlyosan megterhelt világban. Szentség, amely hirdeti, hogy Isten szeretete az emberek iránt mindig üde, mindig új és mindig teli van megtelepítéssel¹⁵.

Csizmazia Placid

A MONASZTIKUS ÉLET MAI IRÁNYAI

Ez a cikk nem akar részletes, adatszerű ismertetés lenni, hanem személyes beszámoló a monasztikus közösségeket ma leginkább foglalkoztató problémákról és törekvésekről. Mindenre kiterjedő helyzetképet adni szinte lehetetlen a gyors változások és nagyfokú helyi különbségek miatt; de talán érdekes lesz, ha a mindennapos monostori életben álló ember szemével megvizsgáljuk a legtöbbet vitatott elvi kérdéseket és a gyakorlati megoldások főbb útjait.

Jelen beszámolómnak elsősorban a nyugati egyház két legismertebb monasztikus irányát, a közös gyökerű bencés és ciszterci irányt veszi figyelembe, mégpedig a férfi-ágot. A Confoederatio Benedictinába tartozó tizenkilenc bencés kongregáció (és néhány különálló kisebb csoport) összlétszáma

¹⁵ Gyanítom, hogy sok szerzetesi közösség szent alapítójának tetszenék ez a meghatározás. Nem kételkedem Szent Ferenc esetében, aki maga is költő és művész. Néri Sz. Fülöp biztosan örömet lelné benne. Megkockáztatom azt az állítást, hogy Nagy Sz. Teréz és Keresztes Sz. János is. Sz. Ignác sem lenne kivétel, különösen ha szívének jósága keresztültűrhetne a komoly szabályokon, amelyeket inkább szükségből alkotott, mint saját szíve vágyát követve.

Az ember megérti, hogy sok alapító összeegyeztethetetlennek tartotta a szerzetesi hivatást az Egyházban viselt főpapi hivatással. Világos, hogy ez az összeegyeztethetlenség nem a lényegből fakad. De komoly oka van annak, hogy különbséget tegyünk azok hivatása között, akiknek a Szentlélek friss sugalmazását kell képviselniük és azoké között, akiknek meg kell őrizniük a keresztény hagyományokat. A kettő közti harmónia hozzájárul a keresztény közösségek életének teljességéhez. Ebből következik az is, hogy a szerzetesek legkiemelkedőbb tulajdonságának a rugalmasságnak kell lennie, a képességnek az alkalmazkodásra új és váratlan eseményekhez, körülményekhez, nehézségekhez. Csüngenő megállapított szabályokon, elméleteken és terveken — út ahhoz, hogy ellentétbe kerüljenek hivatásuk legjobb tulajdonságaival.

12000 körül mozog. A ciszterci irány két külön rendre bomlik: az Ordo Cisterciensis azonos a Magyarországon is ismert ciszterci renddel, míg az Ordo Cisterciensis Strictioris Observantiae a szigorúbb szabályzatú, kontemplatív irányú trappista ág. Az előbbi mintegy 1600, az utóbbi 3600 taggal rendelkezik. A Szent Benedek reguláján alapuló bencés-ciszterci lelkiséggel rokon vonásokat mutatnak fel a remeteség hagyományait őrző rendek (karthauziak, kamalduliak); a pálosok; valamint az ágostoni regulát követő ún. kanonokrendek. A következőkben ismertetett problémák jórésze hasonló formában jelentkezik ezekben az intézményekben is. A keleti keresztény szerzetesség is lényegében monasztikus jellegű, mind katolikus vonalon (bázilita, maronita, mechtarista csoportok), mind az orthodox egyházakban. Ez azonban külön tanulmányt igényelne.

A bencés-ciszterci monaszticizmus lényegében cenobita, közösségi életforma; igazi szervezeti alapegysége az állandó jellegű helyi közösség (apátság, független priorátus): a fogadalommal ehhez a közösséghez kapcsolódik a szerzetes, ennek keretei közt él és dolgozik, áthelyezés más apátságba egészen kivételes eset. Így stabil, családi jellegű közösség alakul ki, amelynek határozott stílusa, szervezett formája, „regulája” van. Ez a közösség kifejezésre jut a közös istendícséretben, a napirendben, házi szokásokban, a közös munkában. Az ilyen stabil, határozott szokásokkal és tradíciókkal rendelkező közösség természetesen a vidék lelki központjává válhat, papság és világi hívek számára egyaránt.

Sokféleség és közös jelleg a monasztikus életben

A monasztikus életről mindig mint a szerzetesélet jellegzetes formájáról szokás beszélni. A Zsinat is külön pontot szentel „a monasztikus élet tiszteletreméltó intézményének . . . amely hosszú századokon át kiváló érdemeket szerzett az egyház és társadalom előtt.” Ám ezt a sajátos jelleget pontosan meghatározni rendkívül nehéz. Ha végigtekintünk a ma fennálló mintegy négyszáz apátság és számos kisebb ház életén, meglepő sokféleséget találunk: a kizárólag monostoron-belüli, liturgikus-kontemplatív és aszketikus életre vállalkozó apátságoktól a különböző nevelési, tudományos, lelkipásztori, missziós, szociális feladatokat ellátó közösségekig; a százados hagyományokkal, történelmi és művészi értékekkel rendelkező szellemi központoktól a tudatosan egyszerű, a nép mindennapos életével azonosuló kis csoportokig; kizárólag papi közösségektől többbé-kevésbé nem-papi, laikus intézményekig; az ünnepi és stilizált formákat kedvelő solesmes-beuron-i stílustól a dísztelen egyszerűséget és erős hangsúlyozó trappista életformán át egészen a sokszor meglepően közvetlen, kötetlen modern közösségi stílusig. Nem csoda, ha a szemlélőt, főleg az elméleti rendszerezőt vagy jogászt, megzavarja ez a sokféleség, és valami huszárvágással szeretné az egészet leegyszerűsíteni. Például úgy, hogy csakis a világtól elzárkózó, külső apostoli feladatot nem vállaló, liturgikus-szemlélődő-aszketikus célkitűzésű élet nevezhető igazán

monasztikusnak, minden más visszaélés, vagy legalábbis eltávolodás az igazi monasztikus eszménytől. Az ilyen álláspont azonban teljesen szembenáll a történelmi fejlődéssel és a tényleges, élő valósággal. Az életet, a történelmileg kialakult, színesen gazdag életformákat nem lehet a fogalmak és jogi meghatározások kaptafájára húzni.

A monasztikus élet sokfélesége elsősorban onnan ered, hogy itt a szerzeteséletnek (a remeteség mellett) legősibb, leghosszabb múlttal rendelkező formájáról van szó, amely még az őskereszténység gondolatvilágában és értékrendszerében gyökerezik, és több mint másfélezer év alatt természetesen sokat alakult, sok új mozzanattal gyarapodott. Ez a sokfelé-ágazás annál inkább lehetséges volt, mert a monasztikus élet alapvető tendenciái még jóval a szerzetesélet későbbi specializálódása és papi jellegűvé válása előtt alakultak ki. Így eredetileg nem is voltak olyan határozott, speciális célkitűzései, mint sok újkori rendnek; célja voltaképpen csak az volt, hogy a teljes komolysággal Istennek szentelt keresztény élet alapvető lelki elveit és közösségi kereteit megadja. Ez tette később lehetővé többféle speciális életstílus vagy feladat vállalását, anélkül, hogy a monasztikus alapjelleg fel kellett volna adni. Nem tagadható, hogy a sokfelé ágazó fejlődésben voltak és vannak hibák és kisiklások is: a munkafeladatoknak és az istenszolgálat lelki értékeinek egyensúlya nem egyszer megbomlott, fontos monasztikus értékek tudata elhomályosult. De a főbb irányok kialakulásában mindig fel lehet ismerni bizonyos alapvető értékek érvényesülését: a múlt lelki kincseinek megbecsülését és élő felhasználását (a Zsinat által hangsúlyozott „visszatérés a forrásokhoz” a monasztikus mozgalmaknak mindig újra visszatérő motívuma); a harmonikusan megszervezett keresztény életközösség és közös célokat szolgáló munka igényét; a csend és egyszerűség légkörét; a közös istendícséret és elmélyedő istenkeresés fontosságát. Ha ezek az alapvető értékek érvényesülnek, akkor a monasztikus élet- és munkastílus sokféleségét nem kell elítélnünk. A monasztikus ideál részletekben való hajlékonysága, úgy érezzük, ma is nagy előny, mert lehetőséget ad új követelményekhez való alkalmazkodásra, új közösségi kísérletekre, a múlttal való erőszakos szakítás nélkül.

Ősi szerzetes életforma és a mai világ

Mint az Egyház és társadalom más intézményeinek, a monasztikus szerzetességnek is szembe kell néznie a XX. század roppant technikai, szociális, kulturális változásaival és az ezekből adódó komoly, sokszor kíméletlenül életbevágó kérdésekkel. Ez a szembesítés és útkeresés sehol sem könnyű, de különösen bonyolult és kényes feladat olyan intézményeknél, ahol egy hosszú múlt örökségeivel, terheivel és értékeivel kell számot vetni, ahol sokszor évszázadok által szentesített nézeteket és kellemesen megszokott életformákat is mérlegre kell tenni. Van-e egyáltalán létjogosultsága a monasztikus életnek a mai világban? Lehet-e, érdemes-e ma olyan életstílust

követni, amely egészen más társadalmi és szellemi helyzetben született? Milyen szerepe és hivatása van a monasztikus ideálnak a mai egyházban és a mai emberi közösségekben, és hogyan tudjuk ezt korszerűen és őszintén megfogalmazni? És ha megvannak a mai is érvényes céljaink és ideáljaink, lehet-e azokat az eddigi módszerek és gyakorlati életformák segítségével megvalósítani, vagy pedig gyökeresen változtatnunk kell a módszereken, hogy a lényegét élővé tegyük, a célokat megvalósíthassuk?

Egldondolható, milyen mélyen érinti az ilyen egzisztenciális önvizsgálat az egyént és a közösséget. Nemcsak fáradságos, részletekbe menő munkát és kemény őszinteséget kíván, hanem tele van érzelmi feszültséggel is; egyéneknél nem egyszer a bizonytalanság, talajvesztés érzését kelti és esetleg a szerzetesélet feladására vezet; a közösségekben a nézetek ütközése, a megszokotthoz való merev ragaszkodás vagy a megfontolatlan változtatás félreértést és szakadást okozhat. Mégsem lehet kerülni vagy halogatni. Az Egyháznak is kifejezett kívánsága, és az egyes szerzetesközösségeknek is létérdeke: enélkül sem a jövő számára értelmesen tervezni, sem a mai embert, főleg a fiatalságot, a szerzetesesszménynek megnyerni és követésében megtartani nem lehet. És mivel a problémákkal való szembenézést elkerülni lehetetlen, érdemes bátran, húzódozás és kishitűség nélkül megtenni. A renováció munkája nagy, istenadta feladat, ritka nemzedéknek jut osztályrészül: a nagy alapítókhoz hasonlóan az egész szerzeteséletet újra átgondolni és az idők jelei szerint átformálni. Nagy, szinte túlnehéznek látszó feladat, de ránk is áll, amit a Regula a szerzetesnek mond: ha szinte lehetetlennek is látszik teljesíteni a parancsot, mégis „szeretetből, Isten segítségével bízza engedelmeskedjék”.

Önvizsgálat és útkeresés

A monasztikus élet modern önvizsgálata már jóval a II. vatikáni zsinat előtt elindult. Az 1947-es Szent Benedek- és az 1953-as Szent Bernát-jubileum világszerte felélénkítette a monasztikus kérdések iránti érdeklődést és gazdag irodalmi termést hozott. A problémák azonban teljes élességgel csak a zsinattal kapcsolatban jutottak felszínre. Érdekes megfigyelni, hogy a közvetlenül érdekelteken kívül milyen sokan hozzászólnak mások is az egyházi és világi élet szellemi vezetői közül. Szemmel látható, hogy itt nemcsak egy speciális, legfeljebb néhány ezer embert érintő belügyről van szó, hanem egy alapvető keresztény életformáról, amelynek hatása kisugárzik az egész egyház életére.

Az irodalmi vizsgálat részint elvi jellegű, a monasztikus élet alapvető indítékait vizsgálja a mai teológia és világszemlélet összefüggésében; részint szociológiai helyzetfeltárás, a konkrét közösségviszonyoknak, a kormányzati módszereknek, egyén és közösség, elöljáró és alattvaló kapcsolatának, stb. megismerésére; végül a történelmi kutatás a jelen helyzet előzményeit és

gyökereit tárja fel. Érdeemes itt megemlíteni, hogy éppen a historikus vizsgálat és forrás-feltárás nyitotta meg az utat sok mai kérdés tisztázása felé is.

A renováció jogi-gyakorlati végrehajtására a zsinati határozatok és az 1966-os végrehajtási irányelvek különleges rendi káptalanok tartását rendelték el a következő három év folyamán. Ez részben már megtörtént, de többhelyütt a munka még nem fejeződött be. A különböző káptalanok munkája rendszerint három síkon mozgott: a rendi célok és eszmények újra-fogalmazása (rendszerint egy összefüggő Declaratio formájában); a jogi szervezet szükséges átalakítása a modern idők követelményei szerint (új konstitúciók, statútumok); végül aránylag kisszámú, az egész rendre vagy kongregációra kiterjedő gyakorlati intézkedés, mert a részletes gyakorlati döntések jó részét a helyi közösségek hatáskörébe utalták.

A modern idők szellemének és a zsinat előírásainak megfelelően az egyes közösségeket és rendtagokat sokkal nagyobb mértékben bevonták a káptalani munkába, mint azelőtt. Míg régebben a káptalanok tagjai rendszerint csak az apátok és önálló perjelek voltak, most a tagság választott képviselői is helyet kaptak. Ezenkívül már az előkészítő munkában sokféleképpen kifejezésre juttathatták véleményüket (kérdőívek, helyi közösségek beadványai, előkészítő bizottságok jelentései). Rendkívül gazdag anyag gyűlt így össze, mutatva a problémák sokrétűségét és nem egyszer égető sürgősségét. Olykor csak ezekből a válaszokból vették észre, nem kis meglepődéssel, a hivatalos vezetők, milyen határozott tendenciák mutatkoznak sokhelyütt a rendtagok körében (pl. a népnyelvi liturgia, az apátok kötött kormányzati ideje kérdésében).

Bármennyire fontos is a káptalanok jogi és elvi iránymutató munkája, a megújulás sikere vagy sikertelensége végső fokon mégis a helyi közösségeken, az egyes apátságokon és priorátusokon múlik. Nagy hiba lenne a megújulást felülről készen várni. A káptalanok megfogalmazhatják a korszerű monasztikus célokat és eszményeket, a nagyobb szervezeti egységek bizonyos segítséget nyújthatnak a megvalósításban, de a szerzetesélet nem ezekben, hanem a tényleges közösségi életben valósul meg. És elsősorban innen, az életerős helyi közösségekből indulhatnak el azok a gyakorlati kezdeményezések, amelyek értékes új elemekkel gazdagíthatják a monasztikus életet.

A következőkben szeretnénk bemutatni néhányat a főbb elvi és gyakorlati problémakörök közül, amelyek a monasztikus irodalomban, a káptalani tanácskozásokon vagy helyi vitákban nagy szerepet játszanak. Az ezekkel kapcsolatos állásfoglalások és próbálkozások egyúttal bemutatják a mai monasztikus élet fő irányait.

Elszakadás a világtól, vagy kinyílás a világ felé

A világtól való elszakadás, a „fuga mundi”, a pusztába vonuló remetéknél és az első szerzetescsoportoknál igen fontos mozgatóerő: ez a radikális

szakítás bátor tanúságtétel volt a magasabb keresztény eszmények mellett, tiltakozás az eszménytelen közgondolkodással szemben. A középkori monasztikus tanításnak is központi témája volt a világgal való szakítás, és néha szinte a tökéletesség mércéje lett. Az elvi követelményt a fizikai szeparáció jelei (elhagyatott vidéken épült, falakkal körülvett kolostor; klauzúra, szilencium, sajátos ruha és tonzúra, latinnyelvű szertartások) is aláhúzták. Ennek ellenére a középkori monostor nagyon is aktív része volt kora társadalmának és kultúrájának, és a szeparáció látható jelei inkább kiemelték a szerzetest az átlagemberek sorából, mint elszakították a társadalomtól. A világ negatív megítélése, a világtól való elkülönülés és magánykeresés eszménye a későbbi századok aszketikus tanításának is fontos része maradt, akkor is, amikor a való élet a monachusok nagy többségétől is a világban való komoly helytállást és a személyi kapcsolatok egész sorát kívánta meg. Tulajdonképpen nem az a különös, hogy a fuga mundi eszméje továbbbél, hiszen a pénz-hatalom-élvezet kábulatában élő világból való kiszakadás valamilyen formája nélkül következetes keresztény élet, méginkább elmélyedő lelkiélet nem lehetséges. A különös inkább az, hogy a másik oldal nem kapott elég hangsúlyt; a keresztény ember világhoz való viszonyának nagyon erős, pozitív elemei: a szeretetből fakadó felelősségtudat, szolgálat, szolidaritás. Így az aszketikus tanítás egyoldalúvá vált, a lelki képzés és az élet gyakorlati oldala sokszor nem volt összhangban.

A katolikus magatartás zsinat-utáni fokozatos átalakulása a monasztikus életben is érezhető. A mai monasztikus közösségek nagy többségében, konvencionális vonalon is, nagyobb a készség és vágy a világ felé való pozitív kinyílásra, fokozott szeretetszolgálatra; az egyház és az emberiség nagy szándékaiért való imádságon és áldozat-felajánlason túl közvetlen találkozásra, megértésre, emberi szolgálatra is. A szeparáció másokat csak elidegenítő formái, vagy a világ való helyzetének megismerését lehetetlenné tevő korlátozások mindjobban megszűnnek. A lemondásnak, a szerzetesélet és elmélyedés szeretetének nem tudatlanságból, vagy túlzottan óvott életformából, hanem belülről, a magasabb értékek tudatos választásából kell fakadnia. Ugyancsak tapasztalható, hogy a monostori életet mindjobban megnyitják a lelki eligazodást és elmélyedést kereső emberek számára: nemcsak egy félreeső vendégszoba ajtaját, hanem a közösségi életben való részvétel, a monostor emberi és lelki értékeivel való személyes találkozás lehetőségét. Apostoli vonalon ez főképpen abban jelentkezik, hogy a közösségekben nagyobb a készség az egyház és társadalom aktuális szükségleteinek megfigyelésére, és az ebből fakadó új feladatok vállalására, még egyes kedves és megszokott foglalkozásaink vagy életformáink feladása árán is.

Nem tagadható, hogy a világ felé való kinyílásnak túlzásai és veszélyei is lehetnek: teljes beleolvadás a civil átlagélet magatartási, szórakozási, izlésbeli formáiba; szinte beteges félelem attól, hogy a szerzetes más legyen, mint a többi, hogy bármi is megkülönböztesse vagy elválassza a

tömegtől. Ez a gyerekes, vagy meggondolatlan konformizmus azonban súlyos tévedés. A világot nem tudjuk igazán szolgálni és Istenhez emelni, ha mindenestül beleolvadunk. Ha nem merünk mások lenni, ha nem merjük a Krisztus-követés ránk vonatkozó sajátos módjának következményeit vállalni — akkor voltaképpen nincs adni- és mondanivalónk a világ számára, mint szerzeteseknek. Problémáinak megtapasztalásához ugyan közelebb jutunk, de azokat így legfeljebb szaporítani tudjuk, nem megoldásukban segíteni.

A világtól való elszakadás és a világ felé kinyílás a mai monachus számára nem ellentétes és egymást kizáró, hanem egymást kiegészítő szempontok, amelyeket a lelki képzésben is, a közösségi gyakorlatban is egyensúlyba kell hozni, az egyes közösségek céljainak és feladatainak megfelelően.

A „kontemplatív” elem a monasztikus életben

A monasztikus értékrendszerben mindig kiemelkedő helyet foglal el a közvetlenül Istenre irányuló tevékenység: a liturgikus istenszolgálat és a magánimádság, a Szentírás és a lelki írók elmélyedő olvasása, a világ jelenségeiből Isten ismeretére és szeretetére emelkedő és az életet Isten fényében értékelő szemlélődés. A monostor életrendje, csendet és összeszedettséget biztosító légköre elsősorban ennek szolgálatában áll. A közvetlen istenszolgálat egyes elemeinek (közös és magán-imádság, stúdium és kontempláció) aránya, valamint a munkához és apostoli tevékenységhez való viszonya koronként és helyenként erősen változott. De a mai monostor életének is lényeges és fontos helyet elfoglaló része ez a tágabb értelemben vett kontemplatív elem, amelyről a zsinati dekrétum így emlékezik meg: „A monachusok elsődrendű feladata (praecipuum officium) az Isteni Fölségnek egyszerű és nemes szolgálatot bemutatni a monostoron belül”.

Bármennyire értékesnek és keresztény szempontból teljesen jogosultnak látszik is ez a monasztikus program az istenszolgálat és istenkeresés kiemelkedő szerepével, — mégsem olyan magától értetődő a mai ember számára, és a kritikák sokszor éles formában jutnak kifejezésre: Nem felesleges luxus, vagy önzés-e manapság az imádságos-szemlélődő élet, amikor annyi szociális és egyházi teendő sürget? Érdemes-e időt és energiát fordítani elméleti istenkeresésre, amikor Őt legegyszerűbben az emberszeretet gyakorlásán keresztül találhatjuk meg? Ebben sok igazság van: a munkát és emberszolgálatot is lehet és kell istenszolgálatként végezni, és az önzetlen emberszeretet kétségtelenül az Isten szeretetének is egyik legfőbb útja és bizonyítéka. Mégsem pótolja mindenestül a közvetlen istenszolgálatot és istenkeresést, mert csak ez hozza létre az élő kapcsolatot az isteni forrással, és ez biztosítja a célok világos látását, a tevékenység Istenre irányítását. A lázas, egyoldalú aktivizmusnak épp az a főhibája, hogy nem tud megállni, befelé fordulni, a célokat és értékeket tisztázni, lelki erőket gyűjteni, — és így könnyen irányt téveszt, kapkodóvá és szétesővé válik. Keresztény akció lesz, Krisztus nélkül. Érdekes megfigyelní, hogy az elmélyülés és csendes eszmélődés szerepét mind többen kezdik felismerni, nemcsak vallási téren,

hanem tudományos, művészi, politikai vezető emberektől modern ifjúsági csoportokig. Meglepően sokan gyakorolják az elmélkedést és kontemplációt valamilyen formában, nem egyszer bizzar, keleti módszerekkel. Igen nagy hiba lenne ugyanakkor a keresztény monasztikus élet gazdag lelki kincseit sutba dobni!

Azoknak a közösségeknek, amelyeknek célja lényegében ez a belső istenszolgálat külső aktív feladatok nélkül, igen nagy jelentőségük lenne abban az irányban, hogy az elmélyedést kereső mai ember számára az istenszolgálat és istenkeresés iskolái legyenek. Rendkívüli az igény ilyen spirituális közösségi centrumokra, nemcsak katolikus vonalon. Sajnos, az ún. kontemplatív monostorok tradicionális életformája nem mindig felel meg ennek a célnak: a liturgikus és obszervanciás kötelezettségek, a fárasztó mezei munka, a kellő szellemi képzettség hiánya sokszor lehetetlenné teszik a személyes lelki életnek és kontemplációnak olyan fokát, amely több mint amatőrködés és mások számára is iránymutató lehet. Akadály lehet a túlzott elzárkózás következtében a modern élet, kultúra, gondolkodás terén való nagyfokú tájékozatlanság, így alig van mondanivalójuk a modern ember számára. Thomas Merton, a híres trappista lelkiíró nagy hatásának titka éppen az volt, hogy a modern problémák ismeretét egyesítette a ciszterci lelkiség értékeivel. Sajnos, ritka kivétel volt, és a sokfelől jelentkező kívánságok nyomására nem egyszer túlgyorsan kellett dolgoznia. Mindenesetre az igazán korszerű, adni is kész kontemplatív-spirituális közösségi életnek nagy hivatása van; és az új utaktól vissza nem riadó kontemplatív monostorok mellett egyes friss-szellemű, aktivitást is vállaló, de külső munkával túl nem terhelt közösségek tölthetik be leginkább ezt a hivatást.

A jelenlegi bencés-ciszterci monostorok nagy többsége komoly erőfeszítést kívánó külső munkafeladattal is rendelkezik, sőt ennek terhe a sokhelyütt jelentkező létszámcsökkenés vagy öregedés miatt növekvőben van. Ezekben a helyeken a megújulás egyik fontos feladata, hogy a lelkiélet és az aktivitás összhangját, belső egységét és egyensúlyát megteremtsék. Az egyik veszély az, hogy a teendők nyomására a közös lelki program és az egyéni elmélyedés méretei a minimumra zsugorodnak, az egész istenszolgálat az élet és érdeklődés periferiájára kerül, és így persze megszűnik élő és gazdagító erő lenni. Másrészt viszont a tradicionális keretek mindenáron való megtartása túlterheléshez vagy egyoldalúsághoz vezethet: akadályozza az eredményes munkát, a hivatalos liturgikus kötelezettségek aránytalan hosszúsága nem ad lehetőséget az egyéni elmélyedés és imádság kibontakozására. Nem egyszerű, de szép feladat ennek a belső egyensúlynak kereteit megteremteni, a mai életnek és teológiának jobban megfelelő, a kevesebb idő mellett intenzívebb módszereket kifejleszteni. Ahol megvan a kellő érdeklődés és frissesség, ott ezt meg lehet valósítani, még kedvezőtlen körülmények között is.

A VILÁGIAK MEGVÁLTOZOTT KAPCSOLATA A PAPSÁGGAL ÉS A PAPOKKAL

A papság mint intézmény már hosszabb idő óta elveszítette autokratikus jellegét. Amikor ezt a szót mai értelme szerint használjuk, nem a papok közössége mint egység jut eszünkbe, hanem maga az Egyház. Az Egyház pedig az első, még nagyobb mértékben a második világháború után Krisztus példáját követve apostoli jellegét igyekszik kidomborítani.

Ennek a gyökeres változásnak, vagy hogy a helyesebb szót használjuk, újabb értékelésnek következményeként a világiaknak a papsággal és a papokkal való kapcsolata is megváltozott: a testvériség és egyenértékűség egységes szelleme jellemzi. De ez nem azt jelenti, hogy a kölcsönös tisztelet és megbecsülés ennek a változásnak áldozatává vált.

A század elején még a plébános az utcán, a családlátogatásoknál egyformán megközelíthetetlen volt. És ezt nem is írhatjuk a papok személyi magatartásának terhére: ez volt a korszellem és a papnak ehhez kellett alkalmazkodnia. Elképzelhettünk-e abban az időben olyan „profán” aktust, hogy papunkat tegezzük, hogy barátságosan vállára tegyük kezünket?

Ahogy az Egyház apostoli hivatását követve, működését nem szorítja csak a templomra és az ezzel egyértelmű működési térre, a papok sem maradtak az Úr házának hűvös védelmében, hanem kiléptek a mindennapi életbe, vállalva annak minden előnyét és hátrányát, szabadságát és veszélyét.

Egy világi ember figyelme papját

Amikor ebben a cikkben a „világi ember” szót használom, nem azt az embert értem rajta, akinek a keresztségen kívül semmi további kapcsolata nincs a vallással, hanem azt, aki legalább is igyekszik vallásos életet élni. Továbbá elsősorban itteni honfitársaim között szerzett tapasztalataimat tartom szem előtt.

Régebben a fiúkba valahogy beleverték a latin nyelvű szentmise állandó részeinek szövegét, különös tekintettel a ministrálásra, és a ministráns hol értette, hol nem a szavakat, de nem fogta fel az értelmet. A nők már eleve ki voltak zárva ebből, számukra nem maradt más, mint mise alatt rózsafüzért morzsolni, az imakönyv lapjait forgatni, vagy elmélkedni. Mindez távolabb vitte őket a szentmisén való részvételtől. Ma a hívők valóban résztvesznek és részt kapnak a szentmiséből. A titkok titka, az átváltozás szavainak anyanyelven történő kiejtése a világi ember lelkének mélyéig hatolt és maradandó eredményt ért el. Megszűnt a szentmise alaki misztikuma.

A világi ember azzal a ténnyel, hogy az új liturgia szellemében nemcsak mint ministráns lép a szentélybe, hanem mint az Úr Igéjének felolvasója, a felajánlási áldozatot jelképező kehely, ostya, bor és víz átnyújtója, közvetlen

és személyes kapcsolatba kerül papjával a legfontosabb helyen, az oltár előtt. Ennek természetes következménye az, hogy figyelni papját, mert amint ő maga is lényeges lelki változáson megy át, ezt várja papjától is. Különösen kettőjük személyi kapcsolatában.

A régi világban a legtöbb ember papjában csak a cím, rang és méltóság megtestesítőjét látta, és a rosszakaratúak szerették fitogtatni tanultságukat annak a régi római közmondásnak hangoztatásával: „augurus augurum videt, ridet” — a pogány papi rend tagja, ha a másikkal találkozik, nevet. Ez azt akarja mondani, hogy a papok a szemfényvesztés játékát mutatják a népnek, magukban meg nevetnek áldozatukon.

A ma világi embere őszinte és mély betekintést nyerve az egyházi életbe, látja, hogy amit papja bemutat, amit prédikál és ami szerint működik, nem szemfényvesztés, hanem valóság, vérből és szellemiségből alkotott élet. Így az eddig megkövetelt tisztelet és nagyrabecsülés őszinte, spontán érzéssé alakul át benne, és ráveti fényét papja társadalmi életére is.

A pap a társadalomban

A papok élete a templomon és az ezzel kapcsolatos szolgálaton kívül minden időben izgatta a világiak fantáziáját. Ebben a kis tanulmányban szándékosan mellőzöm azoknak a világiaknak véleményét, akik kezdettől fogva elvből ellenséges érzülettel vannak a papokkal és a papsággal szemben. A dialógus ezekkel szerintem a jelenlegi körülmények között nem időszerű. A mélyen vallásosak a vonal másik végén kérdés és kétkedés nélkül elfogadják, amit az Egyház eléjük tár. Ők pillanatnyilag nem jelentenek problémát.

A nagyobbik rész azokból a világiakból áll, akik az emberi értelem természetes hajlamai alapján többet, meggyőzőbbet akarnak tudni papjuk társadalmi életének problémáiról is.

Tisztában vannak azzal, hogy a pap is olyan bűnös ember, mint ők, a kísértéseknek talán még fokozottabb mértékben kitéve. Különleges hivatással, különleges célokkal élni a mai úgynevezett „engedékeny társadalomban” úgy, hogy őt magát is el ne sodorja, a papnak igen nehéz feladata.

A figyelő világi ember tisztán látja ezt. Egy kis statisztikai kutatás meglepő eredményt hozott. A sorok írója száz férfit és asszonyt kérdezett meg 18 és 65 év között: helyesnek tartja-e papok aktív bekapcsolódását a társadalmi életbe? 89 megértő és támogató választ kapott. A másik kérdésre: befogadja-e egyenlő rangú társnak a társadalmi életben, a válasz ugyanolyan arányban igen volt.

Sokszor volt alkalmam különböző társaságokban megfordulni, ahol a pap állandó látogató volt. Egyedülálló élménynek bizonyult látni és hallani, hogy a társaság fiatalabb tagjai a kezdeti tartózkodás után mennyire feloldódtak és szinte percek alatt magukkal egyenrangúnak ismerték el, anélkül, hogy gúnyorosakká váltak volna. Hangsúlyoznom kell az egyenrangúságot, mert a

fiatalok azelőtt a paptól tartózkodtak, idegennek, kevesebbnek érezték. Hogy milyen nehéz ezt az akadályt ledönteni, áthidalni, azt a lelkipásztorok tudják legjobban.

A legégetőbb társadalmi kérdés: a papi nőtlenség

A papok bekapcsolódása a társadalmi életbe magával hozza a szabadabb érintkezést a nőkkel. Ezért a világiak szemében a papok legégetőbb társadalmi problémája a papi nőtlenség.

Tudunk azokról a viharokról, amik a holland papságot rázták meg néhány hónappal ezelőtt, de tévedés volna azt hinni, hogy ez csak Hollandiát érintette. A hullámok olyan messzire is elcsaptak, mint Ausztrália.

Ahol vegyes társaság van, a beszéd elkerülhetetlenül erre a kérdésre terelődik. Különösképpen a társaság női tagjai szegeznek a pap mellének a kérdést és választ, azonnali választ akarnak. Fől kell készülnie a válaszadásra, olyanra, ami nem kitérő, habozó, semmitmondó. A fiatalság ilyen válasszal nem elégszik meg.

A kérdés felmerült az egyik ausztrál papi konferencián is. Erre az adott okot, hogy az egyik egyházmegyében két anglikán lelkész vette fel a katolikus vallást és teljes papi jogokat és privilégiumokat biztosítottak nekik annak ellenére, hogy nők voltak. Ennek a konferenciának nem volt ugyan határozathozatali joga, de az egyik felszólaló megjegyzései után erre a következtetésre juthattunk: A konferencia a probléma emberi megvilágítását is figyelembe veszi, de az a határozott válasza, hogy az Egyház hivatalos álláspontja ebben a kérdésben köztudomású és a papnak kötelessége magát ehhez tartani még akkor is, ha kételyei volnának.

Ennek a megállapításnak az az alapja, hogy a pap maga is ember lévén, emberi szemmel, de isteni ihlettséggel kell hogy nézze a papi mivoltot, részben mint szentséget, részben mint hivatást, de semmiképpen sem mint szimpla foglalkozást, megélhetési lehetőséget.

Tehát a papnak a nőtlenséggel kapcsolatban feltett kérdésekre válaszolva először tisztáznia kell a világiak (és néha saját lelkiismerete) előtt is, hogy a papi állapotot egyszerű foglalkozásnak, vagy hivatásnak tekinti-e? Meg kell győznie hallgatóit, hogy papnak lenni hivatás, annak minden kritériumával, mint odaadás, áldozatkészség, lemondás, hogy csak a három legfontosabbat említsem. Ha ez sikerül, akkor a válasz a papok nőtlenségéről is világos: Krisztus követésének az áldozat, az egyébként isteni szándékkal beiktatott házasságletről való lemondás egyik lényeges kelléke. Más kérdés a késői hivatásokkal járó rendkívüli állapot.

Meglepően hangzik, de tény, hogy a világiak nagy többsége elfogadja ezt az érvet és természetesnek találja, hogy a pap nőtlen maradjon. Vannak olyanok, akik ezt mint erényt fogják fel, mások meg áldozatnak, tehernek neve-

zik, amit a papnak éppúgy vállalnia kell, mint a polgári életben a házastársaknak is sok-sok áldozatot kell vállalniuk. Az anyák ezt az áldozathozatalt természetesnek veszik, az apákkal már több probléma van, de ők is elfogadják, esetleg mint terhet. A pap helyzetében ez világos: a pap hitvese az egyházközség, vagyis az Egyház kíván meg tőle szolgáltatásokat, áldozatot. És ha sokszor nagyok is problémái, nehezek is az áldozatok, de megéri, mert ha hivatását komolyan vállalja, áll rá a krisztusi mondás is: „Az én igám édes, az én terhem könnyű” (Mt 11,12).

Béky Gellért

A PAP ISTENE

A) Istenből élni

1. Newman szerint a vallás Isten nélkül csak olyan, mint a szülők iránt való szeretet szülők nélkül. Mit is érne a gyermeked bizalom és vonzódás meg a tisztelet, ha a szülők nem léteznének, sem itt, sem a másvilágon? Így a pap egész élete és tevékenysége is értelmetlen, ha nem Isten az éltető ereje. Nem holmi elméletbeni Isten, vagy afféle klerikális pártjelige, hanem az élő Isten, Akiről az Írások szólnak.

Hisz-e a pap csakugyan Istenben? Valakitől hallottam, hogy kiskorában folyton a papot figyelte a prédikáció alatt és közben egyre azon járt az esze, vajon hisz-e ez valóban abban, amit a híveknek mond. Bizony nem ártana feltenni magunknak is néha-néha ezt a fölöslegesnek tűnő kérdést: hiszünk igazán Istenben, az élő Istenben?

Vagy ki tudja, hátha a papra is áll, amit Kierkegaard jegyzett be naplójába a teológusokról: szerfelett belemelegednek a kereszténység „témájába”, ahelyett, hogy beleélnék magukat, önmagukra találnának benne. Istenbe is bele lehet melegedni, mint beszédtemába. De csak a jó Isten annak a megmondhatója, hogy vajon hányunknak igazán élet és élmény az Isten . . .

2. Mintha még most is magam előtt látnám és hallanám volt novicius-mesterünket, ahogy biztatott bennünket: „testvérek, nagy fogalmat alkossanak maguknak Istenről!” Úgy mondta ezt, mint az, aki egy egész életre való programmal szeretné feltarisznyázni tanítványait.

Teológiai tanulmányaim folyamán, no meg itt Japánban sokszor eszembe jutottak ezek a keresetlen szavak. Plátó Isten helyes ismeretében, az Istenről alkotott tiszta fogalomban látta az emberi élet legkomolyabb, minden más kérdést megelőző problémáját.

3. Milyen fogalmunk van Istenről? Egy régi görög tudós azt állította, hogy ha az oroszoknak istenük volna, minden bizonnyal oroszlánnak ábrázolnák. A barbárok istenei maguk is barbárok szoktak lenni. A hirtelenharagú, hevesvérű népek istene bosszúálló, nagymérgű hadúr. A

természetimádó, természethez simuló kultúrák istenei szinte felolvadnak a természet ritmikus jelenségeiben. A gyerekek istene nagybácsi; az egyszerű, tanulatlan embereké meg hol király, hol bíró, hol földesúr, hol nagylelkű herceg. A nőké megint más: a termékenység, az anyaság biztosítója; más-kor meg isteni jegyes vagy végtelen türelmű apa, férj, akinek minden kínját-baját elpanaszolhatja az ember. Az európaiak istene természetesen büszke, hódító nagyr, aki nem tűr ellentmondást és bizalmatlan tud lenni még a bennszülött keresztény papsággal szemben is. És így folytathatnánk ezt tovább . . .

Hát a papok istene? Igen, a papoké! Mert a történelem tanúsága szerint ilyen is volt: klerikális, hatalmaskodó, büszke isten; a jog, az erkölcsi parancsok és tilalmak istene, aki ráadásul nem egyszer nőgyűlölő is, egyszerűen igazán „papos” isten.

4. Mint látjuk, igen nagy a hajlam (és a veszély), hogy kiki a maga foglalkozása, felfogása, képzelete szerint önnön képére és hasonlatosságára formálja az Istent. Minden ember született istenfaragó: a magunk képére és testi-lelki alkatára idomítjuk, faragjuk, alakítjuk, színezzük, cicomázzuk a magunk istenét. Ezt az istent imádjuk, propagáljuk, s talán kényszerítjük másokra is. Ha meg nem tetszik, mert túlságosan naív és emberi, egyszerűen elhallgatjuk, kinevetjük, elvetjük, „megöljük” és büszkén haladóknak, felvilágosodottnak tartjuk magunkat.

Most sokat beszélnek a teológusok az „Entmythologisierung”-ról, azaz arról, hogy és mint kellene a hitet kihámozni a sok történelmi, járulékos, babonás sallangból. Mindenekelőtt azonban istenfogalmunkat kellene kiszabadítani az emberies elképzelések önkényes kényszerzubbonyából: Entanthropologisierung! Az istenhezfordulás első és leglényegesebb feltétele annak felismerése, hogy nem Isten van az ember képmására teremtvé, hanem ellenkezőleg: Isten alkotott bennünket a maga képére és hasonlatosságára.

A pap, talán mivel nőtlen és mert — legalább is eddig — egy külön társadalmi osztályt képviselt (ennek az osztálynak minden kiváltságával és öntudatával), hajlamos az uralkodásra, parancsolásra és nehezen kapható a szolgálatra. Lehetséges, hogy egy kis igazi nőiesség és anyaság — alázat, szolgálatkészség, szeretet — nem ártana a pap személyében s talán istenfogalmában sem . . . Milyen paradoxon ez!

5. Ugyan mit szólnánk az olyan orvoshoz vagy építészmérnökhöz, aki kitűnő sportoló, okos színházi kritikus, ügyes szervező, szemes propagandista, csak éppen a szakmájában, az orvostudományban meg az építészetben nem túlságosan járatos? Pedig nem kevés pap sok mindenhez ért, de papi dolgokban (Isten, a hit világa, a hívek felelősségteljes vezetése) tájékozatlan és felületes. Tamási Áron Ábele róluk is elmondhatná, hogy ha éppen Istenről, a másvilágról és egyéb hasonló kérdésekről esik szó, hát ő is tud annyit, mint a papok: azaz szinte semmit.

A pap ne irigyelje hát a tudóstól tudományát; ne nyugtalankodjék a világiak széleskörű, sokoldalú tapasztalata láttára, de legyen otthon Isten dolgaiban, amire rendelve van. Hallgasson szívesen a hívekre, nem-keresztényekre, ha azok tudományáról, munkaköréről folyik a társalgás; ám állja meg helyét, mikor papi teendőkről, a pap igazi, sajátos mesterségéről van szó!

B) Istennek élni

Szent Pál szerint Krisztus egész élete Istenért való élet volt (Róm 6, 10). A pap hivatása folytán és a Krisztussal való szoros kapcsolata révén csak ugyan Istennek él. Isten miatt az, ami, vagyis pap.

1. Ha az összes létező valóságot minden áron csoportokba akarnánk fölosztani, a következő három osztályt lehetne belőlük csinálni: a) Isten b) az ember c) és minden más, ami ezen a kettőn kívül létezik. Nos, attól függően, hogy melyiket tesszük meg a három közül központnak, három meglehetősen eltérő világnézetet kapunk.

a) Kezdjük az utolsón. Tegyük fel, hogy a látható, tapasztalható, mérhető dolgok az igazában létező, fontos valóság. Következésképpen a többi dolgok — mi emberek és Isten is (ha ugyan van) — csupán az anyagi világ függvénye és járulékos kiegészítője. Máris megkaptuk az anyagelvű világ-képet.

b) Ha meg az embert, az ént tesszük meg az összes létezők közép-pontjának és igazi értelmének és magát Istent is az ember mértékével mérjük: a humanizmusnál kötünk ki. Vallási téren meg a mitológia világába jutunk el, ha ugyanazt a zsinórmértéket tekintjük kalauznak. Az istenek is az ember képére és hasonlatosságára teremtetett lények.

c) A Szentírás Istent tekinti a létező valóság természetes központjának, minden teremtetett valóság alfa és omegájának. Innen nézi az embert és az anyagi világot is. Isten ad értelmet, színt, célt, beteljesedést az embernek és a világnak egyaránt.

2. A keresztény és természetesen elsősorban a pap az isteni központból éli meg és magyarázza az eseményeket és önmagát. A Szentírás óta és főleg Jézus Krisztus korszakalkotó nagy kinyilatkoztatása óta tudjuk, hogy az ember is, a világmindenség is Istentől, Istenért van és hogy minden teremtetett létező valóság Benne találja meg igazi rendeltetését és beteljesedését.

A pap ennek az eleven hitnek Istentől rendelt képviselője, megbízható tanúja és hűséges szolgája. Mindenekelőtt és elsősorban összekötő kapocs, „küldött”, „közvetítő” Isten és az emberiség meg a világ között. Vagyis „pap”.

3. Manapság divat egyes országokban a papot tanár úrnak, professzornak, tanácsos úrnak, írónak, tudósnak, teológusnak, filozófusnak és mégymásnak címezni. Sok pap kitüntetésnek veszi ezeket a megtisztelő titulusokat. Pedig azzal, hogy a papok és teológusok futballoznak, rajonganak a jazzért

és értenek egy cseppet az absztrakt festészethez, mákszemnyit sem lesz hihetőbbé egy hittitok sem (Szczesny).

Teilhard de Chardin legszebb dícsérete talán nem annyira roppant tudományossága, még csak nem is felette korszerű meglátásai, hanem egyszerűen az a tény, hogy még ateista barátai is csak mint „le Père Teilhard”-ot emlegették életében és halála után is. Számukra tudós barátjuk elsősorban a pap, a „Père” volt. A világmindenség szenvedélyes kutatója és őszinte csodálója, a nem keresztényektől is elismert nagy humanista pap volt a szó igazi és teljes értelmében! Isten volt számára az éltető elem, a központ, a valós „milieu”, a titok kulcsa, az Alfa és Omega . . .

Minden ember él valaminek. Van, aki a pénznek él. Mások a szórakozásnak, a szív és test örömeinek. Vannak olyanok is, akik valósággal élnek halnak a sportért, politikáért, hatalomért, művészetért. Vagy csak egyszerűen élnek a hivatásuknak, a kötelességnek.

A pap Istenért, Istennek él. Mert ha nem Annak él, nincs létjogosultsága mint papnak a társadalomban. Csak „errant block” a történelem mesgyén . . .

C) A reménység Istenével

1. Ha Isten a létező valóság igazi középpontja, célja és értelme; ha Ő a történelem rejtett tengelye és fókusza: akkor a pap szintén benne kell hogy legyen a teremtet valóság és a történelem gyújtópontjában, az események sűrűjében. Hitével, reménységével, szeretetével ott áll a mindenség sugárzó közepén mint tanú, mint közvetítő, mint Isten és az emberek szolgája a világ üdvösségére.

Ismert dolog, hogy szent Pál éppen a fogságból írta legfényesebb leveleit, a keresztény reménység diadalmas himnuszait. Jeremiás próféta a tespedés, kétségbeesés elhurcolt áldozatait plántálásra, építésre biztatja a babiloni fogságban kesergőkhöz írt levelében (Jer 29,5-6) Házat építeni, kertet tartani; nem fogyni, növekedni: ez a jelige, a reménység fénylő csillaga annak, aki hisz. Mert aki tud hinni, az sohase hagyja cserben sem a földet, sem a társadalmat. Ültet, épít, dolgozik akkor is, mikor nincs látható eredmény.

2. Nincs még egy olyan könyv a világon, amelynek olyan pontos és eredeti információi lennének az emberiség ügyes-bajos dolgairól: erényekről, bűnökről, a sötétség hatalmainak tényleges erejéről, a kétségbeesés, a reménytelenség, az ellentmondás, a megalkuvás, árulás, elbukás, korrupció, a társadalom csődjének gyakran megismétlődő keserű tapasztalatáról, mint éppen a Bibliának. Lenne oka elég a kétségbeesésre, pesszimizmusra, embergyűlöletre, a világgal, történelemmel szembeni elvi bizalmatlankodásra. S mégis éppen a Szentírás az emberiség legderűlátóbb könyve. Nemcsak azért, mert a fényvel kezdi mondanivalóját és ugyancsak a fényvel végzi ezer évig íródott nagy manifestóját az emberiséghez. Hanem főleg azért, mert az isteni

központból figyelve az eseményeket, már mintegy a végső beteljesedés, a megvalósult üdvösség, a szerencsésen befejezett történelem: egyszerűen az isteni Szeretet végleges győzelmének mindent bevilágító magaslatáról szemléli a világ folyását.

3. Az egyre táguló világegyetem, a kozmikus arányokban kibontakozó történelem egyre nagyobb, egyre istenibb istenfogalmat kényszerít a papra és a teológusra. Isten „növekszik”, „tágul”, „közeledik”, „valósul meg” mind nagyobb és nagyobb mértékben az ámuló, haladó, végtelenbe vágyó emberiség öntudatában. S Vele együtt tágul, mélyül, szépül a keresztény remény is, hogy ti. van értelem, van cél, van beteljesedés, van üdvösség.

Nos, ha nem a pap ennek a titokzatos világnak a hivatott tanúja és munkás szószólója, akkor ugyan ki legyen az?

Nem az önmagát tömjénező, nem a minduntalan kiváltságokra, jogelvekre hivatkozó erkölcsprédikáció a pap igazi ajánlólevele, hanem egyedül és mindenekelőtt az Istenért, Istennek élő tanúságtétel, a szolgálat.

És ennek a tanúságtevő szolgálatnak éltetője a „reménység Istenébe” vetett hit édes fényessége . . .

Kövecses Géza

A PAPNEVELÉS LELKI REFORMJA

Túlhaladott nevelési módszerek és eszközök

Napjainkig a papjelöltek általában gyakorló katolikus családokból kerültek ki, s otthonról jól értékesíthető keresztény alapot hoztak magukkal. Az egész társadalom — az Egyházat érő egyes támadások ellenére — vallásos, keresztény beállítottságú volt. Az emberek gondolatvilágát nem zavarta meg a modern világ sokirányú, „mindenható” hírközlő apparátusa. A szeminárium légköre kiegészítette és tudatosította a jelölt természetes fejlődését.

Egészen más körülményeket találunk ma. A különbség főleg magában a nevelési alanyban van. Profán benyomásoknak, a hitetlen és a vallás iránt közömbös környezet hatásának már gyermekkortól fogva ki van a fiatalság téve, s ezek lassú „leülepedés” formájában érvényesülnek benne. Ha továbbra is megmaradnánk az eddig használt nevelési eljárások mellett, akkor azokat egy már nemlétező alanyra alkalmaznánk, és így a várt eredmény is elmaradna.

Közvéleménykutatások és valláslélektani tanulmányok összegezéséből megállapítható, hogy a mai fiatalok felfogásában a legmélyebb probléma a hit. Fiatal szeminaristáink hiányos, meggyengült hite sokrétű külső formában nyilvánul meg, mint pl. az általános fegyelem lazaságában, a kilépések számának emelkedésében, a felettesekkel szemben tanúsított ellenállásban, az erkölcsi követelményekben való kételkedésben (néha alapvető kérdésekben

is), az ima és más lelki kötelességek elhanyagolásában. A kispapok sokszor foglalnak állást a szemináriumi házi szabályok, a használt módszerek ellen és sok esetben az ösztönzések ellenére is növekszik ellenállásuk. Előfordul, hogy a nevelés a kitűzött célnak éppen ellenkezőjét éri el.

Felelős nevelőink (rektorok és lelkivezetők) észreveszik ezeket a jelenségeket, s túlzott aggodalomból vagy féltő szorongásból külsőséges lépésekkel kívánják a bajt orvosolni, mint pl. erőszakos megtorlásokkal, vagy a másik végletbe eső közönyösséggel. Az ilyen eljárások felszínesek, tehát nem szolgálják a megoldást, sőt fokozatosan súlyosbíthatják a már úgyis kusza helyzetet. Több nevelő elkedvetlenedve leegyszerűsíti a feladatot: rosszakarattal, az együttműködési készség hiányával vádolja neveltjeit. Helyesebb lenne talán felismerniök, hogy a kudarc más tényezők következménye is lehet: a szeminárium strukturális felépítésének maradisága, túlhaladott oktatási és nevelési módszerek, a nevelő személyi adottságainak és felkészültségének hiányosságai, stb.

A Zsinat idevágó határozatainak és útmutatásainak fényében meg kell állapítanunk az eddig használt szemináriumi lelki nevelési módszerek elavultságát. Kispapjaink, minden jóakarat mellett is, egyszerűen nem értik a szemináriumi pedagógia nyelvét, tehát ez nem is biztosíthatja az új papi típus kialakítását.

Szemináriumi nevelőink — sajnos — még nem döbbsen rá kellőképpen e kérdés sürgős megoldást váró fontosságára. Sok területen már folyik az átszervezés, de egyelőre csakis a tudományos képzés és a pasztorális teendők elhatárolt területein belül. Mély tisztelet és elismerés illeti ezeket a munkákat, minden támogatást meg kell adnunk hozzájuk. Mindezek ellenére a várt eredmény nem mutatkozik, sőt sokhelyütt a helyzet méginkább rosszabbodik. Miért?

Nem téveszthetjük össze a szemináriumi oktatás módszereit a profán tárgyakat előadó más egyetemi fakultásokéval. Mindegyiknek megvan a maga sajátos pedagógiai-didaktikai rendszere, a tananyagnak megfelelően. Pl. a természettudományi kar biológia-tanszékén a hallgatók szigorú következetességgel elemzik és vizsgálják a rovar szervezetének felépítését. Délelőtt előadást hallgatnak, később csoportos vita, egyéni tanulás, laboratóriumi gyakorlat, stb. következik. Mindez elősegíti, hogy teljesen tisztában legyenek a tárgyalt anyaggal. Az anyag e tökéletes ismerete tudás-e, vagy hit a rovarban? Nyilvánvaló: tudás, nem pedig hit.

A „szent tudományok” terén is előfordulhat hasonló jelenség. A teológia tudása még nem hit. Egyesek kitűnő eredménnyel végezhetnek teológiából; kutatásokat folytathatnak, kiadványaik, dolgozataik jelenhetnek meg, és mégsem növekszenek hitükben, sőt előfordulhat, hogy elveszítik. Vannak teológiaszakértők ateista körökben, viszont találhatunk kiváló teológiai végzettségű papot, aki felszentelése után nemcsak egyházát, de Istenét is elhagyta.

Amint láthatjuk: egymagában a legjobb teológiai képzés sem elegendő formáló erő, ha ugyanakkor egész oktatási és nevelési rendszerünk nem irányul egy központi cél: a hit felé. A teológiai tanulmányok alapvető fontosságúak a papképzésben, de amint a Zsinat is hangsúlyozza (OT 4), csak egy része a papság egészértékű formálásának. Haladéktalanul szükséges tehát a teológia sajátosan új tanítási módszerének kidolgozása (OT 17), s mindenekelőtt a lelki nevelés megújítása.

A lelki nevelés alapjai

A szemináriumok pedagógiája sajátos céljának megfelelően természetfeletti. Ezért különböznie kell a világi intézetek nevelésétől. Mintája: Isten pedagógiája. Ennek alapvető elemeit a kinyilatkoztatás forrásában, a Szentírásban találjuk, alkalmazását pedig az üdvösség történetében mindmáig.

Az Isten által alkalmazott pedagógiában az üdvtörténet során a következőket figyelhetjük meg:

- a mind tágabb körű kinyilatkoztatást (tartalmi vonatkozásban is);
- a fokozatos bensőségesítést (az embert egyre mélyebb és intenzívebb kapcsolatba hozza önmagával);
- az emberi szabadság mélységes tiszteletét (minden kegyelmet megad kiválasztottjainak, de mindig szabad, nagylelkű és érett választ vár el tőlünk);
- a kinyilatkoztatás és kiválasztás közösségi jellegét (Isten az emberiiség egészének nagy családját nézi, az egyének és nemzetek döntései kihatnak az emberiség egészére és formálják a társadalmat).

Mindezeket a vonásokat alkalmazzunk kell a szemináriumi nevelésben is.

Szemináriumaink belső szervezetében elsőséget kell biztosítanunk a kegyelem és a Szentlélek tevékenységének. A nevelés legfőbb célja legyen, hogy Isten felé irányítsuk fiataljainkat, átvezetve őket a pusztán emberi, tudományos síkról egy felsőbb isteni síkra. A pasztorális munka éltető magva, energiája legyen mindenütt és mindenkor a bensőséges egység és kapcsolat az élő Istennel és Jézus Krisztussal.

A nevelő

Szemináriumi nevelésünk egyik alapvető fontosságú tényezője a nevelő. Ha rátermett, helyesen választott, gondos terv szerint képzett, jó munkamódszerrel dolgozó nevelő áll rendelkezésre, a legnehezebb körülmények között is biztosítani fogja a papság alapos és időszerű képzését.

A nevelő tárgyi, szellemi és lelki vonatkozásokban feleljen meg az Egyház egyetemes követelményeinek. Kiválasztásában tekintettel kell lennünk a mai papnövendékek sajátos lélektani adottságaira is. Olyan ember legyen, aki a kispapok mintaképe lehet, akit lelkesen követhetnek. Csakis érett, kiegyensúlyozott kedélyű egyén való az ilyen pályára, aki szociális kapcsolataiban

elismerést érdemel, az egyházi és világi kultúrában jártas, fellépésében biztos, mindenkifölött pedig „Isten embere”.

A különböző szemináriumokban végzett felmérések szerint fiataljaink elvárják, hogy nevelőik ismerjék a reális szociális helyzetet és legyen széleskörű lelkipásztori jártasságuk. Ajánlatos tehát, hogy jövőbeli nevelőink szerezzenek néhány évi lelkipásztori gyakorlatot, lehetőleg különböző helyeken és tevékenységekben. Ez pedagógiai adottságaik, készségük és képességük megítélésére is jó.

Az így elméletileg és gyakorlatilag alaposan felkészült nevelő nem kényszerül személyi vagy hivatali súlya külön érvényesítésére. Nevel már pusztán jelenlétével, érett jellemével és egész papi mivoltával. Mélységes tiszteletet mutat neveltjei személyiségével szemben és önfeláldozó, érett, önzetlen szeretetben, evangéliumi légkörben irányítja őket Jézus Krisztus követésének teljességére (OT 11).

Példaképpen megemlíthjük a Sao Leopoldo-ban kezdeményezett „Curso Christus Sacerdos” tanfolyamot a szemináriumi nevelők részére. Az elméleti rész anyaga: teológia (különböző problémák megvilágítása a II. Vaticanum szellemében), kultúrszociológia (a braziliai állapotok, a mai ember filozófiai elemzése) és pszichológia. A gyakorlati rész spirituális (javasolják minden résztvevőnek a teljes egyhónapos szentignáci lelkigyakorlatot) és pszichológiai jellegű (csoportos és egyéni terápia).

Külön ki kell emelnünk a spirituális személyét. A múltban — sajnos — tevékenysége sokszor nagyon korlátozott volt, csak a „belső fórumra” szorítkozott. Néhány helyen teljesen kiszorult a szeminárium életéből. Rábízták ezt a nagyon fontos feladatkört kellő felkészítés és tevékenységi területének kellő biztosítása nélkül. Mindez alsóbbrendűségi érzést váltott ki benne, a növendékekben pedig hallgatólagos lebecsülést. Így a kispapok képzésében szerepe sokhelyütt csak formális volt. Ezen változtatni kell.

Lelkiség a kiképzésben (horizontális sík)

A II. Vatikáni Zsinat hangsúlyozza a papnevelés oktatási programjának módszeresen progresszív egységét. A teljes tantervet átható egységesítő szemlélet alapjául Krisztus húsvéti misztériumát ajánlja. Ezért már kezdetben ki kell fejtenünk és világosan ehhez kell kapcsolni minden anyagrészt (OT 14; DV 2-6). A módszeresség mellett lényeges a dinamikus, progresszív és egzisztenciális lelkület, amely minden haladást Isten szeretetében irányít.

A Zsinat előtti szemináriumi pedagógia főgondja a racionális tudatosítás, a tananyaghoz ragaszkodó tájékoztatás volt. Az „előléptetés” mindenekelőtt a tanulástól, a vizsga sikerétől függött. Ma inkább a külső tevékenységből, a túlzott lelkipásztori aktivitásból kiindulva fenyeget veszély, mert összetévesztik az apostoli-missziós lelkületet a pasztorális technikával.

a) Noviciátus (lelki próbaidő)

A már említett hitbéli fogyatékoságok miatt is helyesnek találnánk, ha az egyházi tanulmányok megkezdése előtt a szeminaristák átesnének egy katekizációs periódus-

son, amely segítené őket ráébredni vallásos mivoltukra, a papi hivatás mibenlétére.

A lelki próbaidő (OT 12) célja: feltárni az ember előtt az isteni távlatokat. Felvetné a mai teológia alapvető problémáit a Zsinat időszerű szemléletében. Első válasz lenne az egyén gyötrő kérdésekkel küzdő hitére. Növelné meggyőződését, élményszerűen kiegészítené lelki kultúráját a papi élet és hivatás vonatkozásaiban. Időtartama lehetne egy félév, elmélkedő, önvizsgáló és imádkozó jelleggel. Ezalatt a jelentkező azt is meggondolhatja, alkalmas-e papi pályára.

b) Filozófia

A Zsinat erősen hangsúlyozza a filozófia és a teológia anyagának még szorosabb összeegyeztetését (OT 14). A filozófia módszere az elgondolkodtatás és a megfontolás. Teljes őszinteséggel kutatja és keresi az igazságot. Fontos szerepe, hogy előkészít a dialógusra korunk emberével (OT 15). A kurzus programjának kidolgozása alapjául felhasználhatjuk a Gaudium et Spes konstitúció II. részének II. fejezetét (kulturális haladás).

c) Gyakorlói idő

A Zsinat ajánlja „a tanulmányok időszakos megszakítását, hogy még kielégítőbb módon történjék gondoskodás a jelöltek lelkipásztori előkészítését célzó gyakorlati tapasztalat szerzéséről” (OT 12). Ez az idő legyen a szeminarista egyéni tapasztalatának és végső hivatásbeli döntésének termékeny ideje. (Utóbbira még tágabb lehetőséget is lehet hagyni, a személyi szükségletektől és helyi adottságoktól függően.) Nagyon fontos a lelki és emberi érettség fokozására. A reális élettel való kapcsolat a növendékekben számtalan kérdést vet föl. Sürgős feladat lenne konkrét pedagógiai terv kidolgozása, amely biztosítaná a periódus pozitív eredményét.

d) Teológia

Közismertek a Zsinat idevágó irányelvei: az egész teológiai tanítás lelke legyen a Szentírás, és a liturgia is kapja meg az őt megillető helyet. Ezzel a lelki nevelés irányát is megadja. A húsvéti misztérium központi szerepéről már szóltunk. A tanulmányi terv részletes kidolgozását a nevelőknek kell elkészíteniük a helyi körülmények szerint (OT 1).

e) Diakónátus

E periódus alapvető jellegzetessége Pünkösöd élményének egyházas átélése. Itt kezdődik a konkrét lelkipásztori ténykedés, a papi életmunka.

A fiatal papjelölt irányításában nem feledkezhetünk meg a lelkiélet jelentőségéről. Az apostolkodás lelke az ima, a szüntelen beszélgetés az élő Istennel. A papság küldetése „az üdvösség dialógusának” (VI. Pál) folytatása, amelyet Isten a kinyilatkoztatással kezdett el és a Szentlélek örök jelenlétével a világ végéig folytat.

Bensőségesítés (vertikális sfk)

A papi hivatásra készülők lelki képzésének egyik legnehezebb, de egyúttal legmagasztosabb feladata a tudományos és gyakorlati ismeretek „átváltoztatása”, fölemelése arra a síkra, ahol minden a Szentlélek tevékenysége által megy végbe. Ez a folyamat lényegében három fokozatot tartalmaz: a tudatosítást, a feldolgozást és az elmélyítést.

a) Tudatosítás

Ez a pedagógiai irányítás első lépése. A szemináriumi képzésben ennek megfelelője a kinyilatkoztatott igazságnak és a mai világ bonyolult valóságának tárgyilagos bemutatása. A növendék igyekezzék megérteni az Egyház tanítását, megtanulva és magáévá téve annak minden vonatkozását. Erre szolgálnak az előadások, a tanár tájékoztató irányítása, az egyéni tanulás,

egyéni és csoportos kutatás, a munkakörökben végzett tevékenység, stb. Ugyanez érvényesüljön a pasztorális gyakorlatokban is.

A kinyilatkoztatott igazság szabatos ismerete azonban csak a kiindulási pont a papképzésben, csak bevezetés a Misztériumba. Ezt az anyagot nem lehet egyszerűen „megtanulni”: tanulmányozójának egész lényével a Misztérium megértése, lényege felé kell fordulnia (DV 25).

Ez a szempont eddig nem nagyon foglalkoztatta nevelőinket. Sokszor megmaradtak akadémikus síkon. A valóságban ennek az első lépésnek már a hit előkészítésévé kellene válnia.

b) Feldolgozás

A kereszténység nemcsak gondolatok rendszere, hanem élő, egzisztenciális „jóhír”. A feldolgozás tehát jelenti a „megvalósulást”, az igazság „megtestesülését” a kispap egyéni és közösségi életében (OT 8-9).

A feldolgozás munkája a problémák értelmezésében és megoldásában nyilvánul meg. Ez a pasztorális szaktanár, a felettesek (rektor, prefektus) és a lelkiigazgató feladata. Reájuk hárul az a fontos szerep, hogy az elméletet összekössék a lekipásztori munkával, a növendékek egyéni és közösségi életével.

A keresztény doktrína feldolgozásában, azaz életszerűvé tételében megfigyelhető a szemlélődés és a cselekvés dialektikus találkozása. A cselekvést, a konkrét élet valóságát a szemlélődésnek kell átjárnia, viszont a kinyilatkoztatás, a teológia alapvető elvei itt testesülnek életté. A kispapok itt tanulnak meg mindent teológus szemmel látni és megítélni: a külső történelmi eseményeket, a politikai, gazdasági és szociális helyzetet, a technika és kultúra haladását, az emberiség fejlődését . . . Szükséges, hogy értelmezni tudják „az idők szavát”. Ki kell alakítanunk neveltjeinkben, egész vallási és személyi mivoltukban az Egyház iránti érzékenységet.

c) Elmélyítés

Ezen a fokon a Szentlélekben életté elevenül a misztérium. A szeminarista itt teljesen átadja magát Isten formáló cselekvésének, hogy igazi lelki emberré alakuljon.

Ez a munka nem az órákon és nem a spirituálistól kapott irányításokon megy végbe, bár azokat is sok kegyelem kíséri. A kölcsönös személyes közvetlenség a Teremtő és a teremtmény között eredményezi ezt a hatást. Ez Isten kegyelme, mert csak a Teremtő Isten képes „új ég és új föld” létrehozására bennünk is. De Isten feltételezi az ember részéről a tanulékony-ságot, a készséget, a befogadó együttműködést. Ez olyan feltétel, amely nélkül a kegyelem általában nem tud hatni. A benső elmélyedés külső összeszedettséget is igényel. Tehát ezt is szorgalmaznunk kell (OT 11).

Megemlíjtük itt fogyatékoságként a szemináriumi áhítatgyakorlatok sokféle formáját, a sablonos módszereket, amelyek a többségnek már nem

jelentenek semmit. Bátor elhatározással felül kell vizsgálnunk szemináriumaink egész belső életét és elhagyni mindazt, ami már elveszítette kifejező erejét a mai nemzedék számára, ill. újakkal helyettesíteni a mai ember természetes lelki törekvéseinek megfelelően.

Nem elégségesek a formális, előírt imák. A szemináriumi élet egészét kell úgy megszerveznünk, hogy tükrözze az imádkozás szellemét, elősegítse az elmélyedést és a közvetlenséget Istennel (OT 8-9, 11). Arányos időt kell szánnunk a napirendben e fontos célnak. A nap csúcspontját az Eucharisztia foglalja el. Fontos a lelkiismeretvizsgálat, az évi lelkigyakorlatok.

Az elmélyítés munkájában feltétlenül szükséges a nevelők nagyon szoros együttműködése (OT 5). Arra kell törekedni, hogy a nevelők egyetlen lelki, testvéri közösséget alkotva, mint „pedagógiai testület” dolgozzanak és neveljenek.

Néhány nevelő fontosnak tartja a szigorú ellenőrzést, mert biztos akar lenni abban, hogy a fiatalok legalább a minimális imát elvégzik. Ez pedagógiai-lag nem helyes, mivel kötelességből imádkoztatni erőszakolt módszer, nem vezethet meggyőződéshez, még kevésbé lelkesedéshez.

Az egyén nevelése a növendékek énjének progresszív fejlesztésén át történik, élményszerűen gyakorolva az igazi szabadságot. Mindenki kezdettől fogva szabadon cselekedhet és határozhat, önálló és tudatos döntéssel, személyi felelősséggel. Szabad akaratból tesz mindent, nem pedig belső, vak impulzusnak vagy külső kényszernek engedve (G. Sp. 18). Az ilyen irányítás nemcsak az apró hétköznapi kérdésekben fontos, hanem a nagy életbevágó döntésekben is. Különösen pedig a hivatásbeli választásban, amelyet csakis „saját döntése alapján” fogadhatunk el (OT 12).

A növendékek érettségének fokából kiindulva, ez az irányítás a keresztyén nevelés alapvető normáit követi. Kezdődik a „megtééréssel”, folytatódik a Krisztushoz hasonulással, míg végül a személyiség azonosul Vele a húsvét misztériumában (halál — feltámadás). A végső cél az élő és személyes egység az isteni személyekkel a Szentháromságban.

Egyházi-közösségi sík

Az egyházi közösséghez fűződő jelleg a pap egyik alapvonása. Isten őt mások szolgálatára választotta ki. A Zsinat alátámasztja a papi életformának ezt az oldalát (PO 2-3). A II. Vaticanum jellegzetessége lelkipásztori, és a papképzésben is kiemeli a lelkipásztori gondosságot (OT 19). Ez nem a pasztorális tevékenység technikájára vonatkozik, hanem egy alap-karakter kialakítását jelenti.

A szemináriumi pedagógiát és az egész strukturális felépítést tehát egyházközösségi dimenziókban kell újjászervezni. A szeminárium legyen az Egyház tükrörképe (OT 9), szervezetének élő sejtje. Tűnjenek ki benne világosan az Egyház jellemző jegyei: az egység, a szentség, a katolikusság és az apostoliság (LG 8).

Az egység testvéri közösséget jelent, a Szentháromság közösségének élő mását. A szeminárium minden tagja úgy él együtt, mint Isten családjának tagja és „a Misztikus Test szerves része” (LG 6-7). Nagy létszám esetén az OT javasolja a növendékek kisebb csoportokra való osztását (7). Így könnyebb személyesen foglalkozni minden növendékkel. Hasonló módon szervezhetők meg a tanulókörök és csoportok.

Mélyseges felebaráti szeretetnek kell átjárnia a növendékek egyéni és csoportos munkáját. A testvéri segítőkészség legyen olyan fokú, hogy egymagában is tanúsítsa az élő Krisztus jelenlétét (vö. Jn 13,35). A növendékek belső előmenetelének fő kritériuma a testvéri, közösségi érzés legyen, amelyet az Isten iránti szeretet vezérel.

A szentség a szemináriumi közösségnek Istennel való belső kapcsolatában nyilvánul meg (LG 39-42). Egyén és közösség a Szentlélek folytonos hatása alatt áll. Döntéseiknek, személyi törekvéseiknek, lelkipásztori tervezgetéseiknek mindig a Szentlélek ihletéséhez kellene igazodniuk. A szemináriumi közösség egyben kultusz-közösség, átitatva a liturgia szellemével, azaz nagyon intenzív liturgikus élettel (SC 17). Ennek kimagasló pontja a szentmise: a feltámadott Krisztus húsvéti misztériumának szentségi szolgálata.

A katolikus szellem a külső világ felé való tájékozódásban fejeződik ki. A Zsinat kívánja, hogy már a szemináriumi képzés alatt szülessék meg növendékeinkben az Egyház univerzális szelleme. A szeminárium tárja ki kapuit, legyen nyílt, tegye lehetővé, hogy kispapjai kapcsolatot tarthassanak fenn minden társadalmi réteggel, különböző korú, nemű és gondolkodású személyekkel (OT 19,21). Fogadják tárt karokkal azokat, akik képesek őszinte és termékeny párbeszédet folytatni a szeminárium közösségével. Olyanokkal is biztosítsanak növendékeiknek kapcsolatot, akik között a szervezett lelkipásztori munka nem lehetséges. Ezt szolgálná pl. a jól organizált nyári szünet, az ország más-más területén végzett gyakorlatidő, stb. Mindezt úgy kell irányítani, hogy a világgal tartott reális kapcsolat ne torzítsa el, inkább erősítse kispapjaink lelkipásztori állásfoglalását.

Az apostoliság a pap részvétele a krisztusi küldetésben. A Zsinat kívánja a papok egységét és testvériségét az apostoli munka egész területén (LG 28, PO 18). A szeminárium adja meg növendékeinek a papi életközösség élményét (PO 8). Ennek alapjául szolgáljon a nevelők példás testvéri közössége, nevelők és növendékek őszinte, megértő viszonya, valamint maguknak a kispapoknak testvéri, apostoli együttműködése (OT 5). A püspök gyakori látogatással fejlessze az atya-fiú kapcsolatot.

Hogy kispapjaink eljussanak e valóságos testvéri életközösséghez, ahhoz feltétlenül szükséges a papi egyéniség szilárd alapokon nyugvó formálása (OT 11), az emberi erényekben való szüntelen gyarapítása. Amit a Zsinat az ember személyéről és méltóságáról, jogairól és kötelességeiről tanít, az teljes egészében érvényes szeminaristáinkra is. Az „én” és a „te” viszonya itt már nem ellentétes, inkább kiegészíti egymást a „mi”-ben. A személyi személyiséggé válik mások iránt tanúsított érettségével, önként felajánlott szeretete által. Ez a végső ideál, Krisztus hasonmása, amelyre kitartóan és szüntelenül törekednünk kell.

A zsinati dokumentumok rövidítései: DV = Dei Verbum, G. Sp. = Gaudium et Spes, LG = Lumen Gentium, OT = Optatum Totius, PO = Presbyterorum Ordinis, SC = Sacrosanctum Concilium.

Tanulmányunk szerzője 1955-től haláláig, 12 évig a braziliai Sao Leopoldo-ban volt szemináriumi spirituális. Megértő, nyílt és okos, a modern lélektan eredményei-

ben járatos, módszereit felhasználó nevelőnek bizonyult. Nagy gondot fordított a klérus továbbképzésére is; a cikkben említett kurzust, több mással együtt, ő hozta létre. Szakértője volt a lelkigyakorlatoknak, szívesen és sokat tartott is. Élete és tevékenysége delén, 46 éves korában vitte el a rák. Még betegágyán is javítgatta nekünk írt nagy tanulmányát, amelyet most rövidítve közlünk. Sorsát arra bízta, aki „mindent az üdvtörténet összefüggésében lát, az én kicsiny életemet is”. Növendékeitől így búcsúzott: „Meg vagyok győződve, hogy a halál által is az élet teljessége árad ki; ha Isten halálomat akarja, legyen ez a ti feltámadástokért.”

Azon legyetek, hogy miképpen a prédikátorok Mestere cselekedeti példájával tanított elsöben, azután nyelvével: úgy ti se legyetek csatornák, melyeken átfoly a víz, hanem teli kutak legyetek, hogy magatok bőségéből másokat is itassatok.

Azért lelki tanítók, magatok igyatok az élet kútjából, azután follyanak egyebekre vizeitek. Mert jaj azoknak, kik mint a Sámson oroszlána, szájakban hordozzák a mézet, melynek ízit nem érzik, satulják a mustot és bort nem isznak. Azt a tanítót becsüli nagyra Isten, aki cselekszi, amit tanít és mind nyelvét, mind pennáját szíve gyökerének téntájába mártván, úgy szól, amint szíve járása vagyon.

Némelyek szépen és sokat szólanak, de fel nem gerjesztenek, mert maguk nem égneek. Meg nem gondolják, hogy nem szólásra, hanem tökéletes cselekedetekre tanít az igaz bölcsesség, és a Szent Jeronimus mondása szerint az Isten szolgálai tiszte nemcsak az, hogy szentül szóljanak, hanem hogy szentül éljenek. (Pázmány Péter.)

EURÓPAI MAGYAR PAPI LEKGİYAKORLAT

1971. aug. 16. hétfő estétől aug. 20. péntek estéig

Színhelye: Innsbruck, Haus der Begegnung

AZ EGYHÁZ SZAVA

VI. PÁL PÁPA APOSTOLI LEVELE A VILÁG PÜSPÖKEIHEZ

A pápa Szeplőtelen Fogantatás ünnepén, a II. Vatikáni Zsinat berekesztésének ötödik évfordulóján adta ki „Quinque iam anni” kezdetű körlevelét. Ebben a püspöki kollégium feje püspöktársait a hit épségének megőrzésére buzdítja.

Bevezetőben röviden arról szól, milyen tapasztalatokkal, tervekkel és szándékokkal tértek vissza székhelyükre a zsinat után a főpásztorok. Hűséggel megfelelt-e mindegyikük annak, amit vállalt, ti. hogy a kinyilatkoztatás igazságait a maguk teljességében és tisztaságában, a mai ember számára érthető és szívesen elfogadható módon fogja hirdetni? Mert Péterrel és Péter tekintélye alatt a püspökök kollégiuma kezekedik a kinyilatkoztatás hiteles továbbadásáért, az birtokolja az igazság biztos karizmáját.

A pápa felsorolja az egyházi reform öröndetes jelenségeit: a liturgiában kiemelkedő helyet kapott a Szentírás, a hívek is egyre többet forgatják Isten könyvét, a zsinat szellemében történő katekézis fejlődik, a hittudomány kutatásai sokban segítették az igazságok kifejtését. Mindamellett számos hívőt megzavart az a sok félreérthető fogalmazás, bizonytalanság és kétely, amely éppen a hit lényegét kezdte ki. „Amikor püspökké szenteltek minket, felelőssé tettek azért, hogy a hitet a maga tisztaságában sértetlenül megőrizzük és az evangéliumot szakadatlanul hirdetjük. Nos hát, most kell megmutatnunk, hogy az Úrnak valamennyien együtt engedelmeskedünk. A ránk bízott népnek elidegeníthetetlen szent joga, hogy hallja az Isten szavát, az Isten teljes szavát, amelyet az egyház egyre jobban megért. Súlyos és sürgető kötelességünk hát, hogy az Isten szavát fáradhatatlanul hirdessük.” Isten népének viszont tisztelettel kell hallgatnia püspökeire és ragaszkodnia ahhoz, amit a főpásztorok hit és erkölcs dolgában Krisztus tekintélyével hirdetnek.

A tanítóhivatal gyakorlása viszonylag könnyű volt, amikor az egyház korának társadalmával szoros kapcsolatban élt, kultúráját ihlette, kifejezési formáit átvette; ma azonban komoly erőfeszítésbe kerül a hit csorbitatlan, de korszerű tanítása. Éberén kell őrködni azon, hogy a közlés módjának keresése érdekében kifejtett erőfeszítés ne menjen a tanítás tartalmának rovására; hogy az Isten által meghatározott rendet ne kényszerítsék önkényesen emberi látóhatárunk börtönébe, szavát ne szűkítsék le arra, amit szívesen hallunk és merőben természetes kritériumok alapján ne zárják ki azt, ami a mai ízlésnek nem tetszik. Mert nem mi vagyunk az Isten szavának

bírái, hanem az ítél meg bennünket. A szociológiai kutatás segít a környezet és az ember megismerésében, de eredményeit nem tekinthetjük az igazság meghatározó elvének. A főpásztoroknak azért kell ismerniük a mai ember problémáit, hogy illetékességük: a hit terén számontartsák az ezekkel járó igényeket.

A teológiára a zsinat után még jelentős munka vár. Főként az egyház teológiáját kell elmélyíteni és a keresztény antropológiát a modern tudományokkal lépést tartva kidolgozni. A hittudomány nem tagadhatja meg saját alapfeltételét: csak a hívők közösségében van élettere. A vallásszabadság nem jelenti azt, hogy tetszés szerint bánhatunk a kinyilatkoztatás tartalmával és folyományaival. Az igazi hittudomány alapja Istennek írásba foglalt és a szenthagyománytól elválaszthatatlan szava. „Ne hagyjuk, hogy lakatot tegyen a szánkra a mindig lehetséges és olykor megalapozott bírálattól való félelem. Bármennyire is szükséges a hittudósok munkája, Isten nem a bölcseket rendelte arra, hogy az egyház hitének hiteles értelmezői legyenek. Az egyház hite annak a népnek az életébe lett begyökereztetve, amelyért Isten előtt mi püspökök vagyunk felelősek. A püspökök feladata, hogy a népnek megmondják: mit kell hinni az Isten akaratának megfelelően. Ez nagy bátorságot kíván tőlünk. Segít bennünket a püspöki szinodus és a püspöki kar kollektív felelősségvállalása, de a személyes felelősségvállalásra is éppen ilyen szükség van. Ez alól senki sem menthet fel bennünket, mert Isten népe problémáira közvetlenül és mindennap nekünk kell személyesen válaszolni.” Ez megkívánja a kinyilatkoztatás állandó tanulmányozását és a hitből táplálkozó életet. A világnak a szentek tanúságtételére van szüksége, mert a szenteken át maga Isten szól hozzánk. Ugyanakkor figyelemmel kell lenni korunk emberének, főként a fiatalságnak problémáira is. „Vegyük csak tudomásul készségesen mindazt a sürgetést, amellyel békés nyugal munkát megzavarják. Legyünk türelemmel azok irányában, akik botorkálva, bizonytalanul keresik Krisztus világosságát. Tudjunk testvérként együtt menni azokkal, akik anélkül a fény nélkül, amit mi boldogan birtokolunk, a kétségek kódén át igyekeznek az atyai otthon felé. De csak azért tegyük magunkévá szorongásaikat, hogy gyógyítsuk őket. Isten és az emberek iránti hűségünk erejében tudni fogjuk, mit tegyünk, amikor tapintatosan, körültekintéssel, de határozottan állást kell foglalnunk.” Ne feledjük, hogy a tanításokat gyümölcsseikről ítélni lehet. Egyoldalú vagy ellenségeskedést támasztó vélemény nem jöhet Istentől.

A püspökök és munkatársaik álljanak ki tanúságtételükkel az evangélium mellett, szavuk legyen az Igének hitet keltő szava és kísérje a testvéri szeretet. Így valósul majd meg, hogy félénk embereken át is szabadon beszél az Isten. (Sz. Ágoston)

A Szentatya apostoli buzdítását a híveknek is figyelmébe ajánlotta. Közérdekű dologról van szó, mert minden hívőnek kötelessége, hogy hite mellett kiálljon és környezetében az evangélium hirdetője legyen.

O. M.

A SZENTATYA KARÁCSONYI SZÓZATA

Amikor most a karácsonyi jókívánságok kicserélésére találkozunk: ti, közeli és távoli hallgatók és mi, a földre szállott Krisztus tanúja, ez a találkozás lelkünkben, amint bizonyára a tiétekben is, egy gyötrő kérdést vet föl. A kérdés egészében támadja meg apostoli küldetésünket és alapjában rázkódtatja meg a korban benne élő ember lelkiismeretét. Ez a kérdés így hangzik mindnyájunk felé: van-e még szava a kereszténységnek a modern világhoz? Meg tud-e felelni az evangéliumi üzenet még ma is a kortárs-ember befogadó képességének? Meg tudja-e értetni magát? És mindenekelőtt: lehet-e igazán üdvösség, teljesség és öröm az új nemzedéknek?

Allandóan ezt a sokrétű és alapvető kérdést tettük fel magunknak közel-múlt útunkon. Messze országokban jártunk, ünneplő és kíváncsi emberek számlálhatatlan tömege vett körül, s titkon mind arra szomjazott, hogy egy szót halljon tőlünk, egy kinyilatkoztató, szabadító, eligazító szót. És a felelet önként fakadt hitünk benső bizonyosságából: igen, birtokunkban van ez az életadó, örökké új szó, mert van Evangéliumunk, van Krisztusunk. A mostani ünnepen túlradó biztonsággal újul meg bennünk ez a felelet, olyannyira, hogy számotokra, akik most hallgattok, és az egész világ számára a Lélek erejének és a prófétai reménységnek harsány hirdetésévé válik: A Gyermekek, akinek az emberiség történelmébe való belépését, születését ünnepeljük, Jézus, Szűz Mária Fia, az élő Isten Fia is; ő a Messiás, ő a Krisztus, ő az Üdvözítő, akitől minden emberi sors függ. Azért van így, mert Ő fűzte magához ezeket a sorsokat a végtelen szeretet titokzatos kötelékével: sorsunk immár őhozzá van kötve.

Szeretnénk ma hangosan kiáltani, hogy szavunk visszhangozzék minden egyes lelkiismeret titkos mélyén és a modern világ roppant keretei között: Krisztus az Igazság, amelyet keresünk, Krisztus az Élet, amelyre szükségünk van!

De ránk tör a belső félelem, a drámai kétség: ki hallgat szavunkra? kicsoda ért meg? Nem ütközik-e az isteni terv napjainkban is annyi ember süketségébe? Ahogy János evangelista mondja, Izaiás prófétát idézve: „Uram, ki hitt szavunknak? és az Úr karja kinek nyilvánult meg?” (Jn 12, 38, Iz 53, 1, Róm 10, 16). Mert Krisztust mint az üdvösség elvét és okát megérteni mindig megújuló nehézséggel jár. Az a világ, amely az ideigvaló értékek skálája szerint szokta mérni az élet igazságát, hogy is fogadhatna el olyan mestert, olyan vezért, aki nemcsak hogy saját maga alázatos, gyöngé és szegény, hanem mindenkinek alázatot, szelídséget és szegénységet prédikál? aki elmondja a hegyibeszédet, boldognak hirdetve a szegényeket, a szelídeket, a tisztákat, a sírókat, az irgalmasokat, az igazságra éhezőket, az üldözötteket, és ez az új Ország programja: azé az Országé, amelynek nagy címe a kereszt és alaptörvénye: meg kell halnunk, hogy éljünk — vagyis a kötelesség és az áldozat? Ráadásul pedig: hogy is fogadhatná be Krisztust, hogy

rokonszenvezhetne vele ez a mi mai világunk, amely olyan profán, olyan elvilágiasodott, olyan allergikus minden iránt, ami szakrális jelleggel jelentkezik és a transzcendens, vallási világgal van összekötetésben?

És mégis bizonyosak vagyunk benne, hogy merészségünk nem hiábavaló. A nagy paradoxon: a kicsiny, fegyvertelen, megfeszített Krisztus, aki azonban Isten Igéjének fényébe öltözik, sőt ő maga ez az Ige, telve kegyelemmel és igazsággal, és új életre támad a feltámadás diadalában — ez a paradoxon a mi időnkben is a hit csodálatos aktusában fog feloldódni. Az fel tudja fedezni Őbenne, Krisztusban azt, aki lehajlott az égből a földre, mindenki testvérévé lett, lealacsonyodott a legnyomorultabb, szenvedő emberiség színvonalára, szövetséget kötött a képmutatás és igazságtalanság ellen lázadókkal, a jóság és szeretet érzelmeit lehelte az emberek kisebbedett szívébe, és elébe ment a modern haladás embereinek is. Ezeknek az embereknek, akik mindenről tájékozottak, mindenük megvan, mindenre képesek, csak éppen az élet legfőbb értelmét nem ismerik, azt kerülgetik, és nem tudják meghódítani az élet teljességét és a boldogságot. Ezeknek mondta Ő egyszerűen és ünnepélyesen: Én vagyok az út, az igazság és az élet — mit akartok?

Azt akarjuk, hogy valaki megszabadítson azoktól az illúzióktól, azoktól a csalódásoktól, azoktól az igazságtalanságoktól, attól az elnyomástól, aminek a modern világ, ígéreteit megszegve, kitett bennünket — mondják a fiatalok, mondják az örökségükből kiforgatottak, mondják a modern technicizmus automatái. Szabad személyiségek akarunk lenni, igazi emberek, meg akarunk szabadulni az éhségtől és a gyógyíthatatlan alsóbbrendűség csigavonalától. Igen — feleli az emberek Embere: jöjjetek hozzám mindnyájan, akik szorongatásban éltek és én megvigasztallak titeket. Veletek vagyok; de a lélek erejével, nem a külső erő és a szenvedély erőszakosságával. Csak a bölcsesség szabadítja meg a világot.

Egyetlen családot akarunk alkotni a világból, mondják a szociológusok és a politikusok. Minden arra ösztökél, hogy feloldjuk a határokat, amelyek elválasztják a nemzeteket egymástól; váljanak egyszerű védelmezőivé minden nép és kultúra saját értékeinek, de ne legyenek akadályai a ma már világméretű érintkezésnek, még kevésbé bástyák, ahol a háború és a rombolás új, félelmetes szerkezeteit helyezik el. Igen, feleli a Mester; de ki kell tisztítani magatokból a véretekben hordott százados mérget: az önzését és gyűlöletét, a szervezett küzdelemét, a gőg, a személyes vagy osztályérdek exkluzivizmusát, és el kell jönnötök az én iskolámba, ahol azt tanítják, hogy minden emberben testvért kell látni, nem vetélytársat, nem ellenséget. Az én iskolámba, amely a szívet emberivé teszi, érzékennyé más szüksége, tisztelettudóvá más méltósága iránt. Én vagyok a testvériség és a barátság Mestere; Én vagyok a legfelső egység középpontja, mert a szeretet forrása vagyok, azé a szereteté, amelynek kezdete, hajtóereje és végcélja az Isten.

Bennem mindnyájan egygé lehettek, egynek kell lennetek, mint megváltott, mint önmagával és Istennel, mindenek Atyjával megbékélt emberiség.

Azt szeretnénk még — esedeznek, néha kétségbeesett aggodalommal, a mai emberek —, hogy legyen valami igazi reményünk. Olyan remény, amely nem hal meg az idővel, olyan, amely reális és teljes kielégülést biztosít a szív veleszületett vágyainak, bár ezek a vágyak annál tágabb körűek és annál követelőbbek, amennyivel a mai ember műveltebb és haladottabb. Igen — feleli erre is Krisztus: Én vagyok az élet Kenyere; aki ebből a Kenyérből eszik, örökké él.

A betlehemi kicsiny Gyermekek szétküldi ma csendes, de ellenállhatatlan üzenetét. Ki hallgatja meg? ki fogadja be?

Ti szegények, ti szenvedők, ti rabok, ti menekültek, ti a rossz sötétjében tévelygők, hallgassatok rá: nektek szól elsősorban ez az üzenet.

Tinektek sem kevésbé, ifjak, napjaink nyughatatlan és türelmetlen fiataljai, akik mégis a legjobban vágyakoztok és a legalkalmasabbak is vagytok arra, hogy új társadalmat alapozzatok meg, olyat, amelyben az erkölcsi és lelki értékek legyenek első helyen.

Ti is, a tudományos világ kutatói és gondolkodói; ti, a gazdasági és politikai világ munkásai: nem veszitek észre a félelmetesen elénk vetődő árnyékokból, hogy sarkunkban a Krisztus?

Igy hirdetjük Krisztust ebben az évben is. Ez az értelme annak a jókívánságnak, amelyet mindnyájatokhoz és a világhoz intézünk: „Boldog Karácsonyt!”

(Beszéde végén a Szentatya 13 nyelven — magyarul is — megismételte karácsonyi jókívánságait, majd „urbi et orbi” áldást osztott.)

EGYHÁZATYÁK A PAPSÁGRÓL

Lapunk valamennyi számában szeretnénk hozni egy-egy régebbi szöveget: egyházatyáktól, szentektől, klasszikus lelki íróktól. Most központi témánknak megfelelően a papi hivatásról és életről adunk szemelvényeket. A fordításokat a Keresztény Remekírók sorozat (szerk. Kühár Flóris) 4. kötetéből vesszük (A papi méltóságról. Bp. Szent István 1944). Aranyszájú Sz. János antiochiai diakonus korában, 381-85 között írta a papságról (Peri hieroszünész) szóló művének hat könyvét. Barátjának, Bazilnak válaszol, valódi vagy fiktív levél formájában, aki szemrehányással illette őt azért, hogy elmenekült a püspökség elől. Pár évvel később, 391 körül, Cicero nyomán írta meg Sz. Ambrus, Milánó püspöke De officiis ministrorum c. művét, morális tendenciával.

Kühár Flóris írja a bevezetőben: „Ebben a két könyvben a Kelet és a Nyugat, a görög és a latin, a hellén és a római szellem nyilatkozik meg. Aranyszájú a papságban a krisztusi misztérium szolgáját és az igehirdetőt állítja elének; Szent Ambrus pedig az egyházat kormányzó, mindenkiről gondoskodó, mindenkinek mindenévé vált lelkipásztort mutatja be. Krizosztomnak Szent Pál a vezére, Ambrusnak inkább Szent Péter az eszménye. Krizosztomot az apostolok tüze, lángja hevíti, Ambrus a bölcs mértéktartás embere. Ott az eget hódító lendület, itt az Egyház történelmi hivatását a földön előkészítő római jogérzék és kormányozni tudás járul hozzá a krisztusi papság vonásainak kidolgozásához.” (12. o.)

Aranyszájú Sz. János szövegei a III. könyv 7-9. fejezetéből vett szemelvények (ford. dr. Gulovits Andor); Sz. Ambrus szövegei pedig a II. könyv 24. és 27. fejezetéből (ford. dr. Meggyes Endre).

Aranyszájú Szent János:

Senki sem szeretette jobban Krisztust, mint Pál; senki jobban nem buzgólkodott érte; senki több kegyelmet nem kapott, mint ő. És mégis, bár ennyi adománnyal volt elhalmozva, félt és remegett mind e méltóságtól, mind a rábízottakért.

Ha tehát ő, aki az Isten parancsainál többet tett és sohasem a saját érdekét, hanem mindig hívei javát kereste, ennyire félt, mikor ennek a hatalomnak nagyságára gondolt, mit kell tennünk nekünk, akik sokszor a magunk javát keressük, akik Krisztus parancsainál nemcsak hogy nem teszünk többet, hanem nagyobb részt át is hágjuk őket?

Mert ha elégséges volna, hogy a pásztorságra az embert egyszerűen meghívják és éppen csak elfoglalja hivatalát, s ebből semmi kára nem származnék, — ha valakinek úgy tetszik, vádoljon hiú nagyravágással. Ha azonban nagy bölcsesség, a bölcsességnél is inkább az Isten nagy kegyelme, jó erkölcsök, tiszta élet és az emberinél nagyobb tökéletesség kell hogy legyen abban, aki ily nagy feladatot magára vállal: ne tagadd meg tőlem együttérzésedet, ha meggondolatlanul elveszni nem akartam.

Ha egy roppant nagy, evezősökkel teli és drága kincsekkel megrakott teherhajónak vezetője állítana oda a kormányrúd mellé és megparancsolná, hogy vezessem az égei vagy tirrhén tengerre, első hallásra ellentmondanék. S ha megkérdezné valaki: miért? — azért — felelném —, hogy a hajót el ne süllyeszem. Ugye ebben az esetben, mikor pedig csak anyagi kártól lehet félni és csak a testi halál veszedelme fenyeget, senki sem kifogásolja, ha valaki nagy óvatossággal jár el. Mikor azonban a hajótöröttek nem a tengerbe vesznek, hanem a pokol tűzébe süllyednek, és az a halál vár rájuk, amely nemcsak a lelket választja el a testtől, hanem mind a kettőt örök kárhozatra is taszítja, haragusztok és megvettek minket, mivel magunkat meggondolatlanul ily nyomorba dönteni nem akartuk.

Kérve kérek, ne tegyétek ezt! Ismerem lelkemet, ezt az erőtlent, szegényes lelket, ennek a szolgálatnak nagyságát és a vele járó sok nehézséget. A fölszentelt ember lelkét ugyanis a tengert felkorbácsoló szeleknél is nagyobb viharok ostromolják.

Első valamennyi között a hiú nagyravágás rettenetes szirtje, mely sokkal veszedelmesebb, mint a sziréneké, amelyről a mondaköltők csodákat mesélnek. És ha valami ezt az előljárói tisztet rám bízná, szinte hátrakötött kezekkel dobna oda az ezen a sziklán tanyázó vadaknak, hogy azok napról-napra marcangoljanak.

Es mik ezek a szörnyetegek?

A harag, kislelkűség, irigység, versengés, rágalmak, vádaskodások, hazugság, képmutatás, cselvetések, gyűlölet ellenségeink iránt, káröröm a papok

hibái fölött, bosszankodás sikereiken, dicsvágy, a népszerűség hajszolása, méltóság keresése, rangkórság (sok embernek lelkét ez dönti legtöbbször veszedelembé), élvhajászat, szolgálai meghunyászkodás, nemtelen csúszás-mászás, az ügyefogyottak lenézése, a gazdagok iránt való figyelem, meg nem érdemelt és káros megtisztelések, adójukra és elfogadójukra egyaránt veszedelmet rejtő kedveskedések, szolgálai és csak a leghitványabb rab-szolgához illő félelem, az őszinte szó elhallgatása, az alázatosság tettetése annak valósága nélkül, feddésnek és dorgálásnak elmulasztása, vagy inkább a szegényekkel szemben nagyon is kemény, a hatalmasokkal szemben azonban ajkat megnyitni sem merészoló gyávaság.

Mindezeket és ezeknél még több szörnyeteget is nevel ez a szirt és aki egyszer ezek hatalmába kerül, szükségszerűen olyan szolgaságba süllyed, hogy sokszor olyasmit is meg kell tennie — még asszonyok kedvéért is, miről még beszélni is szégyen! Mert bár a törvény ezeket ebből a szolgálattól kizárta, ők mégis be akarnak oda jutni és mivel maguk semmit sem tehetnek, mindent mások által visznek keresztül s már akkora befolyásra tettek szert, hogy azt juttatják a papságba vagy zárják ki abból, akiket ők akarnak.

Egyébként ne gondolja senki, hogy én mindenkit vétkesnek tartok az említett bűnökben. Mert vannak, igen sokan vannak, akik nem jutnak hálóiukba, sőt többen, mint azok, kik hatalmukba kerülnek.

De magát a papi méltóságot sem vádolom ezek miatt a hibák miatt. Távol legyen tőlem ez az esztelenség! Hiszen, akinek esze van, a gyilkosságért nem a kardot, a részegségért nem a bort, az erőszakoskodás miatt nem a testi erőt, az okatlan vakmerőségért nem a bátorságot, hanem az Isten adományaival visszaélni okolja és kárhoztatja.

Mert a papi méltóság maga lesz vádlónk, ha nem jól töltjük be!

Hiszen nem ez az oka az általunk említett bajoknak; hanem mi magunk szennyeztük be azt, — kiki saját körülményei szerint, — ezekkel a rútságokkal, mikor csak úgy találomra olyan férfiakat engedünk oda jutni, akik mint-hogy előzőleg sem a maguk lelkét meg nem vizsgálták, sem e hivatás súlyát meg nem fontolták, készségesen elfogadják a felkínált méltóságot, mikor azonban cselekedniök kellene, hozzá nem értésükben vakoskodva ezer bajt zúdítanak a rájuk bízott emberekre . . .

Szent Ambrus:

Helyes eszközökkel és becsületes szándékkal kell a tisztiségekre törekednünk, főképpen áll ez az egyházi tisztiségekre. Nincs itt helye sem a gőgös önhittségnek, sem a lomha hanyagságnak, sem a csúf színlelésnek vagy a nem éppen tisztességes nagyravágyásnak. Mindenhez elég a lélek őszinte becsületessége, ez maga a legjobb ajánló.

Tiszttségünk végzésekor nem illik hozzánk sem a kemény szigorúság, sem pedig a túlzó engedékenység; nehogy úgy tűnjék fel a dolog, mintha

hatalmaskodni akarnánk, vagy vállalt kötelességünket semmibe se vennők. A paphoz az illik, hogy jótettel vagy helyes ítélettel törekedjék az egyenlő elbánás megőrzésére és előjáróihoz úgy forduljon, mint szülőjéhez.

Azok se bízzák el magukat, akik egyszer már kiállották a próbát, sőt még inkább emlékezzenek az isteni kegyelemre és őrizték meg az alázatosságot. Az Egyház kegyelme doktorainak dicsősége. Szép dolog a szószékről tanítani, természetesen ha ezt minden hányavetiség nélkül tesszük. Dicsérjen mindenkit a környezete és nem saját maga. Legjobb ajánlója legyen mindenkinek a cselekedete, nem csupán a szándéka.

Egyébként aki püspökének nem engedelmeskedik, hanem önmagát akarja kiemelni és felmagasztalni, s püspökének érdemeit a tudományosság, alázat vagy könyörületesség álnok színlelésével akarja árnyékba vonni, az gőgösen letér az igazság útjáról. Az igazságnak ugyanis az a szabálya, hogy saját érvényesülése céljából ne kisebbítsen másokat; s ha van valami kiválóságod, annak ne úgy szerezz érvényt, hogy másokat eltorzítasz vagy kigúnyolsz.

Ne védj a gonoszt s a szent dolgokat ne bízd méltatlanokra. Ne üldözd azt sem, ne is gyanakodj rá, akinek bűnét kézzelfoghatóan nem tudod bizonyítani. Az igaztalanság mindenkor szembeszökő, főképpen az az Egyházban, ahol a méltányosságnak kell uralkodnia és ahol a legfőbb helye van a helyes mértéktartásnak; így a hatalmasabb ne követeljen s a gazdagabb ne bitoroljon több jogot; mert akár szegények vagyunk, akár gazdagok, egyek vagyunk Krisztusban. A szentebb életű ne követeljen magának többet, hiszen hozzá az alázat illik.

Ítéleteinkben ne rágalmazzuk másnak személyét, ne is kedvezzünk senkinek, döntsön mindig az ügy érdemi része. Ha botránytól félsz, ne vállalkozz a bíraskodásra. Ha Isten ügyéről van szó, amikor az egyházi közösség dolga forog veszélyben, súlyos bűn a hanyagság.

A pénz megvetése az igazságosság kifejezése, kerülnünk kell ezért a kapzsiságot és minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy sohase cselekedjünk az igazság ellen, hanem minden tevékenységünkkel és munkánkkal őrizzük meg azt.

Ha Isten szemében emelkedni akarunk, legyen meg bennünk a szeretet, legyünk egyetértőek, kövessük az alázatosságot és higgyük, hogy az egyik fontosabb, mint a másik. Mert az az igazi alázat, ha magunk számára semmit sem követelünk és magunkat kisebbnek tartjuk másoknál. A püspök használja munkára klerikusait, főképp azokat, akik valóban fiai. Mindenkit állítson a neki megfelelő helyre. Nagyszerű elv az, hogy ne az legyen irányadó, mi esik jól nekünk, hanem hogy mi a más érdeke. (Fil 2,4).

SZENTÍRÁSI IMA A PAPOKÉRT

Örök Főpapunk! Szent Pál megrajzolta tanítványának, Timóteusznak a Szíved szerinti pap képét. Add, hogy ez a kép látható legyen felszentelt szolgálódon.

Add Urunk, hogy a lelkipásztorokat eltöltse a tiszta szívből, jó lelkiismeretből és őszinte hitből fakadó szeretet (1 Tim 1,5).

Add Urunk, hogy papjaid igazán Isten emberei legyenek: kifogástalanok, józanok, megfontoltak, mértéktartók, a tanításra rátermettek, megértők, békeszeretők, nem anyagiassak, olyanok, akik tiszta lelkiismerettel őrzik magukban a hit titkát (1 Tim 3,1-9).

Add Urunk, hogy híveikkel egyetemben igaz életre, hitre, szeretetre és békességre törekedjenek; az oktalan és értelmetlen viták elől térjenek ki; legyenek mindenkire barátságosak, a tanításban ügyesek és türelmesek, az intésben szelídek (2 Tim 2,22-25). Egyszóval tökéletesek legyenek és minden jóra hajlók (3,17).

Add Urunk, hogy a Szentírás legyen az útmutatójuk ahhoz, hogy a Krisztus Jézusba vetett hitben az üdvösségre jussanak és másokat is odajuttassanak (2 Tim 3,15).

Add Urunk, hogy el ne hanyagolják magukban a kegyelmet, amelyet a papságra avató kézföltétel által nyertek. Ügyeljenek magukra és a tanításra, legyenek állhatatosak, hogy előhaladásukat mindenki lássa (1 Tim 4,14-16). Élesztgessék magukban Isten kegyelmét, az erő, a szeretet és a józanság lelkét, ne szégyeljenek tanúságot tenni az Úr mellett, vállalják az evangéliumért a szenvedéseket, az Isten erejében bízva (2 Tim 1,6-9).

Add Urunk, hogy meneküljenek a gazdagság vágyától, a sok esztelen és káros kívánság kelepccéjéből, amelyek romlásba és kárhozatba döntik az embert; törekedjenek inkább igazságos lelkületre és tekintsék az igénytelen-ségtől kísért jámborságot a nyereség bő forrásának (1 Tim 6,9,11,6).

Add Urunk, hogy eszményük az a tanítás legyen, amelyet Krisztus Jézus hitében és szeretetében az Egyháztól vettek, s a bennük lakó Szentlélek erejével megőrizték a rájuk bízott kincset (2 Tim 1,13-14).

Add Urunk, hogy bátran hirdessék az evangéliumot, érveljenek, intsenek, buzdítsanak nagy türelemmel és hozzáértéssel; maradjanak mindenben megfontoltak, töltsék be szolgálatukat (2 Tim 4,1-5).

Add, hogy jó harcot harcoljanak, a pályát végigfussák, a hitet megtartsák, s add meg nekik végezetül az igazság győzelmi koszorúját, mindazokkal együtt, akik örömmel várják eljöveteledet (2 Tim 4,7-8). Ki élsz és uralkodol mindörökké. Amen.

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

A ZARÁNDOK PÁPA

VI. Pál pápa eddigi kilenc külföldi apostoli útja közül három kifejezetten zárandoklatnak tekinthető. Ezek: szentföldi útja 1964 elején (jan. 4-6); 1967. máj. 13-i fatimai és 1968. aug. 22-24-i délamerikai (Bogota) látogatása. Ez utóbbi volt első igazán „katolikus” utazása, példázva az egyházi és püspöki kormányzás, tanítóhivatal fontosságát, gyakorlásának módját.

Már nemcsak katolikus, de „keresztény” jellegű volt az 1967. júl. 25-26-i konstantinápolyi és efezusi, s nagyrészt az 1969. jún. 10-i genfi út is: a keleti ortodox és a nyugati protestáns egyházakkal folytatott tárgyalások ünnepléses pecsétje, a közös és együttes fellépés nagy bemutatkozása legfelsőbb szinten.

A harmadik csoportba oszthatnók azokat az utazásokat, amelyek lehetővé tették a nagy nemkeresztény vallásokkal való kapcsolatok felvételét is. Itt kell megemlítenünk mindenekelőtt az 1964-es nagy indiai utazást (Bombay, dec. 2-5), de Ugandát is (1969. júl. 31-aug. 2.), bár ide a vértanúk ünneplése vitte. Ugyanakkor közvetlen kapcsolatba került az afrikai népekkel és sajátos kultúrájukkal. Bombayban az ősi ázsiai, Ugandában az iszlám vallási képviselőkkel vette fel első ízben a személyes összeköttetést.

A negyedik csoportba azokat az utazásokat sorolhatnánk, amelyek során az evangéliumi tanítás szerint „minden jóakarátú emberhez” akart szólni a pápa. Itt említjük meg New Yorkban 1965. okt. 4-én az Egyesült Nemzetek képviselői előtt elmondott nagy beszédét. Genfi útján pedig a Nemzetközi Munkaszervezet kiküldöttjei előtt szólt az emberi személy, a szabadság és az alapvető emberi jogok védelmében.

Különleges helyet foglal el az utazások között az 1970. ápr. 24-i szardíniai látogatás és a mostani (1970. nov. 26 — dec. 5.) körutazás. Az első a bonariai Miasszonyunk zárandokhelyén nemcsak a Mária-tisztelet időszerűségét emelte ki, de újra kifejezte: a pápa nemcsak a világegyház feje, hanem Róma püspöke és Itália primása is. Az óceániai út a leghosszabb és egyben a legveszélyesebb utazás volt, amelyet pápa valaha is tett. 9 napig volt úton, 9 állomást érintett. Gépe 45 000 km-t repült át, 55 órát töltött a levegőben. Nem egyszerű protokoll-intézkedés volt, amikor éppen az út előtt nevezte ki Villot bíborost a Római Egyház camerlengo-jává, biztosítva ezzel a legegyszerűbb stabilitást baleset vagy meglepetés idejére. A ma még teljesen ki nem derített manilai merénylet is igazolja előrelátását.

Pasztorális értelemben a legkiemelkedőbb jellemvonás ezen az úton a pápa alázata és egyszerűsége volt. Eddig mindig csak keresztény többségű vidékeken fordult meg; ez volt az első útja, amelyen kisebbségben vagy diaszpórában élő katolikusok közt járt. Minden állomásnak megvolt a sajátos hangulata, légköre: Teheránban a diplomáciai finomság, a daccai éjjeli látogatáson a földrengés pusztításainak sötét háttere. Manilában a feltörő új katolicizmus, Pago-Pago szigetén a szinte ismeretlen távoli missziós élet, Sydneyben az angolszász hagyományok, Djakartában Délkeletázsia szárszínű szellemi és társadalmi világa, Hong-Kongban az óriási kínai birodalom árnyéka, Colombóban a ceyloni szigetvilág és a közeli India szegénysége . . .

Milyen tanulságokat vonhatunk le ezekből az utazásokból?

A pápa célja az volt, hogy ébren tartsa, illetőleg felrázza a katolikusok hitét és bizalmát. Kétségtelen az a szándéka is, hogy segítse, előmozdítsa a keresztények összetartozásának érzését, a hit alapvető igazságai védelmének szükségességét. Ez az együttműködési törekvés már nemcsak a keresztényekkel, de az összes istenhívőkkel való testvéri kézfogásig szélesedett ki. Nem egyszer, pl. Bogotában, erősen kiemelte a keresztény szétválást, a belső megosztás súlyos és időszerű veszélyét. Manilában az önmagunkba zárkózás, a jövő útjainak őszinte keresése elől való elzárkózás kísértése ellen emelt szót, újra hangsúlyozva, hogy a jövő mindenképpen az ifjúság kezében van. Amilyen az ifjúságunk, olyan lesz a jövőnk is . . . A fatimai és szardíniai út a Szűz Mária-tiszteletre, a bombayi eucharisztikus kongresszuson mondott beszédek pedig az Oltáriszentség tiszteletére vonatkozó megnyilatkozások miatt fontosak.

Valamennyi pápai utat a mélységes apostoli hit és az elhivatottság nagy gondolata jellemzi. Pál pápa valóban kifejezésre juttatja, hogy a katolikus egyház tanítása és küldetése univerzális. Nem hiába vette nevét a nemzetek apostoláról.

B. G.

A Szentatya útjának főleg ausztráliai szakaszáról kaptunk bő anyagot munkatársainktól. Ezúton is hálás köszönet érte! Ebből közlünk néhány részletet. Vezérfonalunk Peter J. Elliott-nak, a Corpus Christi College (Waverley) szeminaristájának szép beszámolója, amelyet lapunk számára írt: „Pál pápa Ausztráliába jön.”

Miért jött VI. Pál Ausztráliába? A hivatalos válasz természetesen ez: azért, hogy megemlékezzék Cook kapitány 1770-es partraszállásának 200. évfordulójáról, meg hogy elnököljön az ausztrál és csendesóceáni püspökök konferenciáján. De ez csak a hivatalos válasz. Azt hiszem, Pál pápát sokkal egyszerűbb szándék vezette. Eljött, hogy lássa népét ezen a nagy déli földrészen. Eljött, hogy népe, az Isten népe láthassa őt. A magam szemével láttam ezt: tanúja voltam a hatalmas tömegek visszhangjának, amint a zarándok pápa felé áradt, és magam is osztoztam benne.

Mit is láttam? Ausztrálokat, akik általában zárkóztak és hidegek: amint Krisztus földi helytartóját közeledni látták, hirtelen felszabadultak és megváltoztak. Tagbaszakadt, napbarnított férfiak rekedtre ordították magukat; apró gyerekek boldogan ácsorogtak órák hosszat a tűző napon, fehér-arany zászlócskáikat szorongatva; asszonyok sírtak, tapsoltak és áldásra emelték kicsinyeiket, apácaik kerítéseken másztak át és tévétornyokra kapaszkodtak föl, hogy csak egy pillantást vehessenek még arra a fehérbe öltözött törékeny kis emberre. Miért ez az érzelmi kitörés?

Ausztrália katolikusai számára a hihetetlen vált valósággá. Oly sokáig vártak rá; és most végre eljött az Egyház földi feje az Egyháznak ebbe a virágzó részébe. Áthidalta a 11 000 mérföldnyi (18 000 km) távolságot, amely Sydneyt Rómától elválasztja. Jött, hogy jóváhagyó pecsétet tegyen az ausztrál katolikus hívek 200 éves küzdelmére és áldozatára.

(Érkezés:)

A látogatás nagyon protokollszerűen indult. A repülőtéren megjelentek az előkelőségek. A manilai merénylet után a biztonsági intézkedéseket nagyon megszigorították és magára a repülőtérré csak mintegy háromezer embert engedtek be. De a merev figyelmesség, kimértség és tartózkodás magatartását egy csekélység megváltoztatta — annyira, hogy a jelenlevők és a televízió figyelők pillanatok alatt egyik ámulatból a másikba estek. Amikor a Szentatya kiképett a repülőgép ajtaján, a hirtelen kerekedett szél fehér capuláját messze sodorta, ott állt fedetlen fővel, alázatosan belenyugodva a természet szeszélyes játékába. Az egyik jelenlevő megjegyzése, ami utat talált a sajtóba is, talán százazrek megváltozott érzését nyilvánította: „Ő is olyan ember, mint mi.” (Szinérváry K. András.)

Azon a nedves november 30-i estén egy alacsony középkorú asszony is ott szorogott a sydneyi St. Mary székesegyház előtt várakozó tömegben. „Milyen messziről jött?” — kérdeztem. „Ezer mérföldről — felelte boldogan — és 29 órát voltunk a buszban.” Hite a Dél-Ausztráliából megtett hosszú utat csak rövid kiruccanásnak látta. Pedig egy ország határain belül akkora távolságot utazott át, mint Bécsből Moszkva. Hitével az Isten háta mögött egyedül és mindentől elzártan élő katolikus településeket képviselte. (Elliott.) [Az első pápai mise Ausztráliában: nov. 30-án este a papoknak és szerzeteseknek a székesegyházban:]

Legyetek Isten emberei, hirdessétek egész magatartástokkal a természetfölötti elsőbbségét, hitetek egyenességét, önátadástok teljességét.

Legyetek minden felebarátotok szolgálja, tekintet nélkül származásra, társadalmi osztályra; szolgáljatok azoknak, akik közel vannak és azoknak, akik távol, azoknak, akik keresnek és azoknak, akik szenvednek.

Legyetek az Egyház emberei is. Az Egyház nem választható el Jézus Krisztustól: Krisztus Teste ő. Az Egyházban, az Egyházzal, az Egyházért fejlődik ki lelkiéletek teljesen és lesz termékeny szolgálatotok.

(Bicentenáris ünnepi mise a randwicki lóversenytéren negyedmillió ember előtt, dec. 1-én:)

A Szentatya látogatását sajnos csak televízión láthattuk, de így is olyan megható volt a végtelen egyszerű őszinteség, a mélység, ami kiáradt belőle, a senki kinyújtott karját vissza nem utasító nagylelkűség, hogy az embert teljesen magával ragadta. Fújt a szél az esti misén, miután az emberek ezrei a forró délutánban utaztak, vártak, stb., de amikor meglátták — még a tévén is érződött, hogy az a pillanat megért minden fáradságot. (Hegyeshalmy Elemérné levele.)

Minden ember felelősebb ma az egész emberiségért, mint valaha. Megvan annak a veszélye, hogy mindent földi humanizmusra vezetünk vissza, elfeledkezünk az élet erkölcsi és lelki dimenziójáról és nem törődünk azzal a viszonytal, amelyet az embernek mind e javak Alkotójával és felhasználásuk legfőbb Törvényhözójával fenn kell tartania.

Az oltáremelvény előtt, a felvivő lépcső baloldalán állt egy zöldposztos asztal. Erre voltak kirakva az ajándékok és mögötte ültünk mi, minden nemzetiségből egy, akik a felajánlási menetben résztvettünk. A Credo közben felsorakoztunk kettesével (39 nemzetiség; én a 14. párban voltam a horvát kiküldöttel) és míg az Offertoriumot énekelték, kettesével felmentünk a lépcsőköre, az oltár két oldalán elmenve újból találkoztunk Öszentsége előtt. Egyenkint letérdeltünk, megcsókoltuk a gyűrűt, átnyújtottuk az ajándékot. Öszentsége újra visszaadta, megnézte a kis cédulát, ami rám volt tűzve és az országot mutatta, azután a homlokomra tette a kezét és megáldott. Ezután felálltam, meghajoltam, visszavittem az ablakot az asztalhoz és beleraktam ládája. Visszaültem helyemre és úgy éreztem, hogy mindenki engem néz... Felejthetetlen élmény volt. Csak attól félttem, hogy melléje ne lépjek a lépcsőre és el ne törjem a valóban remekbe készült ablakot. Szerencsére ép-ségben beletettem a dobozba, a többi már nem az én gondom volt. (Majsay Otmár hites számvevő beszámolója.)

A jubiláris ünnepi szentmise után a Pápa megbontotta a tervezett felvonulás rendjét. Lement a beteg zárándokok közé és átölelte őket. Ez a figyelmes szeretet, amellyel a gyengéket és a betegeket kereste, majd később a gyermekórházban és az öregotthonban tett látogatása sok ember számára volt megindító. Mutatta a Pápa érdeklődését azokkal szemben, akik nem, vagy csak részben élvezhetik ennek a gazdag országnak a javait. (Elliott.)

Ha így utazom a világban, mindig örömet találkozom gyerekekkel, amilyenek ti vagytok. Tudjátok, mennyire szerette Jézus a kicsinyeket. Szerette, ha körülötte voltak, hogy megmutathassa nekik szeretetét. Én azért jöttem hozzátok, mert én is szeretlek benneteket. (A beteg gyermekeknek.)

Ha kor vagy betegség miatt visszavonultatok a tényleges szolgálattól, azért tudjátok: papságotok gyakorlása ezzel nem kevesbedett lényegesen, — csak kifejezőmódja változott. (Öreg papoknak.)

A közjót sohasem használhatják fel jogosan ürügyül arra, hogy ártisanak sajátos életmódokat pozitív értékeinek. Különféle kulturális és faji elemek jelenléte magát a társadalmat gazdagítja. (A bennszülöttekhez.)

(Ifjúsági mise, dec. 2. reggel:)

Kb. 100 000 iskolásgyermek, fiatalember és leány volt együtt, tanítóik kíséretében. Színek tengere volt a hatalmas tér. Mikor a Szentatya nyitott kocsin megérkezett, az ünnepi harsonák hangját szinte elfojtotta sokezer lelkes gyermek hangos örömkkiáltása. A pápa jövetelének újabb célját láttuk itt. Látni akarta a fiatal katolikusokat.

Maga ez a ti kínzó elégedetlenségetek, a társadalom iránti kritikátok — amelyet joggal hívnak ma „engedékeny társadalomnak” — a világoosság egy sugara. Tiétek nemcsak az Egyház helyeslése, hanem teljes támogatása is. De vigyázzatok a módra — mert ha magatokba fordultok, ha igazságotok legfőbb bírónak teszitek meg magatokat, ha teljesen elvetitek a múltat, akkor a holnapi világ nem lesz jelentősen jobb, legföljebb más.

Vagy szorgálni fogjátok az embert Jézus Krisztussal, vagy az ember ellen lesztek. Ez nem szentimentális vagy felületes választás dolga. Életetekről van szó — és mások életéről.

— A katolikus iskoláknak különleges jelentőségük van a szekularizált világban. Hisszük, hogy további biztosításuk megérdemel minden irányú erőfeszítést. (A Szent József-nővérek anyaházában.)

(Ökumenikus istentisztelet a városháza nagytermében, dec. 2. este:)

A terem zsúfolva volt. A presbiteriánus, metodista és más protestáns egyházak vezetői foglaltak helyet az ünnepi emelvényen. A Pápa egészen csendben jött be. Visszautasította a szokásos tiszteletnyilvánításokat. Beszéde nem keltett optimista benyomást. Semmi sem volt benne a szokványos és kellemesen hangzó közhelyekből. Világos, a Szentírásra építő, következetes beszéd volt — az igazi egység távoli cél, amit sok áldozat árán kell megvalósítani.

Itt nincs könnyű út. Urunk a szenvedés és a Kereszt által hajtotta végre kiengesztelő művét. Azt az egységet, amelynek szolgálatára az ökumenikus mozgalom törekszik, hasonló áron kell megszerezni.

(Dec. 3. reggel: az első pápua származású püspök fölszentelése Uj-Guinea számára:)

Az első lépés a bennszülött egyházkormányzat felé. Amikor a Szentatya megölelte az új püspököt, a zsúfolt templom hatalmas közönsége önkéntelen tapsorkánban tört ki. (Ausztráliában szinte hallatlan, hogy a hívek a templomban tapsoljanak.)

Lehetetlen, hogy a ti országotok ne a misszionáriusok országa legyen. Fiatalemberek, fiatal lányok, akik most hallgattok minket, nem halljátok-e az Úr hívását, amint sürget: evezzetek ki a mélyre, menjetek a legszegényebbek szolgálatára?

A szentelési szertartás után ezek szorongtak a székesegyház körül az utcákon, hogy lássák a pápa végső búcsúját. A tömegben ott állt egy munkásember is feleségével és kilenc gyermekével. Legkisebbik lánya egy fiatal pap vállán ülve lobogtatta apró zászlaját.

(Általános benyomások:)

A Szentatya számos Sidneyben tartott beszéde természetesen alkalmazkodott a mindenkori közönség érdeklődési köréhez és igényeihez. Mégis volt bennük egy központi gondolat: a keresztény vallás nem politika, nem közgazdaság, még csak nem is népjóléti politika. A vallás tárgya Isten és az ember, s a kettőnek Krisztus személyében való találkozása a történelem folyamán. (B. A. Santamaria cikke a News Weekly c. folyóiratban.) (Megjegyzés: a pápa útján 80 beszédet mondott!)

Látnia kellett volna, hogy négy napig mennyire keresztény lett a mi új hazánk: rádió, tévé, újság mind-mind a híreket, képeket hozta s valahogy úgy tűnt, hogy egy kicsit jobbakk lettünk mindnyájan. Munkahelyemen a mellettem ülő asszonyka az egész pápai látogatást túlzásnak tartotta: a sajtó, a tévé foglalkozását az esettel feleslegesnek, stb. — Másnap már reggel odajött, bocsánatot kért, mert este látta a tévében a pápát és az valami rendkívüli hatással volt rá; szinte magával ragadta a jóság, ami belőle kiáradt. Áldásra tárt karja mintha őt érte volna el. (Dr. Tamás Gyuláné levele.)

Nagy megtiszteltetés érte Ausztráliát, hogy a pápa eljött ide. Nagyon sok programon vett részt és mindenki azon csodálkozott, hogyan bírja, hiszen már 73 éves. Csodálatos jóság áradt belőle. (Schneider Eleménné, evangélikus.)

A szélső „haladók” csoportja az egyházban személyes élményen alapuló vallást követel. Hollandiában és az Egyesült Államokban az „egzisztenciális” katolicizmus igényét hangoztatják és erősen kifogásolják az Egyház „tekintélyi struktúráját”. Az ausztrálok számára a Pápa látogatása megválaszolta ezt a nehézséget. Személyes tekintély köré összpontosuló egzisztenciális katolicizmus — ennek élményét nyújtotta, ennek személyes feleletét adta, ennek új egységét és bizalmát öntötte belénk. Péter utódjában megtaláltuk az emberré lett Jézus Krisztus személyes tekintélyét, tekintélyt személyhez kötve, tekintélyt a szolga alakjában. Az első pápa szikla volt, amelyen Isten népe állt. Az ausztráliaiaknak az ő utóda, Pál lett az a szikla, amelynek szilárd alapjáról elindulhatunk a reményt kínáló és feladatokkal terhes jövő felé. Talán megláttuk, mit jelent valójában a pápaság, és ez elvezet Krisztus mélyebb ismeretére. Ha így van, akkor a pápa ausztráliai látogatását teljes siker koronázta, és fordulópontja történelmünknek. (Elliott.)

Megszoktuk, hogy alakját magányosan, szinte elszigetelve szemléljük a magyar szentek sorában. Pedig ennek a valóban rendkívüli életnek és egyéniségnek megvolt a maga gazdag táptalaja. Egyfelől családi hagyományaiban, másfelől a tatárjárás utáni országos lelki fellendülésben. Zsenge éveinek otthona, a veszprémi domonkos zárda, a friss alapítás első buzgóságának lehelletét árasztja. (Ne feledjük: ebben az időben alakul meg az egyetlen magyar eredetű szerzet, a pálosoké is!) Gyermekkori társa és barátnője a stigmatizált Boldog Ilona. Testvérei közül hármat avattak boldoggá (Kinga, Jolánta, Konstancia). És legendájában olvassuk: „Eszében forgatja vala egyakorta és néha egyebekkel is beszéli vala az ő nemzetének, eleinek életüket és életüknek szentségét, azaz Szent István király életét . . . Szent Imre hercegnek is ő életét és az ő nemességes szüzességét . . . Szent László királynak életét . . . Szent Erzsébetnek, az ő barátjának és szerelmes nénjének szentséges életét . . .” A magyar egyház közeli és távoli erői sűrűsödnek össze benne. Ugyanakkor ez az erőközpont sokszorosan vissza is hatott környezetére, korára, a magyar történelemre. Könnyen elképzelhetjük (és a tények meg is mutatják), milyen hatással volt a magyar hivatások kivirágzására a magas példa. Ő maga is tudta: történelemalakító erők birtokában van. Azért üzenté nyugodt öntudattal királyi atyjának, mikor az szorongatott politikai helyzetében férjhez akarta adni a cseh királyhoz: leányának imádsága sokkal hatalmasabb fegyver, mint a cseh király egész hadereje. És a bibliai példabeszédet idézi neki a gyöngyről (margarita = gyöngy!), amely minden földi birtoknál értékesebb.

Melyek a lényeges vonásai ennek az életnek?

a) Hitvallás a l é l e k e l s ő b b s é g e mellett. Ezt az egyetlen „nemességét” ismeri. (Nem ma, hanem 700 évvel ezelőtt, a feudális társadalom virágkorában!) Közismert, hogy nem lehetett volna jobban megzsoromítani valamivel, mint ha királylánynak titulálták; hogy előszeretettel végezte a kolostorban a legalacsonyabb munkákat. Amikor szülei az egyik házassítási terv során a 4. parancsra hivatkoznak, ezt feleli: ami Isten akaratának ellenére van, „abban én tégedet, király, atyámnak nem vallak, sem tégedet, királyné asszony, anyámnak nem mondalak”. — De a lelkiség szuverén uralma nemcsak a külső tényezőkön győzedelmeskedik benne; önmagán is keresztütlép. Teste szinte csak arra való, hogy imádságba roskadjon és a sanyargatást tűrje. (Legendája, amely minderről tudósít, nem valami jámbor költemény, hanem a boldoggáavatási pörre szánt, eskü alatt tett tanúvallomásokat tartalmazza!) Nevelőjével, Olimpiades asszonnyal való hadakozásaiból, később szülei iránti viselkedéséből az is világos, milyen makacs és szívós akarat, az Árpádok férfias ereje élt benne. Nem lehetett könnyű ezzel az alkattal mindenre engedélyt kérni — ezt soha el nem mulasztotta volna —, minden

bántalmat jószívvel tűrni — ilyesmiben bőven volt része egyes kicsinyes vagy irigykedő társai részéről —, az egyszerű szolgálat cselekedeteiben felolvadni: egyszóval olyannak lenni, amilyennek az egyik vallomás csodálatos mondata jellemzi: „Eloszlott vala néminemű malaszt az ő orcájában és néminemű megért erkölcs az ő tekintetében”.

Ennek a feltétlen odaadásnak ereje sugárik lelkiségéből elsősorban. Margit a klasszikus-hagyományos értelemben vett misztika nagy képviselője szentjeink között. Ennek sajnos csak külső jeleiről van tudomásunk. Naplót nem vezetett, könyvet nem írt, élményeiről nem beszélt. Jellemző, hogy amikor egyszer a nővérek áhítatgyakorlataikról beszélgetnek egymás között és Margitot is megkérdezik: hogyan szokott imádkozni — ő csak hallgat és mosolyog. Nem képes szavakba foglalni Istennel való kapcsolatát és tudja, úgysem értenék meg. Csak sejtjük, hogy lelkiéletének középpontja a szenvedő Üdvözítő volt: kedves imádkozóhelye a kereszttől, mértéktelen vezekléseinek fő ideje a nagybőjt, a keresztfeszítés története már kicsi korában lelke mélyéig meghatja — és az Eucharisztia: felejtethetetlen a kép, amikor szentáldozáshoz járul nővértársai állá alá ő tartja a kendőt, csak-hogy minél tovább kísérhesse szemével az Oltáriszentséget. Ez az Istennel egyesült lélek nagy felkiáltójel volt korának — az is marad. Mert jó a világban élni, azt megszentelni és abból megszentelődni — és jó a világból kivonulni, ellene mondván „minden pompájának”. Mindakettő eleven gyakorlat volt az Egyházban mindig, és szükség van mindakettőre. A veszedelmes a harmadik — és sajnos leggyakoribb — típus: az, amelyik a világban élve kifelé sóhajtozik a világból, vagy a világból kivonulva önmagában őrizi tovább a világot. Margit odaadása jó példa mindkét félség ellen.

b) A szolgáló szeretet. Nem országos arányú alamizsnázkodásban nyilvánul ez meg, mint Erzsébetnél, Margit szegény, nincs semmije. Azt adja, ami a legtöbb és legnehezebb: önmagát. Mindazt az időt és erőt, ami a közvetlen istenszolgálat után megmarad, mások szolgálatára fordítja. Legfőbb gondja: a betegek. Ha róluk kell gondoskodni, akkor ez az órákig elragadtatásban imádkozó ember egyszerre csupa fáradhatatlan tevékenység. Víz, hús (ezt a regula csak a betegeknek engedélyez), fát cipel a betegházba, nem egyszer megcsúszik, végigvágódik terhével a síkos téli udvaron. Éjszaka is fölkeresi őket: nincs-e valamire szükségük. Ugyanilyen gyöngédséggel közeledik a lelkileg megpróbáltatához is. Különös érzéssel tudja fölfedezni, ha valamelyik nővér levert, szomorú: máris ott van mellette, meghallgatja, megvigasztalja. Nem képes elviselni, hogy a szeretetet sérelem érje. Ha megbántják, ő siet a sértő után, ő engeszteli. Túlzás? Annak is láthatjuk. De talán valami más: a szeretet egyensúlyának finom érzéke és igénye. Nem az a fontos, melyik oldalon van a túlsúly, csak az, hogy a harmónia helyreálljon. Szolidaritásérzékének elemi erejét mutatja önkéntelen felkiáltása, mikor másnak valami nagy bajáról hall: „Bárcsak rajtam esett volna meg ez!”

c) Az áldozat. Tudja és szabadon, nagylelkűen vállalja azt a hivatást, amire szülei még születése előtt szánták: engesztelő áldozatnak a nemzetért. A Nyulak szigetére is elható új meg új háborús hírek megannyi jó alkalom szándékának felszítására. Tudatos gondja és odaadása az egész Egyházra kiterjed. Milyen „modernnek” azok a szavak, amelyekkel egy ízben kitör: „Anyaszentegyház, szerelmes anyám, az ő drágalátos tagjaiban metéltetik, és ti azt kérditek, miért sírok? Nem vagyok-e hát az ő leánya? Nem szült-e engem és titeket a szent keresztségben új életre?” De legelső szívügye az ország, amelyhez természetes származás és természetfölötti hivatás köttős köteléke fűzi. Utolsó éveinek nagy diadala, amikor sikerül kibékítenie vi-szálykodó atyját és bátyját és ezzel elhárítania a fenyegető polgárháborút.

Hétszáz év távolságából tanítása változatlanul hangzik felénk: „A hazáért kinek-kinek úgy és ott lehet élnie és halnia, amint az Isten akarja és ahová Isten állítja. Nem az a lényeges, hogy milyen eszközökkel élünk, halunk, cselekszünk, Isten előtt az számít, a hazának az a lényeges, hogy odaadjuk magunkat egészen.” (Sík Sándor)

(Temel M. Amata OP életrajza nyomán)

AKIT KRISZTUS SZERETETE SORGET (TERÉZ ANYA)

Idén január 6-án osztották ki először a XXIII. János pápa alapította békedíjat. Aki kapta: „szerény és csendes szerzetesnő, de nem ismeretlen azok előtt, akik figyelemmel kísérik a szeretet merész tetteit a szegények világában. Teréz anyának hívják, a Szeretet Missziós Nővéreinek általános főnöknője. Ez az intézmény India utcáin húsz év óta csodálatos szeretetmissziót fejt ki.” Így mutatta be a Szentatya Teréz anyát a díj átadása után.

Bojaxhiu Teréz 1910-ben született a jugoszláviai Skopje-ban, albán szülők-től. Mint a „loretói nővérek” noviciája került a messze Kalkuttába. A szegények szörnyű nyomora, a maga körül látott sok szenvedés nem hagy neki nyugtot. 1946. szept. 10-én kapja a sugallatot, hogy „valamit tennie kell”. Még ebben az évben azzal a kéréssel fordul előljáróihoz és érsekéhez: enged-jék ki a szegények közé, hogy teljesen az ő szolgálatukra szentelje életét. 1948. aug. 8-án leteszi rendi ruháját és magára ölti a szárit, az indus asszo-nyok öltözetét; ma is ebben járnak „a szeretet nővérei”. A missziós orvos-nővéreknél megtanulja a legelterjedtebb indiai betegségek diagnózisát és kezelését, s karácsonykor, a szeretet ünnepén megkezdí munkáját. Dec. 28-án 21 gyerekkel iskolát nyit. Másnap már 41 jelentkezik. Lassan kibontakozik lelkében az új alapítás eszméje és szabályzata. Szent József ünnepén csatlakozik az első társ, egy bengalai lány. Nyomon követi a többi. 1950. okt. 7. a hivatalos megalakulás dátuma. Negyedik fogadalmukban a szegények gondozására és megszentelésére kötelezik el magukat, „a betegek ápolásával, a haldoklók ellátásával, az elhagyott gyermekek tanításával, a hajléktalanok

elhelyezésével". Tevékenységük színtere az utca és a nagyváros nyomortanyái. Alanya: minden szenvedő, származásra, fajra, vallásra való tekintet nélkül. Egy család felajánl az alapítónak egy házat, ebben laknak. Teréz létrehozta „a szegény haldoklók házat” egy Kali istennőnek szentelt templomban. Itt gyűjtik össze azokat, akik az éhségtől vagy betegségtől az utcán esnek össze, s több mint felét megmentik az életnek. 1955-ben követi ezt a nyomorék gyermekek intézete, majd az első „Shanti Nagar” (= a béke városa) lepratelep. A pápa 1964-es indiai útján már találkozott Teréz anyával és nekiajándékozta azt az autót, amellyel közlekedett. A nővér persze azonnal eladta a kocsit, s árát szeretetműveire fordította.

Jelenleg a nővérek magában Kalkuttában 59 intézményt tartanak fenn. 1959-től további 17 indiai városban vetették meg lábukat. 1965-től külföldre is elágaztak: 3 házuk van Venezuelában, 2 Ausztráliában, egy-egy Ceylon szigetén, Tanzániában, Ammanban, Londonban és Rómában. A tagok száma kb. 600. „Teréz anya barátai”-nak segítő társasága az egész világon támogatja munkájukat. (Egy honfitársunk külföldi útjából megmaradt utolsó 10 dollárját küldte el Rómába Teréz anya részére.) A kalkuttai egyetemisták önként segédkeznek a betegápoló nővéreknek. A kormány jutalommal tüntette ki az idegen misszionáriust. Persze minden pénz kevés . . .

Amennyire keresztény az alapítás szelleme, olyan szervesen beleilleszkedik az indiai gondolkodás nemes hagyományaiba is. India — mint ezt a „Iustitia et Pax” pápai bizottság indiai tagja, Mr. Chullikai felszólalásában kiemelte — mélységesen tiszteli az életet és az embert. A „személyi transzcendencia” szilárd tétele az indus filozófiának. De Krisztus szeretete kellett ahhoz, hogy az embernek ezt a megbecsülését tevékenyen bizonyítsa olyan körülmények között is, ahol az élet elviselhetetlennek látszik. Hogy tanúságot tegyen arról: minden ember, nyomorúságának legmélyén is, Isten képmása és testvérünk, egész szeretetünkre méltó. India népe megértette Teréz anya küldetését. Az egyik indus így fejezte ki ezt: „Krisztus jár megint a nép közt, hogy jót tegyen.”

„A jó létezik, a jó tevékeny, a jó érvényre jut: micsoda vigasz, micsoda lecke, micsoda reménység!” — ujjong felénk a nagy tanulság a Szentatya beszédéből. Teréz anya művében nyomon követhetjük a jó csodálatos ökonómiáját. Kimeríthetetlen tartalékai akkor áradnak elő az emberi szívből, amikor a személyes bátorság és áldozati szellem — Isten kegyelmével — cselekedetté válik. Lehet, hogy a szükséges eszközök teljesen hiányoznak. Akkor ez a dinamikus lendület a „semmiből” szerzi meg az eszközöket: a jóság jóságot aktivizál, a szegénység gazdagság forrása lesz, sok fáradozás és kín árán, de csodával határos eredménnyel. A szeretetművek története igazolja ezt a törvényt. A második törvény a szenvedésé. Amint a szeretet misszionáriusa folytatja munkáját, mindjobban föltáruul előtte az emberi szükség és nyomor iszonyatos kiterjedése. A közvélemény sok minden fölött tér napirendre egy kézlegyintéssel, mert „úgysem lehet segíteni”. A

szeretet e megszállottjai is érzik vállalkozásuk aránytalanságát és megrémülnek bele; de még jobban félnek attól, hogy gyáván megadják magukat az akadályok előtt. A szeretet „compassio”, rész-vét lesz bennük a szó etimológikus értelmében: közösség azokkal, akik erre a legjobban rászorulnak. Szenvednek, és a szenvedés erejében haladnak és viszik előre művüket. Így a szeretetmű konkrét értékén túl elvi jelentőségűvé válik. Kettős bizonyoságtétel lesz: fölveri a lelkiismeretet és dokumentálja, hogy a megoldás lehetséges. De csak a szeretet erejében. Tiszta, önzetlen, érdektelen, válogatást nem ismerő szeretet: ezt várják el tőlünk a rászoruló, csak ezzel lehet igazán segíteni. A szeretetnek egy-egy ilyen zsenije eszünkbe idézi Iréneusz mondását: „Minden élő ember Isten dicsősége” (Adv. haer. IV, 20, 7).

„Mindnyájan jól tennénk, ha ebből a találkozásból elmélkedési anyagot vinnénk magunkkal. Tele a lelkünk gondolkodásra készítő ösztönzésekkel. Talán nem is csak gondolkodásra, hanem cselekvésre.” (VI. Pál.)

ADOTTSÁGOK ÉS LEHETŐSÉGEK A DIAKONÁTUSSAL KAPCSOLATBAN

A diakonátus reaktiválása mindenfelé megkezdődött. Hol egy élte delén álló családapát, hol egy most nyugalmazott tisztviselőt vagy egy sekrestyést szentelnek diakonussá, megfelelő tanulmányok elvégzése után. A LUMEN GENTIUM és a DE MISSIONIBUS zsinati konstitúció végrehajtása tárgyában 1967. június 18-án kiadott SACRUM DIACONATUS ORDO kezdetű motuproprio így foglalja össze a diakonus feladatát: 1) szertartásoknál segédkezhetik, 2) keresztelhet (ünnepelesen), 3) áldoztathatja önmagát és másokat, 4) eskethet, 5) temethet, szentelményeket szolgáltathat ki, 6) felolvashatja és magyarázhatja a Szentírást, 7) vezetheti a liturgikus cselekményeket és 8) az igeliturgiát, ha nincs áldozópap, 9) irányíthatja a karitást, sőt 10) egész hitközséget is a püspök megbízásából, végül feladata 11) a világiak apostolkodását támogatni.

Az említett motuproprio az illetékes püspökkari konferenciára bízta annak eldöntését, szükséges-e a diakonátus ilyen mérvű felújítása. Igenlő határozatukhoz még az Apostoli Szentszék jóváhagyása kell. Ennek megtörténte után a helyi ordinárius feladata a jelöltek alkalmasságát megállapítani, majd felszentelni őket.

A motuproprio megkülönböztet fiatal és idős diakonust. Az előbbin nem papnövendéket ért, hanem olyat, aki ezt életpályának választotta. Életkora legalább 25 év legyen. Ezeket hároméves tanfolyamon, külön e célra létesített kollégiumban kell feladatukra előkészíteni.

Az idős diakonus legyen 35 évnél idősebb, példás életet élő, esetleg családos férfiú, átlagosnál magasabb műveltséggel. Kiképzésüket a püspöki kar írja elő. Ha házasok, jó, ha ezen feleségük is résztvesz.

Mindkét diakonátus cölibátussal jár, de a nő ember megmarad házasságában, bár új házasságot nem köthet. Az egyházmegye gondoskodik megélhetésükről, de tisztességes polgári foglalkozásnak nincs akadálya.

A diakonus állapotbeli kötelessége az Oltáriszentség és az Anyaszentegyház szolgálata. Legyen szabad minden szenvedélytől, kész minden jócselekedetre, életével adjon jó példát. A püspökkari konferencia feladata irányelveket adni számukra lelkiolvasmány és elmélkedés végzéséhez. Kíváncsú, hogy naponta járjanak szentmisére, gyakran gyónjanak és áldozzanak, végezzenek lelkiismeretvizsgálatot és tiszteljék a boldogságos Szűz Máriát. Ajánlatos, hogy mindennap mondják el a breviárium egy részét. Háromévenként végezzenek lelkigyakorlatot. Tanulmányozzák a teológiát úgy, hogy másoknak is továbbadhassák. Tiszteljék a püspököt és engedelmeskedjenek neki. Ruházatukat a püspöki kar határozza meg. (Részletesen lásd: Fischer-Kramer-Vorgimmler: Der Diakon. Freiburg i. Br. 1970.)

Az eddigi intézkedésekhez megjegyezhetünk annyit, hogy általános tetzést keltettek mindenfelé. De miután ez csak a kezdet, ma a dialógus világában szinte elvárja a törvényhozó tőlünk, hogy javaslatokat tegyünk. Ezeket így foglalhatjuk össze:

1. A diakonátus legyen e g y s é g e s. Ne legyen háromféle diakonus: papnövendék, fiatal és idős laikus. A cölibátust az áldozópap részére kellene fenntartani. A nőten diakonus legjobb belátása szerint határozza meg, hogy cölibátusban élő áldozópap akar-e lenni, vagy diakonus maradni és meg-nő-sülni.

2. A megö-zvegyedett diakonus, amennyiben a követelményeknek megfelel, legyen pappászentalhető. Az érdemes, feladatát átlagon felül teljesítő diakonus tíz évi működés után „vicearchidiaconus”, további öt év után pedig „archidiaconus” címmel legyen kitüntethető.

3. Áldozópap, aki ezen méltóságra nem alkalmas, de saját kérelmére is legyen diakonussá l e f o k o z h a t ó. Tehát „reductio ad statum diaconatus” a „reductio ad statum laicalem” (can. 211 és 2305) helyett.

Az így kiegészített diakonátus-rendszer előnye az, hogy a) könnyít a paphiányon, b) elősegíti a késői papi hivatásokat, c) közelebb hozza a laikusokat a klerikusokhoz (sokan nehezményezik a még fennálló magas válaszfalat), d) sok aposztáziát lehetne vele elkerülni, e) nem utolsó sorban: terjesztené a teológiai műveltséget ma, amikor a hitbeli tájékozatlanság oly nagyfokú.

Az ilyen nagyvonalúan kiépített diakonusi intézmény nem volna teljes, ha megfeledeznénk a nőkről, ha nem lenne szó diákonisszák-ról. Ma általános panasz, hogy a nők szerepe az Anyaszentegyházban csak harmadlagos. Változatlanul olyan, mint akkor volt, amikor az asszonyok tanulatlanok voltak és szerephez csak a családban jutottak. Ma, amikor teológiai doktorkisasszonyokkal találkozunk, amikor az életben a legtöbb téren egyen-

rangú félként állnak a férfiak mellett, sőt olykor felül is múlják őket ügyességben és pontosságban, a helyzet egészen más. Nemrégien olvashattuk, hogy betegápoló nővér beteget áldoztat (Stadt Gottes 92. évf. 8. sz.), tehát diakonisszai teendőt végez. Sőt Délamerikában egy apácafőnöknőre és egy világi hölgyre plébánia vezetését is rábízta. Igazságtalannak tartjuk ezek után kitérni a diakonissza benedikció bevezetése elől. Bevezetés? Nem! Az egyházban is megvolt.

Felvetődik a kérdés, ki lehetne a mai világban diakonissza? Szerintünk:

1) Nemcsak megfelelő tudású szerzetesnővér, hanem világi „matrona honesta” is. Bár a 451-es chalkedoni zsinaton 40 évnél idősebbekről van szó, olyanokról, akik csak egyszer mentek férjhez, de munkakörének megfelelően lehetne 40 évnél fiatalabb is, asszony, özvegy vagy leány egyaránt.

2) A diakonissza is legyen kinevezése előtt subdiakonissza és más tisztségek viselője. Csak miután megfelelt, nyerve el a diakonisszai tiszteletet.

3) Kiképzésükre vonatkozóan intézkedjék az illetékes püspöki kar. Tehát aki a helyi követelményeknek eleget tesz, az tölthesse be ezt a feladatot.

4) Lehet polgári foglalkozása. Viszont akit diakonisszai elfoglaltsága teljesen igénybevesz, arról gondoskodjék a plébánia vagy az egyházmegye.

Amennyiben a diakonissza szerzetesnővér, mindenben rendi fegyelem alatt marad. Amennyiben világban élő „matrona honesta”-ról van szó, ajánlatos, hogy egy „institutum saeculare” tagja legyen, amely a megyéspüspöknek van alárendelve.

Szerintünk a diakonusi intézmény ilyen természetű időszerűsítése nem halasztható, ha meg akarjuk kímélni az Anyaszentegyházat a további veszteségektől. A készség és érdeklődés tanújeleit mindenfelé láthatjuk, az egyetemi ifjúság körében is, akik szívesen hallgatnak teológiát kötelező előadásaikon felül. Kezdeményezni azonban a püspököknek kell (Lumen Gentium 29).

Jelenleg két unalomig ismételtetett témája van a sajtónak: a paphlány és a cölibátus. Höffner bíboros, kölni érsek kimutatta, hogy a kettő között nincs összefüggés (P. E. K. sajtóügynökség, 1969. júl. 17.). De kétségtelenül gondviselészerű lenne az így modernizált diakonusi intézmény által mindkét kérdésre kielégítő megoldást találni.

Dr. Gróh Béla

DR. PONGRÁCZ LÓRÁNT APÁTFALVI PLÉBÁNOS LELKI VÉGRENDELETE

Kedves Hívek!

Amikor 1958 októberében a plébánia vezetését átvettem, az volt az óhajom, hogy a rámbízottaknak szolgálatára legyek az üdvösség útján, és egy perccel se maradjak itt tovább, mint amíg használni tudok.

Az Úr Jézus Krisztus, Akinek annak idején fiatalon szolgálatába szegődtem és Akinek ügyét szívvel-lélekkel előmozdítani akartam, most véget vetett sáfárkodásomnak.

Életem végén még egyszer hálát adok Istennek mindenért. Főleg a létezés, a megváltás, a keresztény élet és a papi hivatás kegyelméért. Hálát adok Istennek, hogy e földön élnem és az Ő országáért dolgoznom engedett és minden méltatlanságom ellenére annyi kegyelemben és jótéteményben részesített.

Külön is megköszönöm a Szűzanyának, hogy engem, a csípőficammal született gyermeket, pártfogásába vett és az Úr Jézushoz vezetett.

Köszönöm Istennek, hogy szüleim szigorú, de szeretetteljes és gondos nevelésben részesítettek és mindig jó példát adtak. Ezzel öntudatlanul is alapját vetették későbbi papi hivatásomnak. Köszönöm, hogy jó iskolázásban részesültem és alapos tanulmányokat végezhettem a jezsuita atyáknak pécsi Pius főgimnáziumában 8 éven át, és majdnem ugyanannyi időn át az ugyancsak az ő vezetésük alatt álló innsbrucki egyetemen, majd — amikor a német nemzetiszocializmus vallásellenes vezetősége ezt megszüntette — a svájci pápai fakultáson. Többek között ennek az alapos tudományos kiképzésnek is köszönhettem, hogy Istenbe, Jézus Krisztus isteni voltába és az Egyház krisztusi küldetésébe vetett hitem soha nem rendült meg, pedig láttam nagy mozgalmakat hatalmas erővel az Egyház ellen támadni. És köszönöm Istennek azt a belátást és tapasztalatot, amire későbbi életem és papi működésem folyamán egyre jobban rájöttem: egy magatartás van, amit az embernek élete folyamán soha nem kell megbánnia, ha ti. igazán a Krisztus által kijelölt úton iparkodik járni. — Kérem is kedves Híveimet, őrizték meg mindhalálig keresztény katolikus hitüket, tartsanak ki hűségesen az Istenember, Jézus Krisztus által alapított római katolikus Anyaszentegyház és Krisztus földi helytartója, a Római Pápa mellett.

Köszönöm apátfalvai kedves Híveimnek is a személyemmel kapcsolatban megnyilvánult sok szeretetüket, bizalmukat és támogatásukat. Más vidékről, merőben más környezetből és más munkakörből kerültem ide. Talán nem feleltem meg úgy az igényeknek, ahogy kellett volna és magam is szerettem volna. De mindig a jóakarát és a kötelességteljesítés vezetett. Mindamellet, ha bárkit megbántottam vagy igazságtalanul megszorítottam volna, ezért most végórámban még egyszer nyilvánosan bocsánatot kérek; ha pedig akadt volna valaki, aki engem megbántott, annak teljes szívemből megbocsátok. — Kérem imádkozzanak értem, szegény bűnös emberért, akinek utolsó órámban egyetlen reményem és bizodalمام: Jézus Szentséges Szívének nagy irgalma és a Szűzanya pártfogása.

A halált már most — amikor e sorokat írom — elfogadom utolsó teremtményi hódolatként a legnagyobb készséggel és megadással Isten kezéből: akkor, amikor, ott, ahol és úgy, ahogy az Élet Ura, Isten Szent Főlsége

rendeli. Istenem, legyen meg mindenben a Te szent akaratod! És irgalmazz nekem a Te nagy irgalmasságod szerint!

Dícsértessék a Jézus Krisztus!

Apátfalva, 1966. április 27-én, Kaniziusz Szent Péter ünnepén.

Aranymise

Béres Gábor ny. bódvaszentandrás plébános 1970. okt. 10-én tartotta aranymiséjét. A székesfehérvári papi otthonban élő papíró csaknem húsz kötetre terjedő műben dolgozta fel a rozsnói, kassai és székesfehérvári egyházmegye nevezetesebb plébániáinak történetét. A rozsnói hitbuzgalmi lapok kedvelt írója volt. Aranymiséjét Bódvavendégiben tartotta.

Tassy Ferenc apátplébános Markazon (Heves m.) 1971. febr. 6-án mutatta be aranymiséjét. Húsz éve működik a községben. Kézvezető és szónok Mészáros Lajos érseki irodaigazgató volt. Hívei mellett több mint negyven paptestvér ünnepelte a jubilánst.

NÉHÁNY ÚJABB KÖNYV, CIKK A PAPSÁGRÓL

A zsinati végzések kommentárjai:

- II. *Vatik. Konzil. Dokumente.* Über die Ausbildung der Priester. (G. Griesl), Über Dienst und Leben der Priester (P. Rusch), Über die Hirtenaufgabe der Bischöfe (P. Nordhues). Trier 1966.
- LThK² *Das II. Vatik. Konzil* II. Herder 1967. 128-247: Dekret über die Hirtenaufgabe der Bischöfe in der Kirche (K. Mörsdorf), 250-307: Dekret über die zeitgemäße Erneuerung des Ordenslebens (Fr. Wulf), 310-355: Dekret über die Ausbildung der Priester (J. Neuner).
- III. 1968. 128-239: Dekret über Dienst und Leben der Priester (J. Lecuyer, Fr. Wulf, P. I. Cordes, M. Schmaus).
- Vatican II: Les Prêtres.* Formation, ministère et vie. (Unam Sanctam 68.) Cerf, Paris, 1968. Marty bíboros bevezetőjével a legjobb szakemberek (Congar, Colin, Denis, Lecuyer, Marcus stb.) kommentálják a papi és szerzetesi dekrétumot. — Ezt kiegészíti a G. Baraúna szerkesztette kommentárgyűjtemény az *Egyházzól* szóló zsinati konstitúcióhoz. Egyszerre jelent meg angol, francia, német, olasz, portugál és spanyol nyelven, 2 kötetben 1966.
- H. Holstein SJ, *Hiérarchie et peuple de Dieu* (Coll. „Théologie historique“ 12), Beauchesne, Paris, 1970, A Lumen Gentium II-III. fejezetét kommentálja.

Általános jellegű tanulmányok:

- R. Salaun — E. Marcus, *Qu'est-ce qu'un prêtre?* Seuil, Paris, 1966.
- J. Ratzinger, *Zur Frage nach dem Sinn des priesterlichen Dienstes.* Echter-Verlag, Würzburg, 1968. (Két előadásának szövege.)
- Schreiben der deutschen Bischöfe über das priesterliche Amt.* Eine biblisch-dogmatische Handreichung. Paulinus-Verlag, Trier, 1969.
- K. Rahner, *Einübung priesterlicher Existenz.* Herder, 1970. (A mai krízis háttere.)
- K. J. Becker SJ, *Der priesterliche Dienst II* (Quaestiones Disputatae 47). Wesen und Vollmachten des Priestertums nach dem Lehramt. Herder, 1970.
- Jean Galot SJ, *Visage nouveau du prêtre* (Coll. „Théologie et Vie“). Duculot, Gembloux — Lethielleux, Paris, 1970.
- Max Thurian, Frère de Taizé, *Sacerdoce et ministère.* Recherche oecuménique. Les Presses de Taizé, 1970.
- Concilium* 43. sz. (1969 március): „A papi szolgálat és élet a mai világban.“ Több kiváló tanulmány (Schelkle, Kasper, Hastings, Pin, Haarsma, Schuster, K. Rahner, Chenu, stb.).

L. Örsy, *Open to the Spirit: Religious Life after Vatican II*. Washington, D. C.: Corpus Books, 1968. A szerzetesélet megújulásának mind elméleti, mind gyakorlati oldalával foglalkozik. Kiaknázza a szentírási forrásokat és figyelembe vesz modern problémákat.

Papi küldetés:

A. Manaranche SJ, *Prêtres a la manière des Apôtres*. Centurion, 1967. (További bibliográfia!)

J. C. Barreau — D. Barbe, *Le prêtre dans la mission*. Seuil, 1965.

Herder-Korrespondenz, Juli 1969, 327-332: „Was wollen die Priestergruppen?“

H. U. v. Balthasar, „Der Priester im Neuen Testament“: *Geist und Leben* 1970/1, 39-45.

Papi nőtlenség:

Mgr. Ancel, *Le célibat sacerdotal*, Documentation Catholique 1966, col. 727-750.

E. Schillebeeckx, „Le célibat sacerdotal“, *Supplément à la Vie Spirituelle*, nov. 1966.

M. Oraison, *Le célibat* (aspect négatif — aspect positif). Centurion, Paris, 1966, (A pap-orvos főleg pszichológiai szempontból — a lélekelemzés módszerével — tárgyalja a kérdést, de rámutat a katolikus papok nőtlenségének „misztikus“ jelentésére, teológiai értelmére is.)

Concilium 43. sz. „Bulletin“ rovatában K. Rahner és K. Lehmann bevezetésével vita a cölibátusról.

Célibat et sexualité. Colloque du Centre catholique des médecins français (commission conjugale). Seuil, Paris, 1970. Neves szakemberek közreműködésével.

Papi lelkiség:

J. Laplace SJ, *Le Prêtre à la recherche de lui-même*. Éd. du Chalet, 1969. Ezt a kiváló könyvet 4. számunkban ismertettük (102-104).

K. Rahner, *Knechte Christi*. Meditationen zum Priestertum. Herder 1970.

H. Schuster cikke a papi lelkiségről a *Concilium* 43. számában (67-75).

J.-M. Le Blond, „Problèmes nouveaux d'obéissance et d'autorité dans l'Eglise“: *Études*, juillet-août 1966.

Lásd jelenlegi számunk ismertetéseit is!

Összeállította: Szabó Ferenc

Bibliographia Internationalis Spiritualis. A Pontificio Instituto Spiritualitatis O. C. D. edita. 1 (1966). Ancora, Milano, 1969. 300 o.

Nagy és hűzágpótló munkára vállalkozott négy spanyol kármelita — számos rendtárs közreműködésével — a római „Teresianum“-ban. Mint az ötnyelvű előszó elmondja, lelkiségi bibliográfiák eddig csak egy-egy nemzet nyelvén jelentek meg. Ők most meg akarják kísérelni, hogy évenként összefoglalást tegyenek közzé a főbb nyugati nyelveken megjelent művekről. Elsőnek az 1966-os évet dolgozták fel.

A bibliográfia felosztása tematikus, ezen belül az egyes szerzőket betűrendben sorolja fel. Vezérnyelve a latin. Nemkatolikus szerzőket is említ (sajnos elenyészően csekély számban). Folyamatos sorszámozással 3732 mű (könyv, folyóiratcikk) szerepel, 8 fejezetben: forrásmunkák — itt hasznos a főbb lelkiségi folyóiratok felsoro-

lása —, biblikus lelkiség, lelkiségi teológia, liturgikus lelkiség, lelkiélet, a lelkiség története, művészetek és lelkiség, lelkiség és rokontudományok. A szerzők névmutatója zárja a kötetet. Eszerint a „legszorgalmasabb” szerző 1966-ban VI. Pál pápa volt, aki 46 címmel szerepel — ezek főként az AAS-ben megjelent allocutók —, utána Karl Rahner következik 36 művel, a fordításokat is beleértve. Ezt a „rekordot” senki más nem közelíti meg. Érdekes az is, hogy a 66-os év egyik nagy „sztárja” még mindig — Kis Teréz. 50 munka foglalkozik vele. Teilhard de Chardin-ról könyvünk 24 munkát említ; Polgár László S. J. bibliográfiájában viszont (AHSI 35/1966) kerekén 60 publikációt találunk 1966-os évszámmal!

Az összeállítás célja: áttekinthető segédkönyvet adni a valamilyen témát feldolgozó szerzők kezébe. Erre igen jó is. Nem-szakember számára kevésbé hasznos: ahhoz egy-egy eligazító mondat is kellene az egyes művek után, ez viszont kétszeresére növelné a terjedelmet és sokszorosára a kiadók felelősségét. Szakszerűség szempontjából is akadnak kisebb hiányosságok: nem jelzik következetesen, ha fordításról van szó, seholsem sikerült kiadásjelző számocskákat fölfedeznünk (azt jelenti ez, hogy csak újonnan megjelent műveket vettek föl?), bosszantók az elég gyakori sajtóhibák, sőt még olyan cím is akad, amely után minden közelebbi utalás hiányzik. Persze a bibliográfia a világ leghálátlanabb tudománya: a mögötte lévő rengeteg fáradságot csak szakember tudja méltányolni, a hibák viszont hamar kiugranak. Egyet azonban föltétlenül kíváncsún tartanánk: a közreműködők tervszerű, mindenirányú kibővítését a jövőben. Mert ha azt látjuk, hogy a papságról és a laikátusról kiadott összes művek száma sem éri utol a szerzetesekkel foglalkozókat, akkor ez nyilván nem a való helyzetet, hanem az összeállítók tájékozottságát tükrözi. Az sem valószínű, hogy míg Pazzi M. Magdolnáról 15 mű jelent meg, addig pl. Kalazanci Sz. Józsefről csak egyetlenegy — az is japánul!

Reméljük, az úttörő vállalkozás bővített és tovább tökéletesített formában folytatódik, az irodalmi dzsungelben bolyongók örömére.

S. M.

KRISZTUS PAPJA TEGNAP, MA, HOLNAP gyűjtőcímmel, „rekollektációs elmélkedések és olvasmányok” alcímmel egy kötetben jelent meg Gaston Courtois: Kettő a Mesterrel c. elmélkedési könyve valamint Georges Michonneau és Francois Varillon: A nagy lehetőség c. könyve, amely a prédikáció gyakorlati kérdéseivel foglalkozik. Az Opus Mystici Corporis kiadásában (1969 Bécs) megjelent szép kötet első részét Dr Rimmler Iván, második részét pedig Walter József fordította. G. Courtois elmélkedéseihez Dr László István eisenstadti megyéspüspök írt ajánló sorokat. Ez az ajánlás a Zsinatra hivatkozik, amely arra buzdította a papokat, hogy kezdjenek párbeszédet a modern világgal és egyszersmind — éppen e lekipásztori cél érdekében — törekedjenek az életszentségre, vagyis az Istenlennel folytatassanak benső párbeszédet: csakis az imádság által lehetnek alkalmas eszközök Isten kezében, csakis a belső élet elmélyítésével lesz termékeny apostoli tevékenységük. Gaston Courtois műve a háború utáni francia papságnak két évtizeden át volt lelki tápláléka. Annakidején még Suhard bíboros írta: „Mint tevékenyen élő pap fordult On a tevékenyen élő papokhoz, rendelkezésükre bocsátotta gazdag tapasztalatait, azoknak a rekollektációknak eredményeit, amelyeket oly sok egyházmegyében tartott, és tudásának a lényegét. Munkájának egyik eredeti jellemvonása, hogy az emberi kultúrát természetfölötti szemlélettel elegyíti, és elmélkedéseit jól kiválasztott, korszerű idézetekkel teszi élénkebbé” (9-10. lap). — Courtois könyvében mindig egy-egy elmélkedés mélyíti el a témát (csend, imádság, alázatosság, közösségi szellem stb.), és pedig bőven idézve a szentírást meg az évezredek keresztény lelki irodalmát; utána az „Urunk szavai” c. párbeszéd segíti a személyes imát; majd a lelkiismeretvizsgálathoz és a gyakorlati elhatározásokhoz kapunk szempontokat; ezt követi az „Olvasmányok” c. rész (neves lelki írók, keresztény gondolkodók írásai-ból szemelvények), végül az egész fejezetet összefoglaló „Imádság” zárja le az

elméledést-szemlélődést. A magyar papság nagy lelki hasznot meríthet ezekből az elméledésekkel rekolléciók, lelkigyakorlatok alkalmával. De szerzetesnők, sőt világjak is használhatják lelki olvasmányul vagy elméledési könyvül. Igaz, az utóbbi húsz-harminc év során több olyan új, sürgető probléma merült fel a papi és a szerzetesi élet területén, amelyeket Courtois könyve kifejezetten nem érint; mégis — mivel a mai papi és szerzetesi élet válságának gyökere éppen a hit és a belső élet megfoghatóságában keresendő —, Courtois könyve ma is aktuális: a legszükségesebbre hívja fel a figyelmet.

G. Michonneau és F. Varillon SJ gondolatai az igehirdetésről szintén nagy segítséget nyújtanak a lelkészkezdő papságnak. Michonneau plébános, Párizs külvárosának lelképásztora inkább gyakorlati tapasztalatait összegezi és az életből vett példákkal illusztrálja a prédikáció (különösképpen a népi környezetben végzett igehirdetés) problémáit. P. Varillon jezsuita atya pedig — a francia értelmiségiek, egyetemisták ismert lelkésze — az igehirdetés alapvető elméleti szempontjait (pszichológiai, szociológiai, irodalmi és teológiai tényezőit) foglalja össze. P. Varillon könyveiben (különösen „*Éléments de doctrine chrétienne*” c., olcsó zsebkiadásban is megjelent kétkötetes munkájában) a keresztény tanítást népszerűsítette: a mai értelmiségieknek közérthető (nem szakteológiai) nyelven adta elő a teológiát, anélkül, hogy a felületes „*haute-vulgarisation*” pontatlanságaiba tévedt volna. — Michonneau és Varillon közösen kiadott könyve (*Propos sur la prédication*) magyar fordításához írt előszavában ezeket emeli ki a bécsi Kiadó: „Nem rendszert akar nyújtani e mű, — hanem indításokat. Nem elméletből, hanem gyakorlatból. Bármennyire különböző is a két írás: a lényegi mondanivalóban megegyeznek. Szuggesztív erővel szól belőlük a meggyőződés, hogy mily nagy lehetőség rejlik az igehirdetésben; — egyaránt sürgetik a hallgatók igényeihez való gondos alkalmazkodás szükségességét; mindegyiküknél arany fonálként húzódik végig az eléggé sohasem hangzatható gondolat: elsősorban Jézus Krisztust hirdessük, kizárólag az Ő szölvői legyünk!”.

Szabó Ferenc

Ferdinand Klostermann: *A holnap papja.* (Priester für morgen.) Tyrolia 1970. 620 o.

Klostermann professzor legújabb könyve saját megjegyzése szerint 1967 óta készen állott. Bár iparkodott az újabban megjelent irodalmat, az újabb szempontokat, megállapításokat, kísérleteket figyelemmel kísérni és hasznosítani, éppen az események és az egyházi újítások gyors üteme miatt már nem egészen új.

Mit jelent papnak lenni ma és holnap, mi a pap szerepe az Egyházban és a társadalomban: ez a könyv főproblémája.

A könyv első része helyzetképet akar adni. Az európai kép elég teljes — és lehanglelő —, de „a világ többi része” rövid nyolc oldalt kap. Hiába, még mindig kísért bennünket Belloc felfogása: „A hit Európa és Európa a hit.” Kár, hogy a sötét helyzetképet nem derítette fel egy kissé a horvát helyzet fölemlítésével. Keletről is több adatot reméltünk. Hiányzik Kanada, Ausztrália és az Egyesült Államok igen jelentős katolikus kisebbségének, az ottani kérdéseknek az ismertetése.

Az ötödik és hatodik rész (E és F) a könyv terjedelmét, súlyát és árát lényegesen növelte, de mondanivalójához nem ad lényeges többletet. Az E pont közel száz oldalon nem más, mint a Zsinat egyik legrövidebb dokumentumának, a papnevelésről szólóknak a parafrázisa. Legértékesebb itt „A gyakorlati teológia körvonalai” c. zárórész.

A hatodik rész (F) lényegében dokumentáció. A római, az osztrák, a holland és a német próbálkozások felsorolása, néhol még a heti órend közzétele is. Az az ember benyomása, hogy hallgatói (akiknek különben ajánlotta is a könyvet) szemináriumok keretében összehordták az elérhető anyagot és a könyvhöz csatolták zárófejezetként. De itt is alig található beszámoló az Európán kívüli kísérletekről. Három

pontban az evangélikus tanügyi reform kérdését, néhány nagyobbíró katolikus intézmény ismertetését és három fontos konferencia eredményét kapjuk. Legtanulságosabb ezek közt a paraguayi missziós szemináriumról között beszámoló.

A könyv lényeges mondanivalója, legértékesebb része a 2. és 3. részben található. A második rész (B) a kinyilatkoztatás alapján megrajzolja az újszövetségi papság képét. A kinyilatkoztatás és a történelem fényénél Klostermann az „előljáró szolgálat” (Vorsteddienst, Vorsteherung), szerepében látja az újszövetségi hivatás lényegét. Itteni megállapításai, a kinyilatkoztatás adatainak feldolgozása, bátor tervei további viták, próbálkozások és reális fejlődés tényezői lehetnek és minden bizonnyal lesznek is.

Amit a 3. részben (C) a pap egyéniségéről és a papképzés, azaz az újszövetségi előljáró formálásáról ír, az a könyv legsikerültebb része. Ha ezt a két fejezetet egy rövid bevezető és helyzetkép festő fejezet előrebocsátásával és zárószóként a különböző kísérletekre való utalással egy kisebb terjedelmű, tehát nem elriasztó arányú és árú könyvben adta volna közre, a könyv hatása sokkal szélesebbkörű lenne. Hiszen ezek a megállapításai nemcsak a szakemberek: szemináriumi tanárok és nevelők, püspökök és szakteológusok számára hasznosak, de minden pap, papnövendék, az Egyház égető kérdései iránt őszinte lélekkel érdeklődő világi, a dialógust építő szándékkal kereső keresztény és kívülről igazi javát is szolgálják. Van-e a világ számára fontosabb kérdés ma, mint az Egyház (a Lumen Gentium) alakulása, fejlődése a modern korban? Ebben pedig elsődleges kérdés a pap képe és szerepe az Egyház életében.

Amit a szerző az egyházi tisztségek viselőinek választásáról ír, pápától le a plébánosig (210-11.), mind megszívlelendő. De érdemes lenne ökumenikus szellemben kikérni protestáns testvéreink őszinte véleményét: hogyan vált be gyakorlatban ez náluk.

Bizonyára csak nyomdatechnikai hiba a 35. oldal 20. jegyzetében a sok számbeli tévedés (144, ill. 152 millió lengyel, szemben 17 ill. 18 millió európai oroszsal, Magyarországon 17, ill. 18 millió lakosa, stb.).

Békési István

J. Auricchio: A teológia jövője. (The Future of Theology.) Paulin Fathers, Derby, New York (and State Island), 1970. 486 o.

Az olasz származású paulinus atya már 15 éves kora óta Amerikában él. Jól ismeri mind az európai, mind az amerikai teológiaoktatás problémáit. Könyvének első 9 fejezete tulajdonképpen bevezetés a tizedikben megtett javaslatához: hatéves teológiai tanfolyam bevezetését ajánlja az amerikai szemináriumokban az eddigi hároméves filozófiai kurzus és négyéves teológiai tanulmányok helyett. Abból az előfeltevésből indul ki, hogy azok, akik felelősek a jövő katolikus papjainak képzéséért, tanulhatnak a teológia történetéből, főleg a legutóbbi évszázadban mutatkozó mozgalmakból. Ezért tárgyalja részletesebben ezeket, kezdve XIII. Leó ismert reformtörekvéséről (Aeterni Patris, 1879), amely sürgette a visszatérést Aquinói Szent Tamás szelleméhez. A 19. sz. hittudománya ui. megrekedt a „kartézianus skolaszticizmus”-ban: fogalmakon, definíciókon, nyargalt és száraz szillogizmusokba foglalta az evangélium élő igazságait, ráadásul egy holt nyelven, kiszárítva így a papnövendékek szívére az evangélium meleg, éltető igazságaival szemben. A visszahatás a modernizmusban jelentkezett. Bizonyos, hogy rajtuk keresztül a racionalista gondolkodás próbált betörni a katolikus teológiába, de voltak jogos törekvések is, amelyek csak a II. vatikáni zsinattal kerültek ismét napirendre. Így pl. jogos volt az panaszkodás, hogy a teológiai oktatás hibája volt az „absztrakt intellektualizmus”, elvont „elméletieskedés”: ugyanezt állapítja meg P. Auricchio is.

Mivel a teológia jövője egyben az Egyház jövője is — mondja a szerző —, azért ma az a fő kérdés: hogyan kell a jövőben a teológia tudományát művelni, hogy egy

hitelesebb, életerős, viruló kereszténység táplálója legyen. A válasz: legyen „karizmatikus” és „kérügmátikus”, azaz a lelkiélet fejlesztője és apostoli, igehirdető jellegű is. Ismertetve a két fő irányzat képviselőit — egyfelől Casel, Adam, Mersch, másfelől Jungmann, Lackner, Hugo Rahner — a teológusban „égi igazságot hirdető angyalt” szeretne látni, aki azonban ismeri a mai embert és problémáit, a fejlődés során előállott újabb intellektuális és erkölcsi igényeit, és az evangélium boldogító igazságait korszerű, tudományos felkészültséggel tudja képviselni.

Módszer tekintetében a francia teológusok (Garrigou-Lagrange, Daniélou, De Lubac) történeti módszerét ajánlja. Ez inkább történelmileg, a fejlődés vonalát kutatva iparkodik megközelíteni a kinyilatkoztatott igazságokat. Már az ifjú teológusokban fel kell ébreszteni a kritikus — nem „kritizáló” — szellemet, tudatosítani kell bennük, hogy a keresztény hit „hermeneutikus esemény”, „elrejtett kincs”: kutatás által találhatjuk meg és tehetjük igazán magunkévá: „Keressétek az Isten országát...”

Amerikai kritikusai kifogásolják, hogy Auricchio kicsit kevésre becsüli a filozófia fontosságát, s nem elég világos, mit ért történelmi módszeren. Csupán az első évben juttat szerepet a logikának és ismeretelméletnek. A harmadik évtől kezdve viszont állandóan szerepel tantervében a filozófia története, hogy a teológus megismerje a múlt és jelen főbb filozófiai irányzatait: így tud majd dialógusba lépni a nem-keresztény világgal, s így tudja majd modern nyelvre is lefordítani az isteni üzenetet.

Mert ez „a teológia jövője” és állandó megújulásának értelme: minden korszak számára a saját nyelvén, tehát a maga értelmi és erkölcsi színvonalán érthetővé és elfogadhatóvá tenni az örök isteni igazságokat.

P. Auricchio könyve élvezetes, „olvasmányos” mű, világiaknak is. Világos stílusban, áttekinthetően foglalja össze a tekintélyes anyagot és az érdeklődés fölkeltesével további tájékozódásra készíti.

Dr. Miskolczy Kálmán

Peter Israel: Mit vár az Egyház a világi intézményektől? (Was erwartet die Kirche von den Säkularinstituten?) Freising, Kyrios 1969. 39 o.

A kicsiny, de tartalmas füzet két részből áll. A bevezető tanulmányt Jean Beyer SJ, a kérdés kitűnő szakértője írta. Ezt követi Peter Israel Würzburgban tartott előadásának szövege.

P. Beyer a világi intézmény fogalmának és fajainak tisztázása után azzal az érdekes fejlődéssel foglalkozik, amin teológiai felfogásunk ezen a téren az utóbbi időben átment. A lényeg változatlanul: odaadás Istennek és az embereknek az evangéliumi tanácsok gyakorlásával a világban és a világ eszközeivel. Míg azonban kezdetben a hangsúly inkább a tanácsok gyakorlásán és az Istennek való odaadáson volt, és így sokszor talán túlságosan a szerzetesi lelkiség „ármányában” maradtak ezek az intézmények, addig a Zsinat a világi jelleget és eszközöket emelte ki elsősorban. Ez az életmód erős egyéniséget követel meg. Olyan embereket, akik a világban egyedül élve, a mindennapi életben, egyszerű és diszkrét stílusban képesek követni az evangéliumi tanácsokat és sugározni Krisztus szellemét. Apostoli munkájuk is elsősorban a jelenlét (gyertya), az áthatás (só, kovász) formájában történik, úgy, ahogyan a Zsinat a laikusoktól kívánja. Diszkrét magatartásuk a földbe hulló mag halálára, vagy ha úgy tetszik, Jézus názáreti életére emlékeztet. Isten is elfátyolozza titkait, hogy jobban tudjon közeledni hozzánk.

Az intézmények skálája nagyon széles. Kezdvé olyanokon, amelyek szorosabban kapcsolódnak egy-egy szerzet sajátos lelkiségéhez (de semmiképpen sem szervezetéhez vagy életformáihoz: ez lényegük ellen való lenne!), egészen olyanokig, amelyek még kánoni approbációval sem akarják megkötni tagjaikat, vagy saját előjáróság helyett egyszerűen a püspök rendelkezésére bocsátják magukat (tehát a szó kánoni értelmében már nem is „világi intézmények”). További kisugárzási körük azok a pártoló tagok, akik a tanácsok szellemében élnek, de erre kifejezett ígéretet nem tesz-

nek. Így világossá válik ennek az életformának informatív jellege: a tanácsok szellemében folytatott élet és a szeretet odaadása sajátos körülményei között mindenkinek feladata. Különböző ez az annyira korszerű életforma nem mai keletű: már Merici Angélánál megvan a francia forradalom idején, és Sz. Vince Irgalmas nővéreinek életmódja is sokat hordoz belőle.

Peter Israel a Zsinat alapján (Perf. Caritatis 11) mondhatni lelkiismeretvizsgálati anyagot tár a világi intézmények elé. A hangsúly egyrészt az intézmények valóban világi jellegén és formáján, másrészt az életmódjukhoz szükséges sokoldalú kiképzés szükségességén van. Szervezetben, szabályzatban, képzésben, és a tagok életmódjában egyaránt a „világi” jellegnek kell érvényre jutnia. A tagok éppúgy munkájuk után élnek, mint bárki más, de a társadalmi, kulturális, tudományos, stb. életben is éppúgy osztozniuk kell, emberi adottságaik teljes mértékű érvényesítésével. Lelkiségük is a Zsinat által körvonalazott laikus lelakiség legyen. (Nehézség persze az, hogy ez még elméletileg nincs eléggé kidolgozva.) Ha valami megkülönbözteti őket környezetüktől, az legfőképpen „több fény a szemükben, több mosoly az ajkukon, több kedvesség magatartásukban, több finomság jószágukban, több diszkréció az áldozatban, odaadásban, önfeladásban. Így gyakorolnak igazi vonzórót a körülöttük élőkre.” (XII. Pius, 1948.) Mély személyes kereszténység, szeretetreméltó jószág, hivatásbeli derekasság, érzék a kor problémái iránt, együttműködés minden jóban: ez a leghitelesebb tanúságtétel ma a kereszténység mellett, amely példát ad arra, hogy a világban is lehetséges magasszintű keresztény élet, s egyben a világnak körülötte lévő darabkáját beemeli a kereszténységbe.

Mindehhez alapos vallási (esetleg teológiai) és apostoli (elméleti és gyakorlati) kiképzés szükséges. Alapvető a biblikus és a liturgikus képzés. Jól meg kell ismerni a mai ember problémáit és el kell sajátítani az érintkezés művészetét. Az alaphang: szeretni Istent és Benne a világot. Mindez átlagon felüli szellemi-lelki éberséget és tanulmányosságot kíván meg, és sok rugalmasságot. Az alakulás és alkalmazkodás munkája egy életen át tart. Mindig nyitottnak kell maradni Istennek a körülmények alakulásában megnyilvánuló szándékai iránt.

S. M.

Hans Bemann (kiadó): *Der klerikale Witz*. Walter-Verlag, Olten/Freiburg i. Br. 1970. 256 o.

Ízlésesen kiállított gyűjtemény, bőven tarkítva rajzokkal Dietmar Schubertnek, a „Publik” karikaturistájának tollából. Nem annyira illusztrációk ezek, inkább önálló életet élnek.

Az egyes fejezetek részint az egyházi hierarchia ranglétrája szerint, részint tematikus csoportosításban hozzák az anyagot. A tanulmányok is beillő bevezetésben (szerzője Friedrich Heer) a vicc lélektani és társadalmi hátteréről van szó. A klerikális vicc „kortársi kommentár az Egyház vízállásához”, „egyfajta ellentét: ki tudja teológiájához és egyházfogalmához”. A szabad ember ismertetőjele: ki tudja nevetni önmagát. A gyűjtemény célja: „hozzájárulás ahhoz, hogy az Egyház kiszabaduljon a saját hibája okozta éretlenségből”. Hogy ezt elérje, lassan, kritikusan, önkritikusan kell olvasni.

Kétségtelen, hogy a bevezetés is, a könyv maga is „cum grano salis” olvasandó. De szívesen elfogadjuk, hogy a tréfák mögött a hit magatartása rejlik, különben az eredmény sokszor nem vicces, hanem tragikus lenne. „A klerikális vicc a maga „nem”-ével egy nagy „igen”-ért küzd: az egészséges, sértetlen egyház helyreállításáért, az evangéliummal való konfrontálásáért.”

Az alábbiakban egy kis csokrot nyújtunk át olvasóinknak a könyv java anyagából.

— Látogatásakor a püspök megnézi a plébánia pincéjét is. Megütközve konstataálja, hogy egy csomó üres borosüveg van ott halomba rakva. „Nagyon sok halott fekszik itt!” — mondja a plébánosnak. — „Ne aggódjék Kegyelemesség — feleli az —, egyik sem halt meg lelkesi támogatás nélkül.”

— „A mi plébánosunk hasonlít a Jóistenhez — mondja egy templomlátogató. — Vasárnap felfoghatatlan, hétközben pedig láthatatlan.”

— Egy misszionárius vándorol előre az afrikai sivatagban. Egyszerre két éhes oroszlán ugrik elő és rohan feléje. A misszionárius behúnyja a szemét, összekulcsolja a kezét és így imádkozik: „Édes Istenem, add, hogy ezek az oroszlánok jámbor keresztényekké váljanak!”

Mikor megint kinyitja a szemét, mind a két oroszlán ott térdel előtte a homokban, összetették a mancsukat és imádkoznak: „Jöjj el Jézus, légy vendégünk, áldd meg amit adtál nekünk!”

— A plébános lelkére beszél egy megkínzott családapának. „Ön könnyen beszél — mondja az végül —, de várjon csak: a következő zsinat után Önnek is meg kell házasodnia.” — „Meg lehet — az még hagyján, feleli a plébános. — De meg kell — az már keserves lennel!”

— Egy zsinatelőtti plébános zsinatutáni gyónása:

Még mindig hittem a régi dogmákban. — Nem bántam meg eléggé eddigi hitemet. — Imádkoztam az Űrangyalát és a rózsafüzért. — A szentmisét áldozatként ünnepelem és többször benső tetszéssel latinul mondtam egy mellékoltárnál. — Többször elmulasztottam a konstruktív engedelmesség tanusítását. — Nyilvánosság előtt papi ruhát viseltem. — Egyszer ellentmondtam a káplánomnak, néhány laikusnak többször is.

— „A keresztények egysége egyre jobban halad — jelenti egy angol baptista. — Eddig a falumban volt egy metodista és egy baptista egyházközség. De az egység szele lengedezni kezdett, és összeolvadtak.”

„Akkor hát most csak egy egyházközség van?”

„Szó sincs róla! Három: az egyesült, meg a két másik.”

— Egy hölgy bemegy a könyvkereskedésbe: „Szeretnék egy betegnek való könyvet.” — „Valami vallásosat?” — „Nem — már jobban van.”

— Egy feketébőrű amerikai polgár jelent meg a menny kapujánál. Kopogott és az ajtót nyitó Szent Péternek kijelentette: „Nagyon kiérdemeltem a mennyet. A nevem John Smith. Alabama államban laktam és olyasmit csináltam ott, amihez kell egy adag bátorság: Szerettem egy fehér asszonyt. Ő is szeretett, és feleségül vettem.” Péter csodálkozásában fűttenyent: „És ezt Alabamában tetted?” — „Igen.” — „És mikor volt ez?” — A férfi a karórájára pillantott: „Pontosan tíz perce.”

R.

Pázmány születésének 400. évfordulójára megjelent

Öry Miklós: Pázmány Péter tanulmányi évei.

Kiadóhivatalunkban is kapható. Ára Európában 2,50 dollár.

HALOTTAINK

Keserű Szilárd Ignác jászóvári premontrei kanonok nov. 1-én Pannonhalmán (78, 61, 56)

Kurcz Imre vaskeresztesi plébános Szombathelyen (72, 47)

Babos Dezső gyémántmisés piarista nov. 20-án. Rákoskeresztúron temették (87, 72, 64)

Mándoki Ernő piarista, debreceni segédlelkész, nov. 21-én. Udvardy József püspök temette Budapesten (52, 33)

Karácsonyi Sándor Aladár ferences, teol. tanár nov. 23-án Esztergomban (74, 58, 52)

Czibik József volt vászolyi plébános. Vászolyon temették (56)

Halápi József volt bárándi plébános. Berettyóújfaluban temették (70, 48)

Schmidt Mihály piarista, érd. házfőnök és gimn. igazgató nov. 30-án (78, 62, 55)

Papp István ny. tamási plébános dec. 3-án (79, 56)

Abel Adám Bregenz-Riedenburg-i zárdalelkész dec. 3-án. Kalocsai egyházmegye, dernyei plébános volt. A Bregenz-Vorkloster-i temetőbe temették Subik Károly prelátus mellé (76)

Presinszky Ferenc királyrévi plébános dec. 6-án (63, 37)

Erőss József piarista, felsődabasi adminisztrátor dec. 11-én. Kecskeméten temették (62, 47, 38)

Tarján Imre kishegyesi (Mali Idos, Bácska) esperes dec. 14-én (58, 35)

Czilli István püspöki tanácsos, békésszentandrási plébános dec. 20-án (55, 29)

Bárdos József Gyula ciszterci tanár dec. 26-án Pannonhalmán (94, 75, 68)

Solymár István pápai kamarás Székesfehérvárott a papi otthonban. Szentjakabfán temették (66)

Dukay Károly érseki tanácsos, miskei plébános Kalocsán (63, 39)

Molnár József tb. esperes, kocsolai plébános

Endrődy Dénes ny. csanádi megyés áldozópap Székesfehérvárott (87)

Jenáki Ferenc pápai prelátus, volt gyulafehérvári gimn. tanár Marosszentgyörgyön jan. 1-én (86)

Pethő János Lénárd ferences Szombathelyen, jan. 3-án (88, 72, 66)

Szász László szerencsi esperesplébános Szerencsen jan. 4-én (67, 44)

Dr. Somogyi Antal, a győri székeskáptalan nagyprépostja, egyet. magántanár, a jeles művészettörténész, jan. 5-én Győrött (79, 55)

Szász Alfréd Mihály ciszterci tanár Pannonhalmán jan. 7-én (85, 67, 60)

Görög Péter tb. g. kat. esperes, ny. biri plébános Debrecenben

Németh Jenő h. esperes, a soproni Isteni Megváltóról nevezett lelkészség lelkésze. Sopronba temették (67, 44)

Heck Imre München Hasenbergi-i kisegítő plébános, kalocsai megyés, jan. 7-én Münchenben (70, 48)

Lancz Kálmán tb. kanonok, teol. tanár jan. 11-én Egerben (62, 35)

Dr. Molnár Rajmund Sándor ciszterci apát jan. 11-én Spring Bank-ban (USA) (63, 46, 39)

Körmendi László tb. kanonok, tápiószentkereszturi plébános Szombathelyen jan. 29-én (76, 53)

Vass János püspöki tanácsos, ny. hitoktató jan. 30-án Zircen (69, 46)

Nagy István, a budapesti Jó Pásztor egyházközség lelkésze, jan. 28-án Ludányhalászában

Juhász Antal zselici esperesplébános febr. 5-én. Baján temették (61, 31)

Toldy Antal ny. kunágotai plébános febr. 7-én Mindszenten (66)

Fitz István tb. kanonok febr. 15-én. Újhartyánban temették (87, 64)

Mészáros Ernő ny. plébános. Bálványoson temették

Pallos Antal nagydémi plébános Nagydémen febr. 12-én (69)

Perjés Béla püspöki tanácsos, budakeszi plébános Székesfehérvárott (53, 30)

Szepesi Sándor ny. plébános Székesfehérvárott. Ludason temették. (59)

Vizy László prépostkanonok Budapesten. Egerben temették. (79)

Bán János, a győri székeskáptalan örkanonokja, febr. 19-én. Sopronban temették (84, 61)

Kiss Márton piarista febr. 20-án. Szegeden temették. (80, 62, 55)

Borbás Pál pápai kamarás, c. prépost, békéscsabai esperesplébános márc. 3-án. Szolnokon temették (78, 55)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

KOSZTER ATYA
(1897 — 1970)

A mi életünkben Ő csak Koszter atya volt! Neve összeforrt a magyar ifjúság életének fél századával. Sohasem szerette, ha írtak róla, de most, hogy eltávozott közülünk, talán nem haragszik meg, ha pár mondatban megemlékezünk róla.

A kalocsai gimnázium és kisseminárium, majd a bécsi egyetem és a Pázmáneum formálta Koszterszitz József emberi és papi arculatát. A fiatal jánoshalmi káplán már a gyerekek barátja volt első állomásának első napjától kezdve. Két év múlva Shvoy püspök atya, az akkori plébános hívta meg a Regnumba. A híres „nagyok”: Shvoy, Witz, Bárdos, Halász, Jandik atya mellett a fiatal Koszter atya hamar beírta nevét a diákok szívébe. Sok ifjúsági könyvet írt: Lurkó, Fulgur, Iluska, Csibészklub, Quid- quid latet — ezek lelkes olvasókra találtak a diákok körében. A Zászlónk, a Magyar Cserkész munkatársa, majd főszerkesztője. Nemsokára a pesti Szent Imre kollégium rektora lett. Itt írta meg a Kamaszokat, a Nos rektort és a Lépcsőimát. Ez utóbbi volt utolsó napvilágot látott könyve. A második világháború után hazatérve Kalocsára, egészen a kispapnevelés lett a feladata. Mint kanonok, bácsi főesperes és penitenciárius az érseki palotában élte le élete utolsó 23 évét. Csendben, halkan, könyveinek és emlékeinek élve. De itt is Koszter atya maradt! A két szoba ezernyi emléke között jóságos, öreg remeteként osztogatta a kalocsai kisfiúknak élete, lelke kincseit. Itt látogattam meg évente egyszer én is. 1963 őszén már csak szobájában tudott járni. Többszörös trombózis miatt orvosa nem engedte mozogni. Két évre rá mégis útrakelt még egyszer Budapestre, ahol hűgát látogatta meg, s utána Shvoy atyát is, Fehérvárott. Mester és tanítvány utolsó találkozása volt ez. Aztán egymást átölve elváltak, hogy már csak a mennyei házában találkozzanak újra.

Két évvel ezelőtt láttam utoljára. Kalocsán jártam ismét nála. Minden érdekelt. Nagy karosszékében ülve komoly szemekkel hallgatta a mai papi élet küzdelmeit, az ifjúsággal való foglalkozás problémáit. És mindenre tudott tanácsot adni, — mert ott a két szobába zárva is együtt élt a fiatalokkal!

Eveken át türelemmel viselte súlyos betegségét. Utolsó perzig reménykedve készült 1970. júl. 11-én esedékes aranymiséjére. „Isten kifürkészhetetlen akaratá azonban másképpen határozott. Magához hívta ünnepelni hűségét papját” — írja megemlékezésében püspöke, Ijjas József érsek, aki maga is keze alatt dolgozott.

És hogy elfáradva, csendben itthagytott minket, róla emlékezve szeretettel emlegetjük nevét. Tudjuk, itt jár közöttünk! Aki értünk élt, most értünk imádkozik!

K. Gy.

KERKAI JENŐ SJ
(1904 — 1970)

A zalamegyei Kerka patak partján álló malom molnármesterének fia, akit szülei olyan nehezen akartak elengedni a Jézustársaságba (először csak mint bennlakó növendék tanuló az innsbrucki Canisianumban), immár a történelemé. Életének lényegét három képbe sűrítve szeretnénk megéreztetni.

Az első: a magyar falu nagy misszionáriusa, a 40-es évek elején. Néhány adat Molnár Frigyes könyvéből (A magyar katolicizmus a magyar életért. Bp. 1942.): 1942 végéig a magyar falvak 47 o/o-a csatlakozott a KALOT-mozgalomhoz, 54 000 taggal. Ujsguk, a 2 filléres Dolgozó Ifjúság, 40 000 példányban, a Magyar Vetés c. hetilap 50 000 példányban jelenik meg. Műsorközpontjuk 1500 községnek szolgáltatja az igazi népi anyagot, versben, zenében, táncban, játékokban. A népi tánc művelésére külön művészosztályt, az irodalom terjesztésére könyvosztályt, az izlés képzsére képző-művészeti osztályt, ennek keretében faragóiskolát alakít. 15 népfőiskolán tanulnak tovább a földművescsaládok fiai, — Jánosiban telepes főiskolán sajátítják el a telepes

gazdálkodást. 1942-ben 400 holdon létrejön az első szövetkezeti munkaközösség. Gazdasági szövetkezet is alakul textil-anyagok közvetítésére.

Hallatlan sikereinek titka kettős. Az egyik törhetetlen, lelkes hite az emberben — nemcsak úgy általában, hanem annak a társadalmi osztálynak fiában, akik közül származik, s akiket abban az időben kevesen vettek emberszámba. Ő hitt bennük, s ezzel visszaadta hitüket önmagukban. A másik mély természetfölötti beállítottsága. Imába ágyazta munkáját, s állandóan kérte főleg a szemlélődő rendek tagjait: imádkozzanak ügyeiért, legyenek a magyar nép lelki hátvéde.

A második kép jó húsz évvel későbből való, de még mindig, sok viszontagság után is a szolgáló szeretetre született, aktív embert mutatja. A lélek művelését, amit azelőtt egy ország arányaiban csinált, most változatlanul meleg lelkesedéssel tudja folytatni egészen miniatűr arányokban. Összeültet maga köré 3-4 öregembert a pannonhalmi szociális otthonban és mesél nekik az egyház és a nagyvilág eseményeiről, a televízió és a rádió hírei alapján. Nem fárad bele, hogy ugyanazt elmondja újra meg újra. Nagy ünnepek előtt naphosszat mondják neki tolba az üdvözlő lapokat a már reszkető kezű öregek. A betegeket, magatehetetleneket mindennap végiglátogatja, kívánságait szívügyévé teszi. Levegőre tolja kocsin a bénákat, sétál a nehezen járókkal, elkíséri a győri SZTK-ba a betegeket és a kórházba beutaltakat. Kék munkaruhában, mindig mosolyogva tesz-vesz a betegek között. Fehérneműjét maga mossa. Mint egész életében, most sem hajlandó semmit elfogadni, ami fölébe emelné a szegény emberek életszínvonalának. Életének ezt a korszakát hívta ő maga tömören „az eljelentéktelenedés szíves vállalása”-nak.

A harmadik kép: a nyolchónapos haldoklásé. Immár a heroikus passzivitás ideje. Már 1963-ben súlyos szív baja miatt egy évi betegszabadságra kényszerül. 1968. szept. 19-én szívinfarktust kap, kórházba kerül. Onnan hazatérve 1969. máj. 7-én agyérögörcs éri. Diagnózis: az agy nem kap elég vért, a sejtállomány fokozatosan elhal. Elveszti még látó félszeme világát, megbénul, elnémul, teljesen tehetetlenné válik. Néha-néha eszméltre tér, üdvözlí egy-egy látogatóját, aztán újból visszahull örökös éjszakájába. Az ápolónővérek anyai gondossággal és türelemmel ápolják, végzik körülötte kínos feladataikat. Ebben az állapotban mondja egyik fiatal nővér: „Olyan, mintha édes testvérünk lenne!” Az igazán nagy ember a szenvedésben a legnagyobb. Most, amikor már semmi másra nem telik erejéből, egyszerű igénytelenségével és türelmével könnyíti meg környezetének dolgát. Sem panasza, sem kívánsága. Végül 1970. nov. 8-án reggel csendesen, észrevétlenül megszűnik lélegzeni.

Szívinfarktusa napján leírt néhány soros búcsújában egész lelke benne van. Ebből idézünk befejezőül: „Lelkemet eltölti a Szentlélek és a pápák jóvoltából megfiatalodott és megszépült Anyaszentegyház tudata. Átérezem, hogy az Egyház legfőbb jelszava számomra a Jézustársaság, s ebbe boldogító hivatást kaphattam. Életem-halálom egyetlen szerelmének most is a magyar népet s hazát tekintem. Végzetlő tudat, hogy odaírói is lehet hatékonyan folytatni a földi életfeladat szolgálatát. Bízom a magyarság nagy jövőjében, történelmének transzcendens aranyfedezete miatt.”

R.

KEREKES ISTVÁN SJ
(1903 — 1969)

1903 október 24-én született. A középiskola hat osztályát. Nagykanizsán, az utolsó kettőt Zalaegerszegen végezte. Utána belépett a Jézustársaságba. A filozófia harmadik évét már Löwenben, Belgiumban végezte, mert a szíve a misszióba húzta, a francia pedig akkoriban úgy hozzátartozott a hithirdetőhöz, mint pl. a szakáll. Végre álma valóra vált. 1928-ban már Tientsinben tanulja a kínai nyelvet, és pedig alaposan, mert a következő évben már hittant tanít Tamingban. Ezután következett a négy éves hittudományi kurzus Shanghaiban és az egyházi jogi tanulmányok Wuhuban. Hamarosan megkezdhetette a valódi missziós munkát.

Egyszer meglátogattam. Nem volt otthon. Be kell vallanom, nem találtam én ott semmit az égvilágon, csak szegénységet. Azt mondta a házanépe, hogy ilyen embert még nem láttak: se nem eszik, se nem alszik. Ha nem kell kimennie valahová, beveszi magát a kápolnába és várhatják, míg kijön. De sokat mondott nekem ez a pár szó!

Tamingból Dél-Kínába ment, majd rövid makaói tartózkodás után Formózán kötött ki. Itt előljárói szótárfordításra alkalmazták. Konok életszentséggel hat évig bírta ezt az áldatlan munkát, miközben a taiwani nyelvet is gyúrta, hogy vissza tudjon kanyarodni az apostoli mezőkre. Végre ismét megkezdhetette az ugartörést. A legszegényebb partmenti lakosság halásza és sómunkásai lettek a hívei. Benne igazán megértő atyát találtak, aki érettük lett szegény, hogy Krisztussal meggazdagítsa őket. Sajnos nem sokáig élt közöttük.

Mikor egyszer a növérek gyóntatása után hazafelé sietett, motorkerékpár-karambol érte. Amikor a kórházban zúzdásait ápolták, az orvos előrehaladott szívbajt állapított meg nála. Ő azonban nem hitt az orvosoknak. A kórházból hazajöve folytatni akarta előbbi életmódját. De az egymásután következő rohamok eléggé tudomására adták, hogy a hajdani kemény életmóddal fel kell hagynia. Ui. minden éjszaka fölkel egy keresztutat elvégezni és napközben, hacsak tehetné, a kápolnában térdelve lehetett látni. Közben állandóan keményen böjtölt. A „számár testvér”, vagyis teste most már nem bírta az iramot lelkierejével. A szívgyengeség minduntalan fuldoklási rohamokat idézett elő nála. Egyre-másra kórházba került, de mihelyt a közvetlen veszély elmúlt, hazakiváncozott. Arról természetesen le kellett tennie, hogy ilyen körülmények között visszatérjen hívei közé. Azért a központban kapott beosztást. Misézésen és gyóntatáson kívül minden munka meg volt számára tiltva. A prédikációt ui. olyan hévvel végezte, hogy ez nagyon kimerítette.

De másrészt az ilyen életmód sem volt nekivaló. A jó misszionárius olyan, mint a fiákeres ló: mihelyt nem húzhat kocsi, odavágja magát és vége van. Ő is 1969 január 17-e óta nem került többé vissza a kórházból. A sok injekció, ami a szívbajt gyógyította, a veséjét és a máját támadta meg. A végén egész teste felpuffadt. Saját bevallása szerint nem volt rajta hely az injekciók számára. A nagyhéten már csaknem állandóan önkívületi állapotban volt. Hithirdető szellemét mi sem világítja meg jobban, mint az, hogy még ebben az állapotában is csak taiwaniul beszélt. Végre ápr. 10-én este megszűnt lélegzeni.

Ő volt az „utolsó mohikánunk”: a hagyományos, kemény értelemben vett életszentség híve, aki nem „szörmentén” gyakorolta az önöklést. Egyházi jogi kérdésekben nagyon járatos volt. Minden kérdésre megfelelt; ha azonnal nem tudott válaszolni, sokszor napokon át tanulmányozta a dolgot. Aszketikus ismeretei nemcsak elméletben, de főleg gyakorlatban ideális lelkiatyát képeztek ki benne. Fel is használták ezt a növérek, akik közelről és távolról, levélileg is kérték vezetését. Nagyon jó hithirdető volt, hívei igen szerették. Ez akkor mutatkozott meg legjobban, amikor betegsége alatt messze vidékről, nagy áldozatok árán is felkeresték és elhalmozták ajándékaikkal.

Mi bajtársai is sokat vesztettünk benne. Megértő lelkiatyát, készséges gyóntatót, akit mindig meg lehetett találni. Főleg pedig égbekiáltó jelet a jelen forrongó kor zúrzavarában. Legjobb barátja, P. Horváth, csak „Szent Kerekes István”-nak titulálta. Azt hiszem, nem tévedett. Egész élete istenkeresés volt. Most reméljük rátalált.

Maron József

Sajátos élet, sajátos egyéniség. Igazi papi lélek, keresett gyóntató, kicsit régi-veretű, egyházhuségéről ismert teológus és misszionárius, melegszívű rendtárs és előljáró, mindig lelkes szolgája az Úrnak.

Igazi érdeklődési területe a lélek világa volt. A világi életben idegenül mozgott. Első pillantásra feltűnt naív, csaknem félszeg viselkedése a társadalmi etikett terén. Külsőségekre nem sokat adott. Ez a magatartása nem is sejtette, hogy egy katonatiszt otthonából került Szent Vince lelki családjába.

A németnyelvű anyakönyvi bejegyzés szerint Pécsen született 1892. ápr. 27-én Stephan Lösch és Masaly Ilona fia, akit magyarosan Istvánnak írnak. Mindig lángoló magyar érzés jellemezte életében. Középiskoláit befejezve 1909-ben felvételét kéri a lazaristák gráci szemináriumába Tüdőbaja a következő évben távozásra kényszeríti. A gyógykezelés látszólag eredményes. Újra megkísérli a szemináriumi életet, de hamarosan a budapesti Erzsébet-szanatóriumban találjuk, ahol feltűdejét elveszíti. 1912 végén makacsul visszatér a szemináriumba és 1914-ben el is jut Grácban az örökfogadalomig. A főiskolán nagynevű professzorokat hallgat. 1918. jún. 24-én szentelik pappá.

A gyenge egészségű ember a missziópapi pályán kemény életre és munkára vállalkozik. Az isztambuli Szent György-kollégiumban kezdi működését. Itt csak egy évig maradhat, mert 1919-ben ideiglenesen bezárják az intézetet. Kis odisszeá volt eljutni hajón Triesztbe. 1920 végén az önállósuló magyar rendtartomány első tagjai között kerül Budapestre. A Nagyboldogasszony úti házból jár népmissziókra. Feltűdése ellenére hatalmas hangja betölti a legnagyobb templomot is. Tud a nép nyelvén, szívesen hallgatják. Főleg azonban mint gyóntatót és lelkiigazgatót értékelik nagyra. 1925-28 között a drávaparti Lakócsán működik. Ekkor merész lépésre szánja magát: Párizsban külföldi misszióra jelentkezik. Kínába küldik. Kiangsi tartomány Kingán nevű városában a regionális szemináriumban tanít, igazi nemzetközi együttes tagjaként: a holland rektor mellett francia, olasz, amerikai tanárok, két bennszülött világi pap és ő, a magyar. De lelkesedése több, mint szervezetének ellenálló képessége. Egészsége megroppan, ami lelkiileg is leveri. Vissza kell küldeni Európába. Ötónapos pihenés újból helyrehozza. 1931 — 1956 között otthon működik: Szobon, Pilliscsában, Budapesten, Lakócsán, többnyire mint házfőnök. Utolsó magyarországi állomása Sopronnémeti, ahol mint lelkész, majd mint nyugdíjas pap él hat évig. 1956 végén visszatér ifjúsága városába, Grácba. 3 évig szorgalmasan látogatja a magyar tábornok, pedig lábai egyre nehezednek: csontporladásban szenved. Két botra támaszkodva lesántikál szobájából a gyóntatószékbe, ahol mindig akad munkája. Később szobájában keresik meg gyónói, főleg papok. Magától már lábra sem tud állni, de kedélye a régi, mindig optimista, fiatalos. A közösség a legnagyobb vigasza. Tolókocsiján elviteti magát az ebédutáni rekreációba és nagyon rosszul kell lennie, ha erről lemond. Élete utolsó hónapjaiban mégis el kellett hagynia a rendházat: Bécsbe került az őrgalmas nővérek vezetése alatt álló aggok klinikájára. Itt halt meg aug. 23-án és a bécsi temetőben kísértük utolsó útjára.

A szerzetescsalád, amit választott, a szegények szolgálatára alkalmas eszközökkel igyekszik formálni tagjait. Lösch atya eljutott az egyszerű, jelentéktelen, de Isten ügyéért és a szegényekért mindig lelkesedő misszióspap ideáljáig. A régi iskola neveltje volt, az új időkhoz nem egykönnyen alkalmazkodott. Néha darabos tradícionálizmusa sokszor tréfálkozásra adott alkalmat. Az Egyház tanítását és fegyelmét elszántan védelmezte, de egyénileg senkit sem sértett meg, szemben sem, s legkevésbé a háta mögött.

Mikor szobája csendjében, belefáradva istenes könyvei forgatásába vagy az olvasómorzsoltatásba, az Exultet, vagy valamelyik lamentáció, vagy más liturgikus ének

kelt szárnyra ajkáról, abban az Istenben élő és mozgó lélek kért teret és emelkedett fölfelé, hogy könnyebben jusson el Ahhoz, aki legfőbb gondolata, gondja és óhaja volt ebben az életben.

Ruzsik Vilmos

GESZTESI FERENC
(1932 — 1970)

1970. szept. 17-én, csütörtökön délután Kecskeméten, a Halasi út és a Külső körút kereszteződésénél egy vontatóvezető járművével „úgy kanyarodott balra, hogy nem adta meg az elsőbbséget a vele szemben egyenes irányban haladó Gesztesi Ferenc 38 éves r. k. lelkész vezette segédmotoros kerékpárnak. A segédmotoros a vontató elejének ütközött. A baleset következtében G. F. olyan súlyos sérülést szenvedett, hogy a kórházba szállítás után 15 perc múlva életét veszítette. A néhány perces előny, a figyelmetlenség, az erőszakosság okozta halálát” — írja a „Petőfi Népe” c. helyi újság riportere 1970. szept. 19-én.

1956-ban szentelték pappá Vácott a zentai születésű fiatallembert. A családi fényképen hat derék, mosolygós ifjú veszi körül a szülőket, három fiú, három lány, — a fiúk közül kettő papi ruhában. 15 éves papi pályafutását káplán-hitoktatói minőségben élte le összesen öt plébánián. Püspöke szerint „egyéniségét az őszinteség, a szerénység és a buzgóság jellemezte.”

Nekünk még külön okunk is van szeretettel gondolni boldogult fiatal paptestvérünkre. A szomorú esetről értesítő levélben ezek a mondatok állnak: „Nagy örömet tettett szerezni neki az utóbbi időben a Szolgálatnál. Intenciós könyvében 5 intenció gondos bejegyzését találom a Szolgálatért. Ezt már nem tudta elvégezni.”

Belül és kívül mindent rendben szeretett tudni magában és maga körül. Ezért végrendeletét is gondosan elkészítette. Ebből idézünk itt néhány sort:

„Szerettem az embereket. Mindig együttérző és nagyon is megértő, elnéző voltam mindenkivel. A legrosszabb emberre is találtam mentséget. Nem maradt meg másoknál bennem a rossz benyomás.

Nem kerestem a magam dicsőségét. Egész papi életemmel is Isten dicsőségét akartam. Amikor valamiért dicsőítettek, kényelmetlenül éreztem magamat és annak tudatában voltam, hogy Istennek köszönhetek mindent és Ővé a dicsőség is.

Kezdetől fogva jó pap, Jézus szerinti pap akartam lenni és azért imádkoztam és másokat is imádkoztattam, hogy valóban az is legyek. Amennyiben nem sikerült, gyarlóságomnak, gyengeségemnek tudható be. Remélem, Isten irtalmas lesz hozzám ezért is.”

R.

DR. PONGRÁCZ LÓRANT
(1911 — 1970)

Szülei először a jogi pályára szánták. Innsbruckban kettős — filozófiai, teológiai — doktorátust szerzett. Eleki káplán, makói hittanár, majd Szegeden hitoktató és a Szent Imre-kollégium orvostanhallgatóinak prefektusa lett. Növédekéi máig szeretettel, becsüléssel emlékeznek éles logikájára, tudományos felkészültségén alapuló meggyőző erejére. 1958-tól Apátfalván működött, előbb a szemevilágát elvesztett plébános koadjutoraként. Úgy megszereti népét, hogy visszautasítja a felajánlott főiskolai tanári széket. Közben országszerte újmódszerű papi lelkigyakorlatokat tart a modern lelkiség kialakítására, vetítéssel, magnóval, lemezekkel, táblázatokkal illusztrálva. Legnagyobb örömmel a kispapok őszi nagy lelkigyakorlatait vezeti. Könyvet dolgoz ki a jegyesoktatásról. Szegény paptestvéreket „dugott” borítékokkal segít. „Légy szíves mondj egy misét” — adja át a borítékot, amelyben 100-1000 Ft bújik meg . . . Szerénységét jellemzi, hogy a csípőficama miatt felkínált Trabant helyett csak a rokkantak háromkerekű Velorex-ét fogadja el. Plébániája az adminisztrációs

gondosság mintaképe. Statisztikai grafikonok a falakon berámázva. Még utolsó napján is terveket sző a templom külső renoválására. Lelki-teszt keresztsjeit derűs lélekkel, megadón, de egyre inkább felőrldő fizikummal és idegzetel viseli. 1970. szept. 14-én többszörös kórházi tartózkodás után hirtelen hal meg. Püspöke, Udvardy József celebrálta requiemjét, jóbarátja, Havass Géza újszegedi plébános mondta a beszédet. Utána szülőhelyére, Bátaszékre vitték szülei kriptájába, a község másik nevezetes fia, a szintén nemrég elhunyt Hermann Egyed professzor közelébe.

Káplánja írja róla: „Tiszta szívemből mondhatom, hogy nála töltöttem életem legszebb két évét, talán a jövőt is ide számítva. Soha a legkisebb nézeteltérésre nem emlékszem közöttünk. Mindig mosolygott, mosolya egyértelmű volt: magával egyenrangú embernek, munkatársának tartott. Nemegyszer szégyenkeztem, amikor doktorátusa és nagy tudása mellett tőlem kért tanácsot. Munkámban mindig segített, soha nem gátolt semmiben . . .

Koporsója előtt virrasztót rendeztem a gyermekekkel. Egyenként és párosan mondták el a kicsinyek a szövegeket, igen mély részvéttel. Gyermeki szeretettel álltunk holtteste előtt, példaképünknek tartottuk őt, mint embert és mint papot.”

Paptestvére

PALOTAY LÁSZLÓ SJ
(1900 — 1970)

Életét szépen jellemzi a gyászjelentés mottója: „Jól van, te hűséges, derék szolga! Mivel kevésben hű voltál, sokat bízik rád: menj be Urad örömébe!” (Mt 25, 21)

Mihályteleken, Zólyom megyében született. Atyja erdőmérnök. Négyen voltak testvérek. Nem lelkesedett a tanulásért: a gimnázium IV. osztályát kétszer sikertelenül végezte, abba is hagyta az egészet. Pedig érdeklődő, gondolkodó fiú volt: sokáig bántotta, hogy nem tudja, mi az, ami hiányzik belőle. Elment a Ganz-gyárba munkásnak. Hamarosan irodába tették. 3 év alatt levizsgázott a gimnázium öt osztályából és érettségit tett. Két oklevelet is szerzett: Pozsonyban a két éves elektrotechnikai szakiskolán és pilótatanfolyamon. 1928 körül a gyár végkielégítéssel elbocsátotta. Isten ujjá volt ez számára. Gyóntatója, P. Vukov biztatására jelentkezett a jezsuita rendbe. 1929. ápr. 29-én Budapesten lépett be, 1937. jún. 24-én szentelték. 1939-43 között megszerzi a harmadik diplomát a műegyetemen. 1944-50-ig a rend kárpornaki gazdaságának vezetője volt. Utána Budán lakott özvegy édesanyja, nővére és hűséges öreg házvezetőnőjük társaságában. A könyvkötő-mesterséget gyakorolta és mint kisegítő működött a közeli krisztinavárosi templomban. A lelki teendőknél túl mint igazi technikai ezermester is hasznára volt templomának — kézügyességét, jóízűségét a berendezés sok apró, fontos részlete dícsérte.

Jómagam élete utolsó éveiben kerültem vele kapcsolatba. Régi lelkiatyám elköltözött. Az a korai óra, amelyben Palotay atya gyóntatott — reggel 6 és 1/2 7 között, utána mondta szentmiséjét a mellékoltárnál — nekem nagyon megfelelt. Elmentem egy miséjére. Amikor láttam nyugodt, összeszedett, nagyon pontos celebráló stílusát, habozás nélkül gyónójának segédtem. Sohasem bántam meg. A Szentlélek „alkímia-jának” ragyogó fejezeteit lehetne összeállítani ezekből az igen rövid heti percekből. Józságát, gyakorlatiasságát, sajátos, kicsit fanyar humorát a gyóntatószékben is megtartotta. De a magánélet inkább sötét színezetű látásából, állandó, bénító fáradtságából szemem előtt szikrázott föl a tágszívű megértés és az átfogó természet-fölöttiség aránya. „Isten a feszültséget szereti” — szokta mondogatni a bűn és kegyelem párharcát. Egyszer valami miatt élesen kikelttem magam ellen. „Ne így!” — szakított félbe. „De hát csak meg kell mondani magamról az igazat!” „Igen-igen . . . csak ne így!” Kötetekkel felérő bölcsesség volt ebben . . . Nem hiába szerettek gyónni nála öregek, betegek, ún. „nehéz esetek.” Szívesen gondolok vissza azokra a gazdagon változatos szándékokra is, amelyekre az elégtétel szokásos Miatyánkját alkalmaztatta: a hazáért, a betegekért, a papokért . . .

Röviddel ezelőtt elhunyt édesanyja. Ekkor merész és igen becsületes lépésre szánták magukat: rendbehozták a lakás romos szobáját és magukhoz vették fiatal házas rokonaikat. A kicsi is hamarosan megérkezett. Laci bácsi egyre ritkábban használt könyvkötő szerszámaival, éjjeliszekrényén Chesterton P. Brown-könyveivel és Ratzinger legújabb teológiájával az előszobából nyíló szűk személyzeti szobába költözött, telente nagy szakértelemmel maga gyűjtve be a kis vaskályhát, mikor a templomból hazaért.

Az előregedés aránylag korai jeleivel bizony keservesen gyözködött. Mindig mondogatta, hogy nem él soká. A Gondviselés sajátos módon szabadította meg a földi élet egyre nehezebbnek érzett terhétől.

1970. szept. 19-én ünnepelte 70. születésnapját. Mikor másnap az egyik káplán köszöntötte és hosszú életet kívánt neki, ezzel felelt: „Ellenségem maga nekem, hogy ilyet kíván?” Aznap este 8-kor szokásos sétájára indult. A csólámpával megvilágított zebrán haladt át balról jobbra (tehát egész úton látható volt), amikor egy jobbról jövő autó elkapta. Az ütés földobta a motorházra, onnét leesett. Jobblába, mindkét karja, kulcsontja, hét bordája törött el. Az Üllői-úti sebészeti klinika intenzív osztályára vitték. Gégejét is föl kellett metszeni. Az ápolók szerint a legjobb beteg volt. Nem jajgatott, nem panaszkodott, kívánságai nem voltak. A kórházi ágyon sem hagyta el humora. Nem vádolt senkit, az autóvezetőt sem. Okt. 4-én halt meg. 14-én Szabó Imre püspök, templomának plébánosa temette.

„Nem is hittem volna, hogy ilyen komoly dolog a halál” — mondaná most, ha szólhatna...

Gyónógyermek

TARJÁN IMRE (1912 — 1970)

Hittudományi tanulmányait Dakovón és Zágrábban végezte. Szabadkán szentelték pappá 1935. júl. 7-én. Papi pályafutása során különböző helyeken volt kisegítő lelkes, kórházlelkész, hitoktató, gimnáziumi hittanár, vikárius. 1960-ban nevezték ki kislegyi plébánossá, 1963-ban ugyanott esperessé.

Sokat tudott. De soha nem akarta tudni, hogy tud — sohasem volt elégedett önmagával. Sokat tett. A hitoktatás volt számára az élet legnagyobb művészete. Fél Bácska hozzá záródokolt csodálni és tanulni ezt a művészetet. Mint népmissziós pap bejárta az egyházmegye minden templomát. Írt: halálos betegen is a jugoszláviai katolikus magyarok híres Kincses kalendáriumához írta a szöveget, magának nem volt már ereje hozzá.

Élete végéig melegen ragaszkodott földi édesanyja emlékéhez és a mennyei Anya szeretetéhez. A hazugságot gyűlölte — ez volt szívében az egyetlen gyűlölet. A fiatal papi nemzedék jövőjét nagyon szíven hordozta: népe jövőjét látta benne. Oszintén ember volt, igazán pap.

Súlyos szívbaját készséggel elfogadta Isten kezéből. Készen volt a nagy útra, de úgy élt továbbra is minden percet, mint akinek személyes feladata a világot megtéríteni. Advent harmadik hetének első napján elmondta a reggeli szentmisét, levette a miseruhát, szédült, hármat sóhajtott és meghalt.

Koporsója felett azt mondta róla a szónok: szent volt. A szó mindennapi értelmében mondta. Isten embere volt. Pap, katolikus és magyar.

(A „Hitélet” közleménye alapján)